

OBRANA

**Ako ožil
pancierový vlak**

**Povstanie
na Pohode**

**Partizán
VILIAM ŽINGOR**

**Rozhovor
s riaditeľom Múzea SNP
STANISLAVOM MIČEVOM**

Lietadlá v Povstaní

Pamäť a vedomie súvislosti

Pamätník
Nemecká v
Ráztockej doline

Pre plný, skutočný život sú nevyhnutné. Pamäť a vedomie súvislosti. Chápanie toho, že žijeme vo svete, ktorý nevznikol len tak, ale vytvorili ho naši predkovia. A naši potomkovia sa budú musieť vyrovnáť so svetom, ktorý im zanecháme. Nemáme ho konzumovať, ale obhospodarováť a zveľaďovať.

Aj na to slúžia pamätníky: aby sme nezabúdali. Nemáme ich radi. Ignorujeme ich. Zanedbávame. Podobne ako svedomie kladú totiž nepríjemné otázky.

Ako to, že naši pradedovia boli ochotní bojovať v prvej svetovej vojne a riskovať životy v československých légiiach?

Prečo dokázali naši dedovia zobrať do rúk zbraň a postaviť sa na odpor nacizmu v Slovenskom národnom povstaní?

A čo my?

Čo dokážeme my, ich vnuci?

Foto: Múzeum SNP, Jozef Lomnický

70^{SNP}

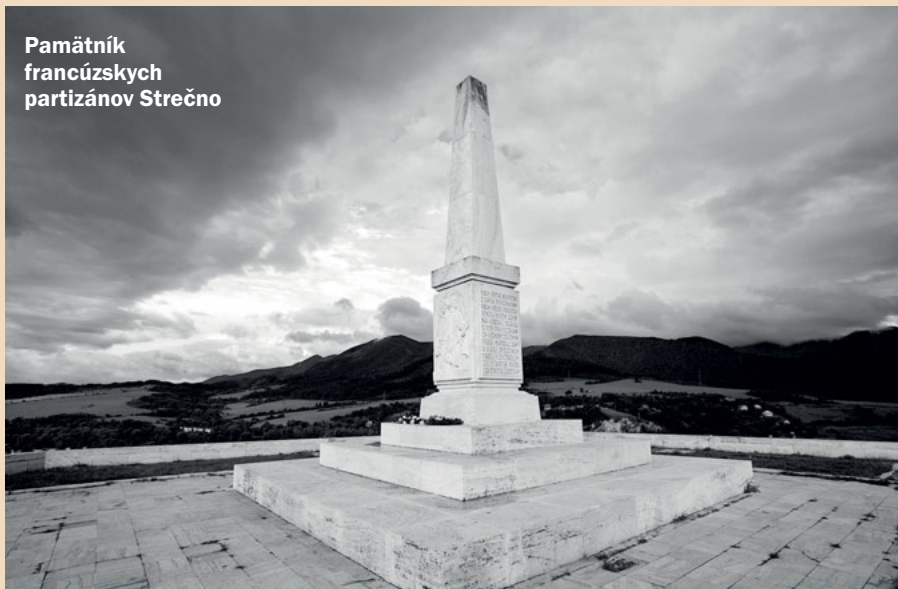

Pamätník Mor ho
v Hornom Jelenci

Pamätník a
partizánsky bunker
Kráľova studňa v
Blatnici

Pamätník
francúzskych
partizánov Strečno

plk. Mgr. Miloslav
Čaplovič, PhD.
riadiť Vojenského
historického ústavu

Vážení čitatelia,

dňa 29. augusta 2014 uplynie už sedemdesiat rokov od vyhlásenia Slovenského národného povstania, ktoré rozsahom, charakterom sledovaných cieľov a významom bolo historickým činom na výške doby, demonštrujúcim vôľu svojbytného zvrchovaného národa vziať svoj osud a riadenie budúcnosti do vlastných rúk.

Zjednotenými silami domácej a zahraničnej rezistencie a s podporou najširších vrstiev obyvateľstva sa povstalci odhodlali vytrhnúť Slovensko zo spojenecko-satelitného postavenia v rozkladajúcom sa pakte štátov Osi a previesť ho na stranu víťaziacich armád Spojencov. Takmer dvojmesačnú obranu povstaleckého územia proti náporu nemeckých okupačných síl zabezpečovala 1. čs. armáda na Slovensku a partizánske formácie. Nebola by však možná, rovnako ako partizánska vojna po ústupe do hôr, bez pomoci Spojencov, ako aj civilného obyvateľstva. V tejto súvislosti treba odmietnuť tvrdenia odporcov Povstania, ktorí vyhlasujú, že nebolo dielom demokraticky zmýšľajúcich občanov Slovenska, ale že išlo len o nebezpečný a zbytočný čin skupinky „nespokojencov“ či dokonca „zradcov“ slovenskej štátnosti. Tieto ich tvrdenia jednoznačne vyvracajú historické fakty, na základe ktorých sa Povstanie hodnotí ako druhé najväčšie protifašistické ozbrojené vystúpenie. Stalo sa neoddeliteľnou súčasťou európskej protifašistickej a národnooslobodzovacej vlny, ktorá sa nezadržateľne dvíhala od základného prelomu na frontoch v roku 1943. Ozbrojeným vystúpením sa slovenský národ jednoznačne zaradil medzi demokratické sily protihitlerovskej koalície, vybojoval si rozhodujúce predpoklady na vytvorenie novej, demokratickej štátnosti, položil základy novej národnej a štátnej idey, postavennej na tradíciách antifašizmu, demokratizmu a humanizmu.

Dnes, keď od vydania hesla „Začnite s vysťahovaním“ uplynulo sedemdesiat rokov, môžeme byť právom hrdí na to, že spoločenstvo demokratických štátov si vysoko váži a oceňuje Povstanie ako náležitý vklad do európskeho protifašistického hnutia odporu a porážky nacistického Nemecka a jeho spojencov. Je pre nás sviatkom, ktorým preukazujeme úctu základným hodnotám, na ktorých stojí moderná slovenská štátnosť, ako aj všetkým, ktorí za tieto hodnoty bojovali.

Na obálke: Pamätník SNP na rovnomenom námestí uprostred nášho hlavného mesta • Foto: Ivan Kelement

6 Rozhovor s riaditeľom Múzea SNP v Banskej Bystrici Stanislavom Mičevom

8 Téma: Slovenské národné povstanie

12 Nebo nad Povstaním

16 Armádni športovci v SNP

21 Rýchlejšie ako zvuk

21

22 Povstalecké pancierové vlaky

24 Lietadlo pre elektronický boj EA-18G Growler

26 Slávne bitky histórie: Rozhanovce

30 Tradície slovenských leteckých útvarov

34 Bojové streľby rožňavského raketometného oddielu

36 Veteráni protifašistického odboja

38 Anketa: Povstanie na Pohode

Nájdete nás aj na internetových adresách www.mosr.sk/obrana/ a www.mosr.sk/ebulletin/
Informácie o distribúcii OBRANY vám poskytneme na e-mailovej adrese obrana@mod.gov.sk

Mesačník Ministerstva obrany SR, založený v Clevelande (USA) 1914, obnovený v Bratislave v roku 1993 • Ročník XXII. • č. 8/2014 • Redakčná uzávierka 25. 7. 2014 • Do výroby zadane 28. 7. 2014 • Vydavateľ: Ministerstvo obrany SR, Komunikačný odbor • Vedúci oddelenia: PhDr. Miloslav ŠČEPKA, tel.: 0960 31 17 40, 0903 820 996, e-mail: miloslav.scepka@mod.gov.sk • Šéfredaktor: PhDr. Pavol VITKO, tel.: 0960 31 30 72, 0903 820 847 e-mail: pavol.vitko@mod.gov.sk • Redaktor: Jozef ŽIAK, plukovník v zálohe, tel.: 0960 33 83 52, 0903 820 194, e-mail: jozef.ziak@mil.sk • Vedúca vydania a jazyková úprava: Ing. Eleonóra BUJACKOVÁ, tel.: 0960 31 30 54, e-mail: eleonora.bujackova@mod.gov.sk • Fotoeditor: Mgr. Ivan KELEMENT, tel.: 0960 31 28 06, 0903 820 698, e-mail: ivan.kelement@mod.gov.sk • Tajomníčka redakcie: Mgr. Milena SLEZÁKOVÁ, tel.: 0960 31 29 84, e-mail: milena.slezakova@mod.gov.sk • Grafická úprava: Adrian MOLČAN • Adresa redakcie: Mesačník OBRANA, Komunikačný odbor MO SR, Kutuzovova 8, 832 47 Bratislava, e-mail: obrana@mod.gov.sk, www.mosr.sk/obrana/ • Tlač: Západoslávské tlačiarne Skalica, s.r.o. • © Ministerstvo obrany SR, IČO: 30845572, EV 412/08, ISSN 1336-1910. • Neoznačené obrázky sú z archívu MO SR • NEPREDAJNÉ

Pohronský Bukovec

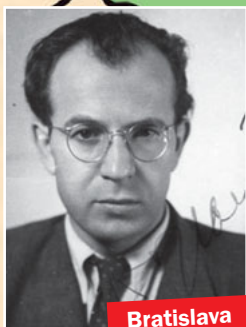
V Pohronskom Bukovci zajali 3. novembra 1944 povstaleckých generálov JÁNA GOLIANA A RUDOLFA VIESTA

0 20 40 km

Bratislava

Minister obrany FERDINAND ČATLOŠ vyzval 29. augusta 1944 vojakov, aby sa nemeckým okupantom nestavali na odpor

Bratislava

Podpísaním Vianočnej dohody v decembri 1943 vznikla Slovenská národná rada ako spoločné politické vedenie protifašistickej opozície na území Slovenska. Jej podpredsedom a poverenikom pre veci vnútorné sa stal podpredseda komunistickej strany GUSTÁV HUSÁK.

Banská Bystrica

JOZEF TISO v Banskej Bystrici 30. októbra 1944 slúžil d'akovnú omšu, vyznamenal príslušníkov Waffen-SS a verejne poďakoval Hitlerovi za potlačenie Povstania

Banská Bystrica

Podplukovník generálneho štábu JÁN GOLIAN vydal 29. augusta 1944 posádkam slovenskej armády rozkaz, aby začali klásť ozbrojený odpor nemeckým okupačným silám

70. výročie Slovenského

VOJNOVÁ SLOVENSKÁ REPUBLIKA (1939 – 1945) mala rozlohu 38 055 km² a 2 660 000 obyvateľov. Povstanie zasiahlo vyše 50 percent územia Slovenska, na ktorom žili dve tretiny obyvateľov.

Len 37 % obyvateľov vojnového Slovenska vyhovovalo KRITÉRIÁM RASOVEJ ČISTOTY a mohli splynúť s germánskou rasou. Zvyšných 63 % malo byť po vojne odsunutých na východ a eliminovaných.

POVSTALCI: 47 000 neskôr 60 000 vojakov pravidelnej armády a 12 000 partizánov, 1 720 padlých, 3 600 ranených, asi 10 000 zajatých vojakov. Do 30. októbra 1944 zajali Nemci vyše 10 000 povstalcov, ukoristili asi 80 diel, 600 nákladných áut, 1 pancierový vlak, 1 nákladný vlak, 300 koní a získali štátnu pokladnicu s hotovosťou 2,8 miliardy korún.

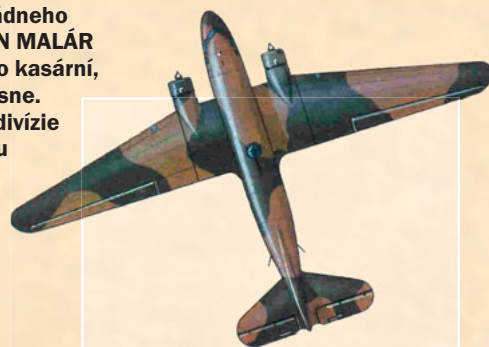
NEMCI: 48 000 až 50 000 vojakov asi 1 000 padlých, 5 000 ranených, 300 zajatých. Prišli tiež o 130 diel a minometov, o približne 20 tankov a samohybných diel, 28 lietadiel, 210 automobilov rôznej kategórie a 1 pancierový vlak.

Presné údaje nie sú k dispozícii.

30. augusta 1944 veliteľ Armádneho veliteľstva v Prešove AUGUSTÍN MALÁR vyzval jednotky aby sa vrátili do kasární, lebo povstanie vypuklo predčasne. Nemci obe východoslovenské divízie (cca 30 000 mužov) bez odporu odzbrojili

Od 26. júla 1944 do konca vojny vysadil UKRAJINSKÝ ŠTÁB PARTIZÁNSKEHO HNUTIA V KYJEVE na našom území 53 organizátorských skupín s asi 1 200 osobami.

Vojská 1. ČESKOSLOVENSKEHO ARMÁDNEHO ZBORU A ČERVEJ ARMÁDY v priestore Duklianskeho priesmyku vstúpili 6. októbra 1944 na územie Slovenska

HLAVNOU ZBRAŇOU JEDNOTLIVCA bola československá puška vzor 24 kalibru 7,92 mm. Ďalšími povstaleckými zbraňami boli pištoľ vz. 24 (ČZ Strakonice) ľahký guľomet vz. 26 (ZB Brno, Považská Bystrica) ťažký guľomet vz. 24 (Jareček Praha) ťažký guľomet vz. 37 (ZB Brno)

Donovaly

Veliteľ 1. československej armády na Slovensku generál RUDOLF VIEST vydal 28. októbra 1944 rozkaz o prechode armády na partizánsky spôsob boja

o národného povstania

Povstalecká 1. ČESKOSLOVENSÁ ARMÁDA NA SLOVENSKU mala k dispozícii 16 peších práporov a 8 samostatných rôt. Jej výzbroj tvorili:

pušky	46 000
samopaly	4 000
guľomety	2 700
kanóny a mínomety	200
lietadlá	34
tanky	24
(LT-35, LT-38, LT-40 a PzKpfw IIIN)	
stíhače tankov (Marder II)	4
pancierové vlaky	3

Viac než 90 percent účastníkov SNP tvorili etnickí Slováci. V partizánskych a povstaleckých jednotkách na Slovensku však bojovali antifašisti vyše 30 NÁRODOV A NÁRODNOSTÍ:

Rusíni a Česi	do 2 000
sovietski občania	3 000
Židia	1 650
Maďari	800
Francúzi	400
Bulhari, Poliaci	70 až 100
Juhoslovania	100
Nemci	100
Angličania a Američania	50

Generálny riaditeľ Múzea SNP v Banskej Bystrici Stanislav Mičev:

Najžiarivejší okamih našich dejín

Tí chlapi vedeli, že Nemcov je stále obrovská presila a že vojna sa ani zďaleka neskončila. Vedeli, že riskujú nielen svoje životy, ale ohrozujú aj rodiny. Statočnosť, odvaha a rozhodnutie postaviť sa na stranu pravdy v nich však zvíťazili. O uchovanie pamiatky a odkazu bojovníkov Slovenského národného povstania sa na Slovensku stará najmä Múzeum SNP v Banskej Bystrici. Priestor na rozhovor v augustovej OBRANE preto patrí jeho generálnemu riaditeľovi PhDr. Stanislavovi Mičevovi, PhD.

Pán riaditeľ, aj keď na túto otázku ste už isto odpovedali aspoň tisíckrát, skúsme ešte raz: v čom spočíva najväčší význam SNP pre súčasné Slovensko a pre naše dejiny?

Vystúpenie Slovákov proti nacizmu má nezmerateľnú historickú a morálnu hodnotu. Možno to vyznieva ako klišé, ale nesporne nás zaradilo bok po boku k víťazným mocnostiam. Výrazne zlepšilo politickú pozíciu Slovenska v rámci obnovujúcej sa Československej republiky, čo sa jednoznačne odzrkadlilo v Košickom vládnom programe. To, že sa nakoniec politické výdobytky Povstania po vojne v politickej realite dostatočne neodzrkadlili – napríklad významnejším postavením Slovenska v rámci spoločného štátu – nie je zlyhaním Povstania, ale prejavom malosti politikov, ktorí boli pri moci po máji 1945.

Prečo sa v minulosti so SNP spájala najmä odbojová činnosť partizánov? Aký bol podiel vojakov na Povstaní?

Komunistická strana vytvorila legendu, že Slovenské národné povstanie bolo začiatkom revolúcie, ktorá viedla k februáru 1948. Pretože komunisti v armáde nemali veľký vplyv, podľa tohto deformovaného výkladu práve partizáni mali byť hybnou silou začiatku spomenutého revolučného pohybu. Ďalšou legendou bolo, že partizánske hnutie bolo pod kontrolou komunistickej strany. Sovietski velitelia plne podliehali veleniu v Kyjeve a ani zloženie partizánskych skupín nebolo také, že by v nich komunisti mali prevahu. Týmto mýtizovaním došlo k dehonestácii armády a potlačeniu jej činnosti v Povstaní do úzadia. Napriek všetkým výnimočným zásluhám partizánskeho odboja celkom prirodzene vedúcou silou Povstania bola armáda. Chyb-

ný výklad však uškodil aj partizánskemu hnutiu, čo časť politikov a, bohužiaľ, aj historikov dodnes zneužíva.

Ktoré rozhodnutia sa v rámci Povstania ukázali najmenej šťastné a, naopak, čo možno označiť ako jeho najväčšie úspechy?

Je naozaj veľmi ťažké konštatovať, ktoré rozhodnutia neboli šťastné. Povstanie bolo vyhlásené v čase, keď ešte len prebiehali prípravy na jeho realizáciu. Okupácia územia vojnovou Slovenskej republiky nacistami si však vyžiadala radikálne a rázne riešenie, a to aj bolo prijaté. Samozrejme, že v takých prípadoch nastáva destabilizácia a dochádza k chybám, ale to je sprievodným javom každého obrovského a dôležitého hnutia odporu. Týmto konštatovaním prechádzam k tomu, čo sa podarilo. Do polovice septembra 1944 prebehli organizačné zmeny v armáde, ktoré výrazne pomohli stabilizácii povstaleckej obrany. Tá sa napriek veľkej presile nacistov udržala 61 dní. Veľkým politickým úspechom bolo prevzatie politickej moci Slovenskou národnou radou, ktorá sa stala najvyšším zákonodarným orgánom a cez Zbor poverenikov bola aj výkonným orgánom. Slovenská národná rada sa jednoznačne vymedzila voči londýnskej emigračnej vláde ako nesporný politický reprezentant Slovenska a Slovákov, čo v tom čase musel rešpektovať a akceptovať z londýnskeho exilu aj prezident Edvard Beneš. Skrátka, Slováci ako početne nie veľký národ dokázali obrovskú odvahu a naše Povstanie patrí k najvýznamnejším hnutiam národného odporu voči nacizmu v priebehu celej druhej svetovej vojny.

Hoci ide o malú časť našich občanov, prečo sa niektorí aj dnes stavajú k odkazu Povstania odmietavo?

Nie je ani jedna historická udalosť v ľudských dejinách, ktorá by nemala svojich odporcov. Každý má právo na vlastný názor, a to aj vtedy, keď je jednoznačne chybný. To je čaro demokracie. Na odmietanie Povstania naozaj malou časťou verejnosti majú vplyv rodinné väzby, politické presvedčenie, ale často aj mylné a nesprávne informácie.

Múzeum SNP vo svojom časopise Vojnová kronika č. 2/2013 dalo priestor aj predstaviteľovi slovenskej ľudáckej emigrácie Jánovi Mikulovi. Už to, že v jeho článku „Povstanie“ s legendou je slovo Povstanie v úvodzovkách, veľa vypovedá o jeho postoji.

Áno, aj to je prejav demokracie, hoci treba zdôrazniť, že pamäte Jána Mikulu na SNP vyšli s rozsiahlym komentárom a poznámkovým aparátom nášho autora Karola Fremala. Rôznym pochybovačom zoberieme vietor z plachiet oveľa účinnejšie v súboji názorov a faktov, pretože pravda je jasná a zrejmalá.

Ako vnímali naše Povstanie rozhodujúce mocnosti vo vtedy bojujúcim svete – a ako vnímajú SNP v Európe či vo svete dnes?

Môžeme s hrdosťou konštatovať, že Slovensko a Slováci na konci leta 1944 jednoznačne zažiarili na európskom politickom nebi. Ukázali sme, že sa nestotožňujeme s režimom, ktorý kolaboroval s nacistickým Nemeckom, že je nám cudzia fašistická a nacistická ideológia. Na základe pochopenia vtedajšej politickej reality sme sa dokázali povzniesť nad stratu vlastnej štátnosti a uprednostniť demokraciu pred režimom, ktorý sa síce hlásil k slovenskej štátnosti, ale zároveň presadzoval totalitárne prvky vládnutia a až nechutne kolaboroval s nacistickým Nemeckom. Slovenské národné povstanie patrí do radu protinacistických vystúpení v Európe v lete 1944, ktoré vypukli v Taliansku, vo Francúzsku, v Rumunsku či Bulharsku. Nesmieme sa báť konštatovať, že svojím územným rozsahom, nasadením viac než 70 000 bojovníkov, ako aj dĺžkou trvania je najvýznamnejším vystúpením tohto druhu. Je len našou chybou, že túto dejinnú udalosť nevieme dostatočne propagovať aj na medzinárodnej scéne. Slovenské národné povstanie by si to jednoznačne zaslúžilo. Sedemdesiate výročie je príležitosťou túto dlhotrvajúcu chybu napraviť.

Aké sú posledné či aktuálne ťažiskové projekty Múzea SNP v rámci spolupráce s Vojenským historickým ústavom (VHÚ)? Ako hodnotíte pôsobenie ozbrojených síl a rezortu obrany pri udržiavaní odkazu SNP v dnešných podmienkach?

VHÚ je spoločne s Historickým ústavom Slovenskej akadémie vied našim kľúčovým vedeckým partnerom. Naš spoločný projekt mapovania jednotlivých rokov desaťročia 1938 – 1948 tohto roku reprezentovala konferencia o roku 1944, ktorá sa konala na jar. Záujem o tieto konferencie je z roka na rok vyšší. Tento rok sa na nej zúčastnilo viac ako 60 referujúcich z viacerých krajín. V štádiu prípravy je už konferencia o roku 1945. S VHÚ sme pripravili aj niekoľko spoločných odborných monografií, v čom budeme pokračovať. Samozrejme, teší ma, že armáda si pripomína odkaz SNP ako jednu z najsvetlejších etáp slovenskej vojenskej histórie. A ešte treba jednoznačne konštatovať, že bez participácie ozbrojených síl, a teda aj rezortu obrany si prípravu osláv výročia SNP neviem vôbec predstaviť. A nemyslím len tento rok.

Aké ťažiská budú mať oslavy 70. výročia vzniku SNP?

Už 16. augusta sa uskutoční v Kališti Stretnutie generácií. Samotné oslavy štátneho sviatku majú klasický scenár: 28. augusta večer sa uskutoční koncert Štátnej opery Banská Bystrica. 29. augusta sa budú konať oficiálne oslavy za účasti najvyšších predstaviteľov republiky. Tohto roku očakávame aj viac predstaviteľov iných štátov. Tridsiateho augusta podvečer budeme mať „mobilizáciu“ na Námestí SNP v Banskej Bystrici. No a 31. augusta podvečer budú môcť návštevníci vidieť posledný raz v „bojovej akcii“ pancierový vlak Štefánik. Teší ma, že podujatí pri príležitosti SNP budú v rámci Slovenska desiatky, pričom vnímam, ako o toto výnimočné obdobie našich dejín rastie úprimný záujem naprieč celou našou krajinou.

Zhovárал sa: Pavol Vitko

Foto: Ivan Kelement

Slovensko si pripomína 70. výročie SNP (výber z podujatí)

Kalište	16. 8. Stretnutie generácií (10.00)
Banská Bystrica	29. 8. Ústredné oslavy 70. výročia SNP (10.00 h)
Bratislava	27. 8. Pietny akt (16.00 h)
Brezno	31. 8. Pietny akt (13.00 h)
Dunajská Streda	28. 8. Pietny akt (15.00 h)
Galanta	28. 8. Pietny akt (15.00 h)
Sereď	28. 8. Pietny akt (16.00 h)
Liptovská Porúbka	16. 8. Turistický výstup na Slemä (8.30 h)
Liptovský Mikuláš	28. 8. Pietny akt (14.00 h)
Partizánska Ľupča	28. 8. Pietny akt. (16.00 h)
Demänovská Dolina	29. 8. Pietny akt, turistický pochod k bunkrom Krčahovo (9.30 h)
Turany	22. 8. Pietny akt (17.00 h)
Martin	28. 8. Pietny akt (12.30 h)
Michalovce	27. 8. Pietny akt (10.00 h)
Zlatno	23. 8. Pochod partizánskym chodníkom do Skýcova (8.00 h)
Nové Mesto nad Váhom	31. 8. Pietny akt na vrchu Roh – Lubina (13.00 h)
Poprad	26. 8. Otvorenie výstavy k SNP v Múzeu Poprad (16.00 h)
Spišské Bystré	31. 8. Odhalenie pamätníka sov. letcom (9.00 h)
Liptovská Teplička	30. 8. Výstup na Kráľovu Hoľu (7.00 h)
Lehota pod Vtáčnikom	9. 8. Spomienkové stretnutie na Sekaninách (14.00 h)
Rimavská Sobota	27. 8. Pietny akt (11.30 h)
Rožňava	27. 8. Pietny (11.00 h)
Stará Ľubovňa	28. 8. Pietny akt (13.00 h)
Uhrovec	23. 8. Pietny akt na Jankovom Vršku (15.00 h)
Trnava	28. 8. Pietny akt (11.00 h)
Vranov nad Topľou	10. 8. Spomienkové stretnutie Petrovce – Lysá Lúka (13.00 h)
Zvolen	28. 8. Pietny akt (9.00 h)
Sliač	28. 8. Pietny akt a odhalenie tabule gen. Asmolova (14.00 h)
Malá Čierna (Rajec)	14. 9. Turistický Memoriál franc. partizána Louisa Crosa (9.00 h)

Atmosféru osláv umocnia aj vojaci

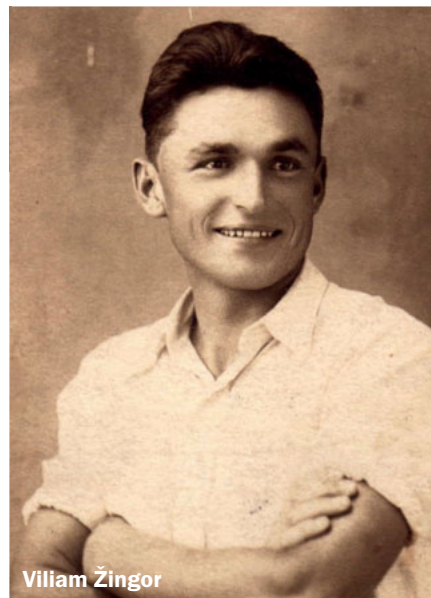
Oslavy 70. výročia Slovenského národného povstania sa nemôžu zaobiť bez Čestnej stráže OS SR a vojenskej hudby z Bratislavy či z Banskej Bystrice. Umocnia atmosféru spomienkových slávností 23. augusta v Zlatne (8.30), Skýcove (14.00) a na Jankovom Vršku (15.00), 26. augusta v Trenčíne na Brezine (13.00), 27. augusta v Pezinku (15.00), 29. augusta v Banskej Bystrici (11.00), 31. augusta na vrchu Roh pri Lubine (13.00). Nie všade bolo možné organizátorom všetkých spomienkových slávností vyjsť v ústrety. Jednotlivé útvary OS SR sa predstavujú (prípadne poskytnú priestory) aj na veľkých tradičných podujatiach pre verejnosť, ktoré sa tento rok konajú pri príležitosti 70. výročia SNP. Napríklad Slovenské Piesky (VVP Záhorie - 9. august od 10.00), Sahara (VTSÚ Záhorie, 16. august od 9.00) či letecké dni SIAF (Sliač, 30. a 31. august od 10.00). Vojaci si SNP uctia (niekde už uctili) aj v rámci viacerých verejných podujatí v posádkach alebo v ich najbližšom okolí. Spomeňme Kanianku, Skýcov, Bojnice, Tekov, Spišské Bystré atď. Na centrálnych oslavách SNP v Banskej Bystrici ozbrojené sily a rezort obrany predstavia 29. augusta aj svoju techniku a výzbroj od bojového vozidla pechoty až po ručné zbrane. Plánovaný je prelet lietadiel, zoskoky výsadkárov či dynamické ukážky výcviku pozemných síl. Aj veľkokapacitné stany, maskovacie siete, desiatky poľných skladacích stolov či stovky poľných skladacích stoličiek poskytne armáda.

Meno Žingor

prekliatie i hrdosť

70^{SNP}

Tragický osud partizánskeho veliteľa Viliama Žingora, popraveného po politickom procese v roku 1950, dodnes vyvoláva silné emócie. Lebo zabudnúť na príkoria a bezmocnosť, to vari ani nie je možné.

Viliam Žingor

Dnes spájame meno partizánskeho veliteľa Viliama Žingora z Bystričky s hrdinstvom z Povstania, sledujeme príbeh schopného organizátora a стратега. Ale aj osobnosti s vlastným pohľadom na život a s vlastnými ideálmi. „Otec bol veľmi dobrý človek, ale aj prísny. Veľmi sa nám venoval, rád mi čítal knihy, učil ma hrať na harmonike a husliach. Bol to taký všeuemlec,“ spomína si na neho dcéra Jela Zajacová (80), najstaršia zo štyroch detí (bratia Viliam a Dušan už nežijú). V čase vypuknu-

tia Povstania mala 11 rokov. „Moje detstvo bolo pekné, až keď otec odmietol v roku 1943 narukovať na ruský front a odišiel do hôr, začala som sa naozaj báť. Často u nás robili prehliadky, hľadali otca. A keď sa začalo Povstanie, bolo to ešte horšie. Bratia boli malí, ti to tak nepreciňovali.“

V horách

Deti ho vídali veľmi málo, zato často sa u nich striedali žandári a hľadali otca. Ten už s bratom Bohušom budoval v horách

bunkre a formoval partizánsku skupinu. „Videli sme ho až po vypuknutí Povstania. Vtedy nás odviezol ruský partizán Ivan Ibin do doliny, lebo nám hrozilo, že nás odveľú do koncentračného tábora. Neskôr sme sa presunuli na Sliač.“

Viliam Žingor v turčianskych lesoch organizoval dobrovoľníkov. So svojou brigádou sa zapojil do ťažkých bojov o Rajeckú dolinu a Strečno. Rodina na Sliači dlho nezotrvala, o ich likvidáciu sa usilovali viac ráz. „Nám sa na Sliači celkom páčilo. Boli sme deti, a tak sme si hľadali rôzne zábavky,“ pridáva svoje spomienky brat Radomír (na fotografii so sestrou Jelou). „Pamätám si však, že nás stále ktosi sledoval. Najmä starších. Videli sme veľa ranených partizánov a vojakov, bolo to pre nás aj tak trochu dobrodružstvo,“ dodáva.

Všade okolo sa bojovalo, pred náletmi nebolo často sa kde skryť. Pani Jela si dodnes spomína na rannú prestrelku, keď už boli v horách na chate pod Prašivou spolu s partizánmi a vojakmi. „Objavili nás Nemci. Začali strieľať, my sme povyskakovali z bunkrov, polonahí a bosí. Strýc Bohuš nás zabalil do diek a poschovával.

Partizáni pred Povstaním

Do protifašistického odboja sa na východe Slovenska pred začiatkom SNP významne zapojilo mnoho partizánskych skupín, ktoré pozostávali zo sovietskych a slovenských vojakov, ako aj domácich či cudzích dobrovoľníkov. Nemeckej armáde zasadili vo viacerých prípadoch tvrdý úder, no vo svojich radoch mali aj zradcov a kolaborantov, čo sa neraz podpísalo pod ich neúspech a odhalenie. Odpor proti klérofašistickému režimu sa začal na východe Slovenska už v roku 1942, keď vznikla v okolí Michaloviec vo Vihorlatských horách prvá bojová jánošíkovská družina. Na formovaní ďalších partizánskych skupín na východe Slovenska sa podieľali sovietski vojaci. utečenci zo zajateckého tábora na Orave. Do lesov neďaleko obce Matiaška sa v rámci vytvorenej skupiny Čapajev dostal aj nadporučík letectva Ľudovít Kukorelli. Čapajevci boli pred vypuknutím SNP najaktívnejšou

partizánskou formáciou na Slovensku. Tvorili ju aj členovia družiny s názvom Pugačev, ktorá vznikla vo Vihorlatských vrchoch neďaleko Humenného. Aktívnu činnosť vykonávali aj viaceré ilegálne bunky vojakov a civilného obyvateľstva v regióne Vranova nad Topľou, Sniny a Bardejova, ale aj v iných východoslovenských oblastiach. Prácu partizánov však v mnohých prípadoch narušovali nemeckí kolaboranti, ktorí prenikali do ich radov. Na svoju stranu získali Nemci vo viacerých prípadoch aj sovietskych zajatcov. Po tom, ako ich vyškolili v diverznom stredisku v Drážďanoch, opätovne ich nastrčili napríklad do zajateckého tábora na Orave, odkiaľ spoločne utekali na východ Slovenska s vojakmi Sovietskeho zväzu. Narobili mnoho problémov aj partizánskej skupine Čapajev. Partizáni na východe Slovenska sa zameriavali na likvidáciu dôležitých dopravných uzlov, útočili na nemecké štáby, kolóny vozidiel a rušili komunikačné spojenia.

Neznámy generál Viest

K popredným postavám SNP patrili armádny generál Rudolf Viest. Jeho životné osudy sú však dodnes pomerne málo známe. Narodil sa 24. septembra 1890 v Revúcej, kde absolvoval evanjelickú ľudovú a potom i meštiansku školu. Po smrti otca Gustáva v roku

Prikázal nám mlčať. Zostali sme tam až do večera, kým sa strelba skončila. Veľmi som sa bála. „Až neskôr sa dozvedela, že strýka Bohuša a dvoch ďalších partizánov fašisti zastrelili.

Anabáza rodiny pokračovala a spomienky dvoch žijúcich potomkov prinášajú aj slzy aj smiech. „Nikdy som nezazlievala otcovi, že odišiel do hôr. Mama bola veľmi múdra a vnímavá žena, často sa so mnou rozprávala. Už ako deti sme vedeli, že robil to, čo musel. Na veľké vysvetľovanie nebolo veľa času. Maminka sa musela postarať o živobytie pre rodinu a ja ako najstaršia som sa starala o malých bratov. Bolo aj veselo, hrávali sme sa. Za otcom nám bolo smutno, vôbec sme sa ho nestretávali, lebo mama sa bála, že by sme mohli vyzradiť, kde je. A tak sme sa videli až po vojne,“ vracia sa v spomienkach do čias tvrdých bojov pani Jela. Brat Radomír priznáva, že dodnes nechápe, ako to prežili. Napokon sa vrátili domov na Bystricku. „Náš dom bol vyrabovaný, v záhrade boli delá, všade gestapáci. Ukryli sme sa do pivnice a tam sme zostali až do oslobodenia. Vôbec sme nevychádzali von, jedlo nám potajomky nosila rodina,“ spomína Radomír.

S nádejou aj ideálmi

Veliteľ partizánskej brigády M. R. Štefánika Viliam Žingor sa po oslobodení cítil ako silný muž. Konečne si užíval rodinnú pohodu, opravil dom... Vstúpil do komunistickej strany, stal sa generálnym tajomníkom Zväzu slovenských partizánov a poslancom SNR. Pre mnohých predstavoval autoritu. Mal plány ako zapojiť bývalých partizánov do verejného života. Jednoznačne formuloval, že partizánska organizácia musí stáť nad všetkými politickými skupinami a v žiadnom prípade sa nemôže dať do výhradných služieb jednej strany. To predznamenovalo, že Žingorove ideály a ciele komunistickej strany sa začínajú rozchádzať. Ešte pred februárom 1948 sa s komunistami rozišiel, čím si podpísal ortiel smrti. Tajná polícia vykon-

štruovala protištátnu skupinu Turiec, ktorá sa mala usilovať o ozbrojené vystúpenie proti novému režimu. V novembri 1949 Žingora zatkli, v nasledujúcom roku ho v zmanipulovanom procese odsúdili na smrť a popravili.

„Otec stále bojoval za postavenie partizánov, chcel, aby boli súčasťou nových pomerov, aby mali také postavenie, aké im patrilo. Veľmi som sa do politiky nestarala, predsa len, bola som ešte dieťa, ale akosi som cítila, že robí správnu vec,“ vraví pani Jela. „Viete, otca asi najviac trápilo, že ľudia, ktorí nemali nič spoločné so SNP, sa odrazu začali správať, ako by boli v horách oni, ako by to bola ich zásluha. Nemohol urobiť nič iné, len to čo urobil. A začalo sa opäť prenasledovanie,“ dodáva pán Radomír.

Z uznávaného človeka sa stal človek znevažovaný a prenasledovaný. „Otca obvinili z protištátnej činnosti a odsúdili na smrť. Veľmi sme plakali, ale verili sme, že to dobre dopadne. Písali sme aj prezidentovi Gottwaldovi, ale neskôr sme zistili, že našu žiadosť z Bystričky ani neodoslali. Podviedli ho vlastni,“ smutne konštatuje pán Radomír. „Naposledy som otca videla pár dní pred smrťou. Ako najstaršia som za ním mohla ísť s mamou a starým otcom. Vrável mi, že máme držať spolu a pomáhať mamičke,“ so slzami v očiach spomína pani Jela. „A viete aký je môj najsilnejší obraz? Otcove ruky prítlačené na skle a moje z druhej strany. Voľakedy silný a vysoký muž sa zmenil na trosku, isto ho museli týrať.“

Perzekvovanie pokračovalo

Na najsmutnejší december dodnes spomínajú. Nemohli otca pochovať, aby sa naňho zabudlo. Až po osemnástich rokoch sa Žingorovcom podarilo previezť pozostatky domov. „Pomohli nám dobrí ľudia, ale aj podplácať sme museli. Otca sme exhumovali a vystrojili mu cirkevný pohreb na cintoríne v Bystričke.“

Ale rodina to nemala ľahké. Žingorove deti nemohli študovať, nemohli pracovať. „Naše meno naháňalo strach, mamička ne-

mohla pracovať, mala ekzém. Našli sa však dobrí ľudia, ktorí nám pomohli. Doktor Trokan, ktorý pomáhal otcovi cez Povstanie, mi pomohol dostať sa do nemocnice, urobila som si kurz inštrumentárky. Bratia smeli len na učilištia. Nezatrpkli. „Žili sme samotárskym životom, smtelilo nás to ako rodinu. Boli sme veľmi súdržní, pomáhali si. Keď som začala pracovať v nemocnici, už som mohla pomáhať mame. Pravdaže sme cítili krivdu, že nám deťom takto ublížili. Nemali sme otca, veľmi nám chýbal,“ vraví pani Jela. Brat Radomír robil zlievača, vykladal vagóny. Vrávi, že práca mu dávala silu prekonať všetky útrapy.

Otcov odkaz

Pani Jela netají, že rana sa dodnes nezacelila. „Dlho som plakávala, často sa mi snívalo, že ma prišiel navštíviť. Zostali mi aspoň spomienky. Pamätám si ho ako šľachetného a dobrého muža. Učil nás byť čestnými ľuďmi. Rád pomáhal, nikomu neublížil. Bol mojim vzorom a neraz na neho spomínam.“

Brat Radomír len dodáva: „Prežili sme druhú svetovú vojnu, prežili sme komunistický režim a teraz dožívame výdobytky nežnej revolúcie. Bol by som rád, keby otcov život a jeho konanie neupadli do zabudnutia.“

Viliama Žingora občiansky a politicky rehabilitovali až po novembri 1989. Posmrtné ho povýšili do hodnosti generálmajora a na rodnom dome mu odhalili pamätnú tabuľu.

Text: Eleonóra Bujačková

Foto: Vlado Vavrínek, Múzeum SNP
Banská Bystrica, archív J. Z.

1905 sa rodina presťahovala do Budapešti, kde vyštudoval Vyššiu priemyselnú školu. V rokoch 1920-1921 študoval na Vysokej škole válečnej v Prahe. Neskôr ukončil kurz leteckého pozorovateľa. V roku 1931 absolvoval kurz pre vyšších veliteľov na Vysokej škole válečnej v Prahe.

Po vyhlásení všeobecnej mobilizácie nastúpil 1. augusta 1914 na výkon vojenskej služby v piatom pešom pluku rakúsko-uhorskej armády a vo funkcii veliteľa čaty ho odvelili na front. V novembri 1914 sa v Krakove dostal do zajatia. V auguste 1915 sa prihlásil na front. Osobitnú kapitolu v jeho živote zohralo formovanie československých vojenských jednotiek v Rusku. V roku 1920 sa vrátil späť do vlasti. Už 1. januára 1921 ho prijali do československej armády ako vojaka z povolania. V armáde pracoval ako dôstojník, neskôr zastával významné funkcie v generálnom štábe. Po rozbití Československej republiky koncom augusta 1939 cez Maďarsko

a Južosláviu odišiel do Francúzska, kde sa podieľal na formovaní československých jednotiek. Po okupácii Francúzska sa presunul do Veľkej Británie. V druhej polovici augusta 1944 odletel s československou vládou delegáciou z Londýna do Moskvy. V tom čase sa na Slovensku začalo SNP. Po utvorení 1. československej armády na Slovensku ho na návrh ministra národnej obrany 6. septembra 1944 vymenovali za jej veliteľa. Na povstaleckom území sa usiloval o zastavenie postupu nacistických jednotiek. Proti presile a najmä materiálnej prevahe protivníka nemohla povstalecká armáda vzdorovať. Preto generál Viest vydal 28. októbra 1944 posledný rozkaz o prechode povstaleckej armády na partizánsky spôsob boja. Po obsadení Banskej Bystrice nemeckými silami v októbri 1944 sa povstalecké velenie stiahlo na Donovaly. Viest spolu s generálom Jánom Golianom prišli 2. novembra 1944 do obce Pohronský Bukovec, kde ich zajali nemecké jednotky a odviekli najskôr do Banskej Bystrice, potom do Bratislavy na výsluch. Neskôr oboch previezli do Berlína na Hlavný ríšsky úrad pre bezpečnosť a krátko na to ich odsúdili na trest smrti. Popravili ich pravdepodobne v roku 1945, bližší časový údaj a miesto zdroje neuvádzajú, alebo len rok 1945 a Flossenbürg.

Slovenské národné povstanie bolo vyvrcholením národnooslobodzovacieho boja na Slovensku počas druhej svetovej vojny, významným vkladom do celosvetového ozbrojeného zápasu demokratických síl za porážku nacizmu a fašizmu. Prinášame stručný prehľad najdôležitejších udalostí, ako sa odohrali pred sedemdesiatimi rokmi.

Deň za dňom

December 1943

Podpísaním Vianočnej dohody v Bratislave vznikla Slovenská národná rada (SNR) ako spoločné politické vedenie opozície na území Slovenska.

23. marca 1944

Československý prezident Edvard Beneš z exilu v Londýne poveril dočasným vedením vojenského odboja na Slovensku podplukovníka generálneho štábu Jána Goliana, dovtedajšieho náčelníka štábu Veliteľstva pozemného vojska v Banskej Bystrici.

27. apríla 1944

Na rokovani SNR s vojenskou delegáciou Jána Goliana vzniklo Vojenské ústredie SNR, zodpovedné za prípravu spolupráce s partizánskymi oddielmi a ich vyzbrojovanie.

20. júla 1944

V katastri obce Čremošné v Žarnovickej doline sa konala schôdza ilegálnej SNR so zástupcami vojenského ústredia SNR. Prerokovali sa na nej princípy a podmienky protifašistického ozbrojeného vystúpenia, posledné prípravy na

Povstanie a potreba nadviazania spojenia s blížiacou sa Červenou armádou.

4. augusta 1944

Karol Šmidke a pplk. Mikuláš Ferjenčík odleteli do Moskvy ako delegácia SNR koordinovať povstalecké akcie s velením Červenej armády.

11. augusta 1944

Slovenská vláda vyhlásila na celom území štátu stanné právo.

20. augusta 1944

Vzbúrili sa Židia internovaní v tábore Nováky, o dva dni neskôr v Seredi a potom aj vo Vyhniach (dovedna asi 4 000 ľudí)

25. augusta 1944

Veliteľ Ján Golian vydal tajnú inštrukciu posádkam o ozbrojenom odpore v prípade prekročenia hraníc štátu nemeckými vojskami.

27. augusta 1944

Partizáni a vojaci majora Cyrila Kuchtu obsadili Ružomberok, zlikvidovali alebo zaistili nemeckých občanov, oslobodili politických

väzňov, vyhlásili obnovenie ČSR a mobilizáciu. Obsadením mesta bola fakticky prerušená železničná trať v údolí Váhu, zastavili sa i práce v miestnej zbrojovke.

28. augusta 1944

1. partizánska brigáda M. R. Štefánika v spolupráci so železničarmi a antifašistami z vojenskej posádky pri pokuse o odzbrojenie zastrelila v Martinských kasárňach väčšinu nemeckých vojakov.

29. augusta 1944

● Nemecké vojská začali okolo 10. hodiny obsadzovať územie Slovenska. Oznámil to prostredníctvom rozhlasu minister obrany generál Ferdinand Čatloš.

● Ján Golian vydal posádkam slovenskej armády rozkaz, aby začali klásť ozbrojený odpor. Začiatok povstania oznámil Slobodný slovenský vysielateľ v Banskej Bystrici.

30. augusta 1944

Plukovník Viliam Talský, zodpovedný za prípravu Povstania v dvoch kľúčových divíziách na východnom Slovensku, odletel do Poľska a

Rudolf Viest ako jediný Slovák dosiahol za prvej republiky hodnosť brigádneho (1933) a divízieho (1938) generála. V roku 1945 ho vymenovali in memoriam do hodnosti armádneho generála. Prezident SR Michal Kováč 31. augusta 1995 udelil armádnemu generálovi R. Viestovi pri príležitosti štátneho sviatku Dňa Ústavy SR Rad Ľudovíta Štúra I. triedy in memoriam. Na rodnom dome R. Viesta v Revúcej odhalili 28. augusta 2007 pamätnú bustu.

Finančial Povstanie

Národohospodár a finančník, prvý guvernér Slovenskej národnej banky JUDr. Imrich Karvas sa narodil v rodine notára 25. februára 1903 vo Vršanoch, okres Levice. Vyštudoval právo na Právnickej fakulte UK v Bratislave, kde ostal pôsobiť ako asistent a kde získal aj tituly doktora práv a docenta. V rokoch 1926-1927 sa na základe získaného štipendia stal poslucháčom parížskej a štrasburskej univerzity. V roku 1934 mu udelili titul mimoriadny profesor a v roku 1940 univerzitný profesor. Venoval sa pedagogickej činnosti, pôsobil aj vo funkcii tajomníka Obchodnej a priemyselnej

komory, bol tajomníkom Zväzu slovenských bánk. V roku 1932 ho vymenovali za generálneho tajomníka Národohospodárskeho ústavu Slovenska a Podkarpatskej Rusi v Bratislave, ktorého bol spoluzakladateľom, ale zároveň bol aj viceprezidentom Exportného ústavu v Prahe. V rokoch 1938-1939 pôsobil vo funkcii ministra bez kresla, respektíve priemyslu, obchodu a živností v československej vláde. Po vyhlásení Slovenskej republiky sa stal guvernérom Slovenskej národnej banky. Premyslenou a účinnou menovou politikou sa mu darilo udržiavať stabilnú slovenskú korunu, zvýšiť devízové rezervy a zachrániť prevažnú časť slovenského zlatého pokladu a menových rezerv pre obnovený československý štát. V roku 1942 ho slovenská vláda vymenovala do funkcie predsedu Najvyššieho úradu pre zásobovanie. Aj z jeho podnetu vznikla v roku 1940 Vysoká škola obchodná v Bratislave.

Do protifašistického odboja sa zapojil v auguste 1943. Nadviazal kontakty s členmi ilegálnej Slovenskej národnej rady, ktorí ho zasvätili do príprav Povstania. Nariadil deponovať zo Slovenskej

zanechal divízie v chaose bez velenia. Nemcom sa ich podarilo odzbrojiť bez jediného výstrelu. K partizánom prešla, alebo vlastné partizánske jednotky vytvorila necelá tretina z 30 000 najlepších mužov slovenskej armády, ktorí mali podporiť Červenú armádu v Karpatoch.

31. augusta 1944

V Banskej Bystrici vzniklo Veliteľstvo 1. česko-slovenskej armády na Slovensku na čele s plukovníkom Jánom Golianom.

1. septembra 1944

SNR prijala Deklaráciu, v ktorej vyhlásila obnovenie ČSR a prevzatie všetkej moci na Slovensku.

2. septembra 1944

V tiesňave pod hradom Strečno neďaleko Žiliny sa rozpúťali najťažšie povstalecké boje.

5. septembra 1944

- Plénum SNR si zvolilo predsedníctvo. Tvorili ho: Karol Šmidke, Gustáv Husák, Daniel Ertl za KSS, Vavro Šrobár, Jozef Lettrich a Ján Ursíny za Demokratickú stranu.

- Na povstaleckom území sa uskutočnila prvá mobilizácia do 1. čs. armády na Slovensku, jej stav dosiahol 47 000 osôb.

- Na návrh spolupredsedu SNR Vavra Šrobára povýšili Jána Goliana do hodnosti brigádneho generála a stal sa členom SNR.

7. septembra 1944

Veliteľom partizánskych oddielov sa stal Karol Šmidke.

8. septembra 1944

Červená armáda a 1. čs. armádny zbor v ZSSR začali útok na Duklianský priesmyk na slovensko-poľských hraniciach. Začala sa Karpatsko-duklianska (východokarpatská) operácia vojsk Červenej armády a 1. československého armádneho zboru aj s cieľom pomôcť SNP.

10. septembra 1944

- Začala sa reorganizácia povstaleckého vojska. Dve vojenské obranné oblasti boli zmenené na 6 taktických skupín.

- Protipartizánska jednotka SS Jozef, zložená z českých a slovenských Nemcov a hlinkovcov, sa začala formovať v Bratislave.

16. septembra 1944

Vznikol Hlavný štáb partizánskych oddielov na Slovensku.

17. septembra 1944

- Po druhej mobilizácii 1. česko-slovenská armáda na Slovensku okrem rôznych druhov armádnych jednotiek a útvarov, vrátane leteckej skupiny, disponovala 44 pešími prápormi, šiestimi delostreleckými oddielmi a 32 delostreleckými batériami.

- Štyri americké lietadlá B-17 priviezli na letisko Tri Duby americkú styčnú vojenskú misiu.

26. septembra 1944

Nad povstaleckým územím bola vysadená britská styčná vojenská misia.

koniec septembra 1944

V Žiline sa začala formovať protipartizánska jednotka Edelweiss majora grófa Erwina Thun-Hohensteina. Veliteľom slovenského oddielu bol Ladislav Nižňanský.

3. októbra 1944

Po ťažkom boji s jednotkami 3. a 4. taktickej skupiny a partizánmi jednotka Schill obsadila Žiar nad Hronom, zaistila si nezničené mosty cez Hron a rýchlo postupovala na Zvolen.

6. októbra 1944

Vojská 1. československého armádneho zboru a Červenej armády v priestore Duklianskeho priesmyku vstúpili na územie Slovenska.

7. októbra 1944

Divízny generál Rudolf Viest prevzal funkciu hlavného veliteľa povstaleckých vojsk. Generál Ján Golian sa stal jeho zástupcom.

14. októbra 1944

Povstalci sa z bezpečnostných dôvodov rozhodli premiestniť zlatý poklad, uložený v trezoroch Slovenskej národnej banky v Banskej Bystrici a letec-

ky ho dopravili do Moskvy, aby sa nedostal do rúk nemeckých okupantov. Išlo o 157 kg zlata, 569 kg striebra a 133 kg iných vzácnych kovov.

18. októbra 1944

Bombardovaním Banskej Bystrice, Liptovskej Osady a Brezna sa začal generálny útok nemeckých okupačných vojsk na pozície povstaleckého územia.

20. októbra 1944

Rozhodnutím Slovenskej národnej rady sa 29. august stal štátnym sviatkom Slovenskej republiky.

27. októbra 1944

- Politickí, partizánski a vojenský predstavitelia Povstania sa presunuli z Banskej Bystrice do katastra obce Donovaly.

- Nemecká armáda po dvojmesačných bojoch obsadila sídlo povstaleckého územia – Banskú Bystricu.

28. októbra 1944

Veliteľ 1. československej armády na Slovensku generál Rudolf Viest vydal na Donovaloch rozkaz o prechode armády na partizánsky spôsob boja. Tým 1. československá armáda na Slovensku ako organizovaný vojenský celok zanikla.

30. októbra 1944

Generál Hermann Höfle za spoluúčasti predstaviteľov slovenskej vlády usporiadal v Banskej Bystrici vojenskú slávnosť. Jozef Tiso slúžil omšu, vyznamenal príslušníkov Zbraní SS a poďakoval Hitlerovi za potlačenie Povstania.

3. novembra 1944

V Pohronskom Bukovci zajali povstaleckých generálov Jána Goliana a Rudolfa Viesta, vypočúvali ich v Banskej Bystrici a Bratislave. Nasledoval prevoz do Berlína, kde oboch generálov napriek platným medzinárodným dohodám o ochrane vojnových zajatcov vojenský súd odsúdil na trest smrti. Popravili ich údajne v roku 1945 v koncentračnom tábore Flossenbürg v Nemecku.

národnej banky v Bratislave do filiálky v Banskej Bystrici zásoby obeživa v sume asi tri miliardy korún, ktoré boli po vyhlásení SNP k dispozícii povstalcovi, ako aj pohonné látky, ktoré využívala 1. československá armáda na Slovensku. Gestapo odhalilo styky Imricha Karvaša s antifasistami a 3. septembra 1944 ho zatkli a internovali v koncentračných táborech v Flossenburgu, Dachau, Innsbrucku a Niederdorfu. Za odmietnutie spolupráce s komunistickou stranou v roku 1949 obvinili profesora Karvaša z velezrady a odsúdili na dva roky väzenia. V roku 1953 rodinu Karvašovcov vysťahovali z Bratislavy. Druhý raz ho obvinili a odsúdili na 17 rokov väzenia pre špiónáž a velezradu v roku 1958. Po dvoch rokoch ho amnestovali a v roku 1969 súdne rehabilitovali. Profesor Imrich Karvaš zomrel 20. februára 1981.

Vysielač: slobodný a slovenský

V noci na 30. augusta 1944 vstúpili do Banskej Bystrice partizáni. Mesto sa tak stalo centrom SNP, kde sa sústredila ústredná politická moc. Vysielač v Banskej Bystrici prijal názov Slobodný slovenský

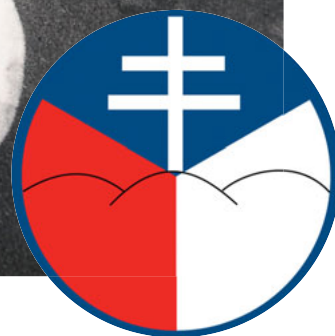
vysielač. Na oficiálnej frekvencii sa 30. augusta 1944 o 11.00 h ozvalo oznámenie: „Upozorňujeme Slovákov a Slovenky, aby počúvali program, ktorý vysiela Banská Bystrica a nie program Bratislavy. Tí, ktorí počúvajú program Banskej Bystrice, nech upozornia všetkých svojich známych, že mimoriadne správy vysiela z Bratislavy Banská Bystrica.“

Hoci na území okupovanej Európy pôsobilo niekoľko partizánskych vysielačov, po prvý raz sa revolučný hlas ozval na frekvencii oficiálneho štátneho rozhlasu. Ilegálna skupina pracovníkov Slovenského rozhlasu, ktorú podporoval samotný riaditeľ SRO Emil Rusko, už od roka 1942 pripravovala vysielač z Banskej Bystrice, hoci mesto pôvodne nemalo rozhlasové štúdio, len vysielač. Nové rozhlasové štúdio nakoniec vzniklo v Martine, ale v apríli 1944 vláda jeho činnosť zastavila. Chýbajúcu rozhlasovú techniku a materiály pre Banskú Bystricu zabezpečil na pokyn riaditeľa Antona Prídavka prešovský rozhlas. Aparatúra dorazila po železnici 16. augusta 1944. Redakcia a rozhlasové štúdio vznikli v priestoroch Evanjelického spolku. Gabriel. Rapoš, Karol Dillnberger,

Dvojčlenná posádka povstaleckej Š-328 s pozemným personálom krátko po jednom z bojových letov. Tri Duby, september – október 1944

Letectvo v Slovenskom národnom povstaní

Nebo nad Povstaním

V Banskej Bystrici, v centre Povstania, sa vytvorilo veliteľstvo 1. čs. armády na Slovensku. Zámerom jeho velenia bolo ubrániť povstalecké územie, na ktorom žilo asi 1,7 milióna obyvateľov a rozprestieralo sa na ploche 20 000 km², a to až do príchodu sovietskej Červenej armády. Napriek historickému faktu, že sa ich zámer nepodaril naplniť a Povstanie bolo po dvoch mesiacoch intenzívnych bojov vojensky porazené, týmto ozbrojeným vystúpením sa Slovensko jednoznačne pri-

hlásilo k cieľom protihitlerovskej koalície a Povstanie sa stalo jedným z najvýznamnejších ozbrojených vystúpení európskeho hnutia odporu.

Povstaleckí letci

V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že neľahké úlohy spojené s obranou povstaleckého územia plnili okrem pozemných vojsk 1. čs. armády na Slovensku a partizánov aj povstaleckí letci, ktorých od 17. septembra 1944 v boji výrazne posilnil 1. čs. stíhací

letecký pluk v ZSSR. Netreba zabúdať, že „pomocnú ruku“, realizovanú formou leteckého presunu síl a prostriedkov nevyhnutných na vedenie bojovej činnosti Povstaniu podali krajiny protihitlerovskej koalície – predovšetkým však Sovietsky zväz a USA.

V rámci Golianovej 1. čs. armády bolo na Slovensku zriadené aj veliteľstvo leteckých zbraní, na ktorého čelo sa postavil mjr. gšt. Jozef Tóth. Pod jeho velenie spočiatku patrila len jediná letecká jednotka – Kombinovaná letka, neskôr k nej pri-

Július Chovan, Ladislav Sára, Andrej Sarvaš, Ctibor Kovač, technici Andrej Guldán, Lubomír Škrovina a Rastislav Španhel v noci z 29. na 30. augusta 1944 vytvorili provízorne podmienky na fungovanie povstaleckého rozhlasu.

Vysielanie Slobodného slovenského vysielateľa bolo zamerané na podporu ozbrojeného boja, na vysvetľovanie jeho cieľov, a najmä v prvých dňoch prispelo aj k jeho organizovaniu. Od začiatku sa vysielali bojové výzvy a správy o situácii na domácich i zahraničných bojiskách. V spravodajských reláciách sa zverejšňovali nariadenia a pokyny Slovenskej národnej rady, informácie o domácich a zahraničných politických udalostiach. Postupne pribúdali publicistické relácie, ktoré povzbudzovali bojovníkov, objasňovali zmysel zápasu s fašizmom. Po bombardovaní bansko-bystrického rozhlasového vysielateľa 2. septembra 1944 sa vysielalo z mobilného vysielateľa, ktorý mal stanovišťa na Troch Duboch, vo Zvolene, v Brezne, v Slovenskej Ľupči, v Dubovej, v Laskomeri a na iných miestach Slovenska.

Slobodný slovenský vysielateľ organizovali skúsení rozhlasoví pracovníci, úzko spolupracovali s vedúcimi orgánmi SNP, Hlavným štáбом partizánskych oddielov, so Spravodajskou agentúrou

Slovenska a redakciami povstaleckej tlače. Jeho činnosť sa stala východiskom pre prácu rozhlasu po roku 1945.

Dňa 27. októbra 1944 v ranných hodinách SSV odvysielal zo Športotela na Donovaloch poslednú vetu spojenú s výzvou gen. Rudolfa Viesta: „Prestávame vysielateľ situčné správy, budeme bojovať do víťazného konca.“ Popoludní sa povstalecký rozhlas definitívne odmlčal.

Na Donovaly sa presunuli poprední predstavitelia SNP a uskutočnilo sa posledné stretnutie zástupcov Predsedníctva SNR a Komunistickej strany Slovenska (KSS) s predstaviteľmi armády, kde sa rozhodlo o prechode povstaleckej armády na partizánsky spôsob boja. Časť pracovníkov Slobodného slovenského vysielateľa začala vydávať cyklostylovaný partizánsky časopis Mor ho!

Z Banskej Bystrice sa uskutočnil ďalší priamy rozhlasový prenos 30. októbra 1944 z manifestácie na námestí a udeľovania vyznamenaní nemeckým vojakom a príslušníkom Domobrany za boj proti Povstaniu. Pôvodný vysielateľ v Banskej Bystrici po ústupe povstaleckej armády a potlačení Povstania opravili. Vysielal až do konca decembra 1944 program bratislavskej vlády. Obnovenú prevádzku však sprevádzali technické ťažkosti, a tak ho začiatkom

budol aj 1. čs. stíhací letecký pluk v ZSSR. Väčšinu bývalých príslušníkov slovenských vzdušných zbraní, ktorí prešli na stranu povstalcov, však z dôvodu nedostatku lietadiel zaradili na povstalecké bojiská ako pešiakov, a to v rámci armádnych jednotiek 1. čs. armády na Slovensku. V tejto súvislosti treba s hrdosťou spomenúť výsledky bojovej činnosti príslušníkov motorizovaných práporov stot. let. Ivana Haluzického a stot. let. Teodora Šlajcharta, ako aj pešieho práporu stot. zbroj. tech. let. Daniela Kunica. V Povstaní okrem nich bojovali proti nemeckým okupačným vojskám aj príslušníci troch samostatných leteckých rôt zostavených z bývalých žiakov školy leteckého dorastu v Banskej Bystrici a parašutisti Padákovej školy – Leteckej školy vo Zvolene. Príslušníci týchto jednotiek patrili do príchodu 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády zo ZSSR k najodvážnejším a najspoľahlivejším obrancom povstaleckého územia. Do obrany „povstaleckého neba“ boli s úspechom začlenené aj bývalé protiletadlové jednotky a jednotky hlásnej služby slovenskej brannej moci, ktoré sa taktiež pridali na stranu povstalcov.

Kombinovaná letka

Jediným naozaj leteckým útvarom, aj keď iba školským, ktorý sa nachádzal na území ovládanom povstalcami, bola Letecká škola na letisku Tri Duby so svojimi organizačnými zložkami. Po vypuknutí Povstania pôvodnú cvičnú letku Leteckej školy reorganizovali na Kombinovanú letku a za jej veliteľa určili npor. let. Mikuláša Šingloviča. Neskôr ho vo funkcii nahradil npor. let. Vladimír Kriško. Jadro leteckého personálu tvorili bývalí príslušníci cvičnej letky - skúsení učители lietania. Do polovice septembra 1944 ju postupne personálne posilnili aj dvaja juhoslovanskí letci, ako aj ďalší výkonní letci a leteckí špecialisti rôznych odborností z letísk obsadených Nemcami. Za veliteľa letiska Tri Duby, z ktorého táto letka operovala, bol určený stot. let. Belo Kubica, neskôr sa na

Brigádný generál Ján Golian (uprostred) s mjr. I. I. Skripkom, veliteľom sovietskej vojenskej misie (vpravo), mjr. gšt. Jozefom Tóthom, veliteľom Veliteľstva leteckých zbraní 1.ČSA na Slovensku (hore) a pplk. vet. MVDr. Mikulášom Ferjenčíkom, prednostom veterinárnej služby 1.ČSA na Slovensku (vpravo). Banská Bystrica – september 1944

jeho miesto „postavil“ npor. let. Vladimír Kriško.

Veľkým handicapom povstaleckej Kombinovanej letky bol nedostatočný počet bojových lietadiel, nehovoriac o tom, že aj tie stroje, ktoré boli k dispozícii, boli zväčša beznádejne morálne zastarané, technickou koncepciou patriace do tridsiatych rokov 20. storočia. Staré plátnom pokryté „kravky“ a „päťstovky“ (B-534) so slabými motormi, bez silných palubných zbraní a prvkov pasívnej ochrany posádky, hoci aj pilotované skúsenými a odhodlanými vzdušnými bojovníkmi, nemohli v žiadnom prípade súperiť s modernými typmi bojových lietadiel vo výzbroji nemeckej

Luftwaffe. Povestný „tŕň z päty“ nemohla povstaleckému letectvu vytiahnuť ani dvojica stíhačiek Bf 109E-4, ktorá mala svoje „najlepšie roky“ taktiež za sebou. Tento nedostatok sa aspoň čiastočne podarilo eliminovať po prilete moderných stíhačiek Bf 109G-6 z Torki, ktoré pôvodne patrili do výzbroje Skupiny vzdušných zbraní slovenského letectva. Ich štíhle „krídla“ na povstalecké územie „priniesli“ aj dvoch vynikajúcich pilotov rtk. rtm. let. Františka Hanovca a rtk. z pov. Rudolfa Božíka.

V súvislosti s činnosťou Kombinovanej letky treba zdôrazniť, že napriek nepriaznivým východiskám sa jej letci od prvých dní Povstania zapojili do bojovej činnosti

Výzbroj čs. stíhacieho pluku v ZSSR tvorili moderné sovietske stíhačky typu Lavockin La-5FN. Zolná – september 1944

januára 1945 na rozkaz velenia nemeckej armády až do konca vojny definitívne vyradili z prevádzky.

Kňazi v uniforme

Martin Lacko z Ústavu pamäti národa na tému vzťahu cirkvi a SNP napísal: integrálnou zložkou slovenskej armády 1939 – 1944 bola aj duchovná služba. Najvýraznejšie zastúpenie v nej mali rímskokatolícki duchovní, potom evanjelickí, gréckokatolícki a naostatok kalvíni. Duchovnú službu potrebovala aj povstalecká armáda, i keď tu došlo k zmenám vyplývajúcim z istej nedôvery povstaleckého vedenia ku katolíckym duchovným (tým boli čo najprísnejšie zakázané „politické rozhovory“ s vojakmi).

Podľa výskumov historika Oldřicha Pejso sa z celkového počtu 22 aktívnych dôstojníkov duchovnej služby slovenskej armády v Povstaní zúčastnili traja katolícki duchovní – pplk. duch. Violand Andrejkovič, mjr. A. Sviežený a pravdepodobne aj stot. J. Čierny (ako kňaz a súčasne známy odbojár sa v publicistike spomína pplk. D. Kišš-Kalina, ten však už v roku 1944 funkciu

vojenského duchovného nevykonával). V prípade evanjelických duchovných z pôvodne 22 aktívnych dôstojníkov duchovnej služby ich v povstaleckých jednotkách slúžilo päť – mjr. D. Kováč, mjr. S. Sirotko, stot. L. Lanštiak, npor. O. Ďurica, npor. R. Potančok; ďalší dvaja v partizánskych skupinách na východnom Slovensku (stot. L. Kriška, npor. C. Hlaváč). Zvyšok vojenského duchovenstva bol mimo povstaleckého územia, alebo sa dostal do nemeckej internácie.

V dôsledku povstaleckých mobilizácií sa do 1. čs. armády na Slovensku dostali aj ďalší duchovní z radov zálohy, napr. šéf katolíckej duchovnej správy pplk. Andrejkovič povolal podľa vlastných údajov 13 kňazov. Šéf evanjelickej duchovnej správy mjr. D. Kováč zmobilizoval asi 19 evanjelických duchovných. Okrem toho sa na jeho výzvu 20. 9. 1944 do povstaleckej armády prihlásilo dobrovoľne ďalších 27 kňazov. U katolíckych kňazov na povstaleckom území ani mimo neho sa takýto spontánny nástup nezaznamenal. Výnimkou je azda len prípad kňaza Ľudovíta Veselého, ktorý pôsobil ako osvetový dôstojník povstaleckej armády, a chorvátskeho pátra Tomislava Poglajena – Kolakoviča (na obrázku),

Povstalecký „Gustav“ (Bf 109G-6) roluje po trávinatej vzletovej a pristávacej dráhe povstaleckého letiska Tri Duby. Tieto stíhacie lietadlá boli najmodernejšími bojovými prostriedkami Kombinovanej letky a v rukách osvedčených vzdušných bojovníkov boli účinnými zbraňami v boji proti fašizmu.
Tri Duby – september 1944

s veľkým odhodlaním a veleniu 1. čs. armády na Slovensku poskytli neoceniteľné služby. Počas Povstania jej príslušníci vykonali 350 operačných letov v trvaní 460 hodín, pri ktorých zostrelili šesť nepriateľských lietadiel (Ju 52, 2 Ju 88, 34 Fw 189), podľa niektorých prameňov až sedem nepriateľských lietadiel (Ju 52, Ju 88, 4 Fw 189). Na zemi poškodili aj tri obávané strmhlav útočiacie bombardéry Ju 87 Stuka, ako aj päť tankov a samohybných diel. Pri útokoch na pozemné ciele palubnými zbraňami a leteckými bombami zničili, vážne poškodili či umlčali 12 delostrelec-

kých batérií, 39 guľometných a 21 mínometným hniezd. Zničili aj dve železničné lokomotívy, 16 železničných vagónov, 35 nákladných a 12 osobných automobilov, dva rádiovozy, 45 povozov s muníciou a rôznym materiálom. Pritom na nepriateľa vystrieľali viac než 55 -tisíc nábojov a zhodili 22 560 kg leteckých bômb. Okrem týchto „hmatateľných“ výsledkov nemožno zabudnúť na cenné informácie získané leteckým prieskumom, kuriérne lety a lety absolvované pri dovoze materiálu pre povstalecké pozemné sily nepriateľom „odrezané“ na Orave. Kombinovaná

letka počas svojej existencie nestratila v boji ani jediné lietadlo a príkladného bojového ducha jednotky nezlomili ani opakované bombardovacie nálety nemeckej Luftwale na letisko Tri Duby, resp. ťažké zranenie jej dvoch príslušníkov.

1. čs. stíhací letecký pluk

Povstalecké letectvo tvorili dve letecké jednotky: Kombinovaná letka a 1. čs. stíhací letecký pluk v ZSSR. Druhá z nich, letecká jednotka škpt. let. Františka Fajtla, vyzbrojená sovietskymi stíhačkami Lavočkin La-5FN, operovala z povstaleckých letísk

niekdajšieho jezuitu, ktorý sa v SR ukrýval ako utečenec a po vypuknutí SNP prešiel na povstalecké územie.

Partizán v Pentagone

Paul A. Strassmann sa narodil v Trenčíne v rodine židovského podnikateľa. Počas vojny zahynulo v koncentračných táboroch 19 príslušníkov jeho rodiny. Zachránil sa len Paul a jeho staršia sestra, pracovne nasadená v zbrojovke. Paul sa dostal začiatkom septembra 1944 v okolí Trenčína ako pätnásťročný k partizánom skupiny Stalin – Jegorov. Skupina sa zameriavala predovšetkým na diverzné akcie na strategicky veľmi dôležitej železničnej trati Trenčín – Žilina

a na ďalšie komunikácie na celom strednom Považí, po ktorých Nemci presúvali jednotky a vojenský materiál na potlačenie SNP a neskôr na front. Počas jednej z akcií proti nemeckému železničnému transportu, keď po deštrukcii trate unikol z miesta pod nemeckou paľbou, takmer prišiel o život.

Partizánskej skupine sa napokon podarilo 25. marca 1945 spojiť s jednotkami sovietskej armády. Paul sa dostal do regrutačného strediska čs. armády v Poprade. Hneď v máji 1945, keďže dobre ovládal nemčinu, vyslali ho spoločne s ďalšími vojakmi na zabezpečenie územia bývalých Sudet. Službu skončil v hodnosti desiatnik. Začal študovať angličtinu na pražskej Karlovej univerzite. „Začiatkom roka 1948 som sa v Trenčíne stretol s vtedajším šéfom okresného výboru komunistickej strany. Povedal mi: Pavol, prichádzajú nové časy, ale pre takých ako si ty, z buržoáznej rodiny, nebudú dobré. Si partizán a preto ti radím, radšej choď preč! Pochopil som, že nežartuje, a tak som sa 8. februára 1948 ešte stihol dostať do Veľkej Británie a odtiaľ do USA,“ spomína Paul Strassmann.

V Amerike sa mu podarilo dostať sa na najprestížnejšiu školu technického smeru MIT (Massachusetts Institute of Technology). Vybral si štúdium výpočtovej techniky. Pôsobil v mnohých veľkých

Mjr. gšt. Jozef Tóth od 8. 9. 1944 zastával funkci velitele Velitelstva leteckých zbraní 1.ČSA na Slovensku.

v Zolnej a Troch Dubov v období od 17. septembra 1944 až do 25. októbra 1944, keď posledných jedenásť „lavočiek“ pluku preleteli čs. piloti na územie ovládané Červenou armádou.

Činnosť pluku, ktorej letecký personál tvorilo 22 skúsených čs. letcov, bola veľmi intenzívna. Piloti pluku vykonali počas 29 letových dní dovedna 566 letov v čase 375 hodín a 10 minút. Z toho bolo až 561 letov operačných s trvaním 372 hodín a 10 minút. Pri týchto letoch si na povstaleckom nebi vybojovali absolútnu leteckú prevahu, ktorú korunovali zostrelmi 9 nemeckých lietadiel (2 Ju-88, 3 Bf 109G, 1 Fw 190, 2 Fw 189 a 1 Fi-156), pravdepodobnými zostrelmi troch (1 Ju-88, 1 Bf 109G, 1 Ju-87) a poškodením 6 lietadiel (1 Ju-88, 2 Bf 109 G, 2 Fw 190, 1 Fw 189). Pri útokoch na nepriateľské pozemné ciele zhodili 624 leteckých bômb a vystrieľali asi 50-tisíc kanónových granátov kalibru 20 mm. Pri bleskovom a neočakávanom leteckom prepade letiska v Piešťanoch zničili 10 a poškodili ďalších 10 nepriateľských lietadiel. Nepriateľ počas Povstania „doplatil“ na ich operačnú aktivi-

tu 100 nákladnými a 13 osobnými autami, 1 terénnym automobilom, 1 motocyklom, 1 obrneným automobilom, 2 tankami, 15 povozmi so strelivom, 3 lokomotívami, 4 vagónmi, 3 delostreleckými batériami, 2 guľometnými hniezdami, 2 skladmi so strelivom a 1 stanoviskom veliteľa. Letci pluku ďalšiu vojenskú techniku a materiál protivníka značne poškodili.

Najúspešnejším pilotom pluku sa stal por. let. Leopold Šrom, veliteľ 2. letky 1. perute Fajtlého stíhacieho pluku, ktorý si na svoje konto počas Povstania pripísal 2 ½ zostrelu nepriateľského lietadla (2 Bf 109G, ½ Fw 189). Ďalšie 2 nepriateľské lietadlá mu boli pripísané ako pravdepodobne zostrelené (1 Ju 87, 1 Bf 109G). Konto najúspešnejšieho vzdušného bojovníka pluku „okrášlil“ aj 3 lietadlami zničenými na zemi. Úspešnejším z dvojice Slovákov bol štábný rtm. let. Eudovít Dobrovodský, ktorý v leteckých súbojoch jedno nemecké lietadlo zostrelil (1 Fw 189) a ďalšie dve poškodil (1 Ju-88, 1 Fw

189). Ďalšie nepriateľské lietadlá zničil a poškodil na zemi.

Úspechy leteckého pluku však životom „zaplatila“ štvorica jej pilotov, z ktorých trojica zahynula pri útokoch na nepriateľské pozemné ciele a jeden po prechode do hôr počas boja s nemeckými okupantmi. Jeden z Fajtlových mužov padol do zajatia, neskôr bol oslobodený a šťastne sa vrátil k materskému pluku.

Činnosť 1. čs. stíhacieho pluku v Povstaní je ojedinelým prípadom v histórii druhej svetovej vojny, keď vyššia letecká jednotka úspešne bojovala v hlbokom tyle nepriateľa. Je príkladom hrdinstva a bojového majstrovstva skupiny bojovníkov proti fašizmu.

Hrdinstvo a odhodlanie povstaleckých bojovníkov letcov by nemalo nikdy vymiznúť z historickej pamäti nielen súčasných, ale ani budúcich generácií! Sloboda sa nerodila ľahko a vyžiadala si obete nielen z radov bojovníkov Povstania, ale aj obyčajných ľudí, ktorí sa svojím dielom podieľali na porážke fašizmu.

Text: Peter Šumichrast,

Vojenský historický ústav ● Foto: VHÚ

Pozorovateľ nastupuje do kabíny Letova Š-328 s výsostnými znakmi povstaleckého letectva. Tri Duby, september – október 1944

korporáciách, mal na starosti informačné technológie. Keď končila studená vojna, Paul začal pracovať pre rôzne vládne orgány vo Washingtone ako poradca. V Pentagóne sa stal členom skupiny siedmich ľudí (tzv. sivých hláv, alebo rady starších), ktorá vypracovala návrh, podľa ktorého sa podarilo v rokoch 1989 až 1995 ušetriť z rozpočtu ozbrojených síl vyše 70 miliárd dolárov. Bol riaditeľ, zodpovedný za informačné technológie, konsolidáciu financií, personálny manažment a logistiku. Vojenský ekvivalent jeho funkcie bola hodnosť generálporučíka. O niečo neskôr obdobnú úlohu úspešne zvládol aj pri ozdravovaní národného úradu pre astronautiku NASA. Pôsobil aj ako konzultant pre americké vojenské námorníctvo. Keď sa v septembri 1944 štúply židovský chlapec dostal neďaleko Trenčína k partizánom, ani v najdivokejšom sne netušil, čo ho v živote postretnie.

Nemeckí povstalci z Malinovej

V strede nononitrianskej obce Malinová, bývalého Cachu, do roku 1945 obývanej výlučne obyvateľmi nemeckej národnosti, stojí pamätník s dominantnou postavou partizána (foto). Postavili ho na počesť 22 hrdinom, ktorí padli v boji proti fašizmu. Väčšina z nich zahynula v koncentračných táboroch, do ktorých ich odvliekli po potlačení SNP. V deň vypuknutia sa do Povstania zapojilo vyše sto nemeckých antifašistov, ktorí bojovali nielen na hornej Nitre, ale aj pri Strečne a najmä Priekope pri Martine. Po potlačení SNP mnohí zostali v horách, ale veľká časť uverila nemeckej propagande, že sa im nič nestane, ak sa vrátia domov. Za asistencie domácich nacistov organizovaných v Deutsche Partei 42 mužov odvliekli do koncentračných táborov. Krátko potom deportovali ich rodinných príslušníkov, väčšinou ženy a deti do Nemecka, kde ich zadelili do nútených prác. Keď sa po vojne vrátili domov, našli v dedine 26 vypálených domov. Cach oslobodili sovietske vojská 2. ukrajinského frontu pod vedením maršala Malinovského spoločne s vojakmi rumunskej armády. Na počesť osloboditeľov premenovali obec na Malinová a nemeckým povstalcem v nej vybudovali pamätník.

Armádni športovci v SNP

Slovenské národné povstane patrí k najvýznamnejším udalostiam v novodobých dejinách nášho národa. Aj z práce historika Pavla Šimuniča sa môžeme dozvedieť, že najväčšiu skupinu povstalcov tvorili vojaci slovenskej armády. Zo 60-tisíc vojakov sa po vyhlásení Povstania sformovala 1. Československá armáda (ČSA). V nej nechýbala ani skupina armádných športovcov, ktorí sa v predošlom období tešili mimoriadnym výsadám.

70 SNP

Pripomeňme si, že Oddiel armádných pretekárov (OAP) bol ustanovený 20. januára 1941. Po futbalistoch a hokejistoch sa postupne založili aj ďalšie odbory: ľahkoatletický, jazdecký, plavecký, volejbalový, stolnotenisový, basketbalový, pátiarsky, lyžiarsky, cyklistický, tenisový, šermiarsky, šachový a vodácky. V pomere v krátkom časovom okamihu sa výsledkami zaradil medzi popredné športové kluby Slovenska. V sezóne 1942/1943 boli vyhlásení za najlepší športový klub Slovenska, hoci nedisponovali ženskými družstvami, ktorých výsledky sa do záverečného súčtu súťaže klubov započítali.

Golian, Vesel, Ferienčík

Členmi OAP sa mohli stať len prezenčne slúžiaci športovci. Jedinou výnimkou boli príslušníci jazdeckého odboru, ktorí boli výhradne dôstojníci. A práve z radov tohto odboru boli viacerí veliaci dôstojníci 1. Československej armády. V zostave tohto odboru pôsobili Ján Golian, Emil Prát, Mirko Vesel, Ján Straka, Július Nosko, Jozef Zadžora, Daniel Gonda, Alexander Korda, Ján Šimko a Mikuláš Ferienčík. Generál Ján Golian vykonával do 7. októbra funkciu veliteľa 1. ČSA na Slovensku a od uvedeného dátumu zástupcu veliteľa, mjr. gšt. Július Nosko bol náčelníkom štábu 1. ČSA na Slovensku, pplk. vet. MUDr. Mikuláš Ferienčík vykonával funkciu prednostu veterinárnej správy, pplk. rem. Emil Prát zastával funkciu veliteľa delostrelectva pri taktickej skupine Muráň, mjr. del. Mirko Vesel bol posádkovým veliteľom v Banskej Bystrici, mjr. del. A. Korda bol veliteľom 25. pešieho prapo-

Skupina lyžiarov OAP v Banskej Bystrici krátko pred vypuknutím SNP

ru „Hron“ do 11. októbra 1944 a od uvedeného dátumu bol veliteľom podskupiny „Pliešovce“ III. taktickej skupiny „Gerlach“, stot. jazd. Ján Gonda sa Povstania zúčastnil ako veliteľ bojovej skupiny „Gonda“, stot. gšt. Ján Straka vykonával v Povstaní náčelníka štábu VI. taktickej skupiny „Zobor“, mjr. Jozef Zadžora bol veliteľom posádky Považie a npor. jazd. J. Šimko veliteľom 1. čaty jazdeckého predzvedného oddielu obranného úseku „Plesnivec“. Do Povstania sa zapojili aj niektorí funkcionári, ktorí sa podieľali na riadení OAP, prípadne na vedení niektorých odborov OAP, napríklad: pplk. pech. Ladislav Bodický – v roku 1943 prednosta športovej styčnej komisie MNO bol do 6. septembra 1944 veliteľom 2. obrannej oblasti, stot. Ján Malár – v roku 1944 člen špor-

tovej styčnej komisie MNO vykonával funkciu veliteľa delostreleckej batérie, kpt. del. Ladislav Demjen v rokoch 1941 – 1942 veliteľ OAP, bol pri II. taktickej skupine Fatra, mjr. del. Samuel Sekuris v roku 1944 podnáčelník Slovenského ľahkoatletického zväzu bol veliteľom posádky v Brezne, neskôr zástupcom veliteľa II. taktickej skupiny Fatra, kpt. Mikuláš Čordáš v roku 1940 podnáčelník Slovenského ľahkoatletického zväzu sa zaslúžil o prechod posádky v Trnave do Povstania, bol veliteľom 4. pešieho pluku Javor, por. pech. Ján Fornay – v roku 1944 vedúci pásťarskeho odboru OAP, v SNP zastával funkciu operačného dôstojníka obranného úseku Plesnivec a ppor. MUDr. Karol Poradovský – v roku 1942 lekár OAP, počas SNP zaradený v zberní ranených Pohronská Maša.

Židia a Francúzi

Pomerne silne boli v Povstaní zastúpení Židia, pretože príchodom nemeckých vojsk im hrozila bezprostredná likvidácia. Už v prvej jánošíkovskej družine, ktorú založili komunisti na východe Slovenska v roku 1942 ich bolo asi 20 z celkového počtu okolo 40 partizánov. Niekoľko dní pred Povstaním sa vzbúrili Židia internovaní v tábore vo Vyhniach. Po začatí Povstania boli oslobodené aj tábory Sereď a Nováky. Židovskí väzni z Novák vytvorili partizánsku rotu Nováky. Celkovo sa v Povstaní zúčastnilo asi 1 650 Židov (asi 8 % bojujúcich partizánov), 269 z nich zahynulo.

V SNP bojovalo aj okolo 400 Francúzov, 50 z nich sa už domov nevrátilo. Prví budúci partizáni z Francúzska sa začali na Slovensku objavovať už v roku 1942. Boli to najmä utečenci z nemeckých zajateckých táborov, alebo prišli ilegálne z Maďarska. Veľmi rýchlo sa im podarilo nadviazať kontakty s protifašistickými skupinami. Bol medzi nimi aj dôstojník francúzskej armády Georges de Lannurien. V prvých augustových dňoch sa Francúzi začali sústreďovať v Kantorskej doline. Vytvorili oddiel, na čelo ktorého sa postavil práve Lannurien. Oddiel mal asi dvesto členov, okrem Francúzov v ňom boli aj Belgičania. Stal sa súčasťou

Prvej československej brigády generála Štefánika. Oddiel sa v povedomí ľudí zapísal ťažkými bojmi v Strečnianskej úžine. Po návrate do Francúzska vytvorili partizáni Združenie bývalých účastníkov bojov v SNP.

Pohľad z druhej strany

V roku 1964 spovedal Wolfgang Venohr, autor knihy Povstanie v Tatrách pätnástich príslušníkov jednotky Schill bojujúcej pri potláčaní SNP. Išlo o pluk, v septembri a októbri 1944 najúspešnejší v boji proti povstaleckej 1. československej armáde na Slovensku. Každému položili 36 rovnakých otázok, na ktoré odpovedali samostatne, bez ohľadu na ostatných. Wolfgang Venohr ich odpovede mierne zjednodušil, aby predišiel zbytočnej multiplicitate a rozsiahlosti. Vybrali sme tie najzaujímavejšie:

Prečo ste boli nasadení na Slovensku?

„Dozvedeli sme sa, že slovenská armáda urobila prevrat proti svojej vláde.“

Bojovali ste na Slovensku proti banditom, partizánom, proti pravidelnej armáde alebo proti zmiešaným oddielom?

Všetci zhodne: „Proti pravidelnej slovenskej armáde.“

Lyžiari aj futbalisti

Oddiel armádnych pretekárov (OAP) bol v čase vypuknutia SNP dislokovaný v Pezinku v kasárňach J. Holubyho, kam ho v lete 1944 premiestnili po bombardovaní Bratislavy. Len skupina lyžiarov staršieho ročníka bola na športovom sústredení v Banskej Bystrici a časť mala krátkodobé povolenie na opustenie posádky. Posádku v Pezinku ráno 30. augusta 1944 obkľúčili nemecké vojská. Tie vstúpili na územie Slovenska v priestore Malaciek. V kasárňach sa nenachádzali dôstojníci, tí boli ubytovaní v meste. V mužstve, ktoré bolo vyzbrojené len ľahkými zbraňami, zavládli panika a strach. Predpokladali, že ich Nemci odvedú do koncentračného tábora. Hoci mnohí z nich sa zaradením do OAP vyhli bojovému nasadeniu, ne jeden príslušník OAP mal trpkú vedomosť o krutej likvidácii židovského obyvateľstva. Proti presile sa videla ozbrojená obrana samovraždou, preto sa mužstvo po rokovaníach s parlamentným dôstojníkom, ktorý prisľú-

Talented lyžiara, príslušníka OAP Jozefa Daňa zabil hitlerovec na Ťatliakovej chate

bil voľný odchod mužstva, rozhodli zložiť zbrane. Po tomto akte Nemci prevzali stráženie kasární a zakázali ich opustiť. Niektorí sa rozhodli večer útvar opustiť. Útek sa podaril Tiborovi Lehotskému, Ondrejovi Ruskovi, Ladislavovi Hankesovi, Ondrejovi

Por. L. Huňor, vedúci odboru lyžovania (v plášti) padol v SNP pri Hranovnici

Chabanovi a niektorým ďalším. Všetci sa zapojili do SNP. Zvyšok športovcov z OAP bol premiestnený do Bratislavy. Tam bol oddiel rozpustený a jeho príslušníci boli premiestnení k 1. pešiemu pluku tvoriacej sa Domobrany. Nariadením MNO č. 618362 – 3a – 1944 bola dňom 1. novembra 1944 zriadená futbalová jedenástka Domobrany a súčasne sa rozhodlo, že ďalšie odbory bývalého OAP činnosť vykonávať nebudú. Futbalová jedenástka domobrany mala mať podľa nariadenia 22 hráčov.

Nemala časť príslušníkov OAP sa zapojila do SNP. Napríklad Vojtech Pavelica a Ondrej Viazanica sa zúčastňovali na rokovaníach medzi úzkou skupinou dôstojníkov a zástupcami Slovenskej národnej rady. Vojtech Pavelica bol jedným z kuriérov, ktorý obchádzal posádky a odovzdával písomné rozkazy o začatí SNP. Lyžiari František Papp, Igor Benko, Gustáv Béreš, Ladislav Dobrovič a Ján Mráz boli zaradení do štábnej rotty veliteľstva pozemného vojska. Do SNP sa zapojili aj bývalí príslušníci OAP. Z mnohých môžeme spomenúť futbalistov Františka Vysockého z Levoče, Michala Riedla a Jozefa Bieleka zo Žiliny, Františka Bolčeka, Júliusa Tibenského a Jána Ulehlu z Trnavy, Michala Štibráňho a Jána Ohrá-

la z Partizánskeho, Antona Beleša, z Trenčianskej Teplej, stolného tenistu Jána Kollárika z Handlovej, hokejistov Jána Kvasnicu zo Žiliny, lyžiarov Štefana Slivku, Antona Longauera a Jána Bukvaja z Banskej Bystrice, pástiara Vladimíra Kršku z Martina. Mnohí z nich boli ranení a museli ukončiť športovú kariéru. Pod Kriváňom v októbri 1944 padol kpt. P. Mudroch, ktorý v OAP vykonával funkciu prednostu administratívy. V septembri 1944 padol pri Hranovnici por. Ľudovít Huňor, veliteľ lyžiarskej čaty OAP. Pri Svite padol lyžiar František Papp, iný lyžiar Jozef Daňo bol zabitý hitlerovcami na Ťatliakovej chate v Roháčoch počas vypočúvania. Neďaleko Vsetína padol mladý hokejista Miloš Javúrek.

Ak zoberieme do úvahy, že celkové číslo padlých z radov 1. Československej armády bolo 3 000, či z radov partizánov, ktorých je evidovaných 2 600, je počet športovcov možno zanedbateľný. Musíme si však uvedomiť, že išlo o skupinu, ktorá sa v predošlom období tešila mimoriadnym výsadám. Služi im preto nepochybne ku cti, že ani v tejto situácii nezvolili ľahšiu cestu a pridali sa na stranu pravdy.

Text: Peter Bučka

Bojovali Slováci za samostatné Slovensko, za novú ČSR, alebo za sovietske Slovensko?

Všetci zhodne: „Pravdepodobne za samostatné Slovensko.“

Nenávideli Slováci Nemcov?

Všetci zhodne: „Nie.“

Nenávideli ste Slovákov?

Všetci zhodne: „Nie.“

Bojovali na nemeckej strane aj Slováci?

„Len málo, možno sto mužov Hlinkovej gardy. Ale ani tí nebojovali, zdržiavali sa v Bratislave a po potlačení Povstania pochodovali pred prezidentom Tisom v Banskej Bystrici.“

Stála voči vám fanatizovaná, revolučne naladená ozbrojená sila?

Všetci zhodne: „Nie.“

Akým spôsobom bojovali Slováci?

Všetci zhodne: „Bojovali férovo.“

Dopúšťali sa príslušníci slovenskej armády zverstiev?

Všetci zhodne: „Nie.“

Dozvedeli ste sa počas septembra a októbra 1944 o nemeckých vojnových zločinoch či zverstvách na území Slovenska?

Všetci zhodne: „Nie.“

Ako sa správali vojaci vášho pluku k Slovákom, k civilistom a k zajatým vojakom?

Všetci zhodne: „K vojakom korektne, s civilistami sme mali dobrý vzťah.“

Mali nemecké jednotky počas ťaženia vlastné zdroje zásobovania alebo na Slovensku rekvirovali, či dokonca rabovali?

„Vo veľkom sa nerekvirovalo, to by velenie nedovolilo. Mŕtvym a zajatým sme odoberali zbrane. Odnímanie náramkových hodníc a šperkov bolo zakázané.“

Vznikli počas vašich bojov veľké straty na životoch a majetku, prípadne na infraštruktúre?

Všetci zhodne: „Nie.“

Natrafli ste aj na české jednotky?

„Jediní Česi, ktorých sme počas nášho ťaženia stretli, boli naši vodiči nákladných áut. Na ťažení neboli zainteresovaní a chceli sa vrátiť čo najskôr domov. Niektorí z nich dostali po potlačení Povstania nemecké vyznamenania.“

Prezident na prvej návšteve

Novozvolený prezident SR a hlavný veliteľ Ozbrojených síl SR Andrej Kiska 7. júla prvý raz navštívil Ministerstvo obrany SR. S ministrom obrany Martinom Glváčom diskutoval o prioritách rezortu obrany v nadchádzajúcom období či o stave Ozbrojených síl SR. „Otvorili sme najdôležitejšie témy, najmä modernizácie a smerovania armády. Náčelník generálneho štábu informoval pána prezidenta o súčasnom stave našich ozbrojených síl,“ povedal minister. Prezident ocenil, že súčasné vedenie ministerstva obrany investuje oveľa viac peňazí z rozpočtu rezortu do modernizácie ozbrojených síl. Témou bol aj nadchádzajúci summit NATO vo Walese. Minister obrany sa s prezidentom dohodol na ďalších spoločných stretnutiach.

Foto: Ivan Kelement

Ministri dohodli unifikáciu

Slovenské a české ministerstvo obrany chcú unifikovať zbrane. Vyplýva to z Deklarácie o spolupráci pri vytváraní podmienok pri obstarávaní ručných zbraní, ktorú v Novákoch podpísali minister obrany SR Martin Glváč a šéf českého rezortu obrany Martin Stropnický symbolicky v deň otvorenia spoločného česko-slovenského podniku CZ Slovensko v areáli bývalého Vojenského opravárenského podniku Nováky. „Budeme unifikovať všetky ručné zbrane, ktoré máme vo výzbroji, pričom pre nás budú najdôležitejšie požiadavky vojakov, ktorí musia povedať, aké zbrane potrebujú,“ uviedol Martin Glváč. V prípade záujmu vojakov je česká strana pripravená prepustiť nám ešte v tomto roku svoje vysúťažené objednávky na dodávku ručných zbraní. Martin Stropnický vyzdvihol vstup českého zbrojárského podniku na Slovensko a aj vytvorenie 200 pracovných miest. Spoločný česko-slovenský podnik CZ Slovensko v Novákoch 15. júla otvoril predseda vlády SR Robert Fico spoločne s českým premiérom Bohuslavom Sobotkom. Vstup českého podniku na Slovensko je podľa Glváča dôkazom, že strategický partner sa pre VOP Nováky osvedčil.

Foto: Michal Psota

Zelený Deň detí v Bojniciach

Prvá prázdninová sobota patrila deťom. Ukážky práce tímu EOD, vojenskej techniky a výzbroje, boj v zastavanom priestore. To všetko a ešte oveľa viac mohli stovky detí a ich rodičov vidieť na 17. ročníku Dňa detí s Ozbrojenými silami SR, ktorý sa konal v Bojniciach. Vojaci predviedli ukážky boja zblízka, nad mestom preletel vrtuľník Mi-17 a príslušníci 5. pluku špeciálneho určenia zo Žiliny uskutočnili výsadok. Návštevníci si pozreli útok vrtuľníka na bojové vozidlo pechoty (BVP) a v akcii boli aj kynológovia Vojenskej polície. O bohatý kultúrny program Dňa detí s ozbrojenými silami sa postarali spevák Martin Harich, žiaci Základnej umeleckej školy Bojnica a dychový orchester Maguranček. Tanečné umenie predviedli dievčenská hip-hopová skupina SoFly, súbor scénického tanca Mimikry, či skupina Break Fans.

Minister ocenil spoluprácu

Minister obrany SR Martin Glváč udelil veliteľovi kandahárskej leteckej základne (KAF) brigádnemu generálovi Michalovi Fantinimu Pamätnú medailu za účasť vo vojenskej operácii. Na základe ministrovho poverenia mu ju odovzdal veliteľ slovenského kontingentu v operácii ISAF plukovník Svetozár Bohuš. „Toto ocenenie je symbolom výbornej spolupráce velenia základne so slovenským kontingentom. Tímová práca je v Afganistane nevyhnutná a som rád, že naši vojaci sú dôležitou súčasťou medzinárodného tímu, ktorý na základni v Kandaháre pôsobí,“ uviedol minister.

Obrana na Art Film Feste

Medzinárodný filmový festival Art Film Fest uviedol premiéru dokumentu Atentát na Heydricha – Príbeh Jozefa Gabčíka a Jana Kubiša. Film je unikátnou rekonštrukciou atentátu na zastupujúceho ríšskeho protektora Reinharda Heydricha. Na realizácii sa podieľalo aj Ministerstvo obrany SR a príslušníci 5. pluku špeciálneho určenia zo Žiliny. Art Film Fest 2014 v Trenčianskych Tepliciach a Trenčíne ponúkol programovú sekciu Vojna a film, ktorej partnerom bolo MO SR. V rámci festivalových sprievodných podujatí vystúpila Vojenská hudba OS SR a hostia si mohli vo foyer Posádkového klubu Trenčín pozrieť aj výstavu venovanú 70. výročiu vypuknutia SNP.

Návrat veterána RAF

Po vyše 98 rokoch sa bývalý príslušník čs. zahraničnej armády vo Francúzsku a československých leteckých jednotkách vo Veľkej Británii, ktoré pôsobili v rámci britského kráľovského letectva (RAF) rotmajster v. v. Pavel Chlapík 3. júla symbolicky vrátil domov. V obci Melčice-Lieskové sa uskutočnila pietna spomienka a uloženie jeho popola do rodinného hrobu. Zúčastnil sa na nej veliteľ trenčianskej posádky a veliteľ síl výcviku a podpory plukovník Martin Stoklasa, bývalý pridelenec obrany SR vo Veľkej Británii plukovník Vladimír Samek a ďalší hostia. Pavel Chlapík vo februári 1940 odišiel do Francúzska, kde sa stal príslušníkom Čs. armády. Po kapitulácii Francúzska prešiel do Veľkej Británie, kde pôsobil v 312. čs. stíhacej leteckej peruti a v ďalších leteckých jednotkách.

Predseda Vojenského výboru EÚ
na Slovensku

Sme rôzni, a preto silní

Na pozvanie náčelníka Generálneho štábu Ozbroyených síl SR generálporučíka Milana Maxima navštívil 26. júna Slovensko predseda Vojenského výboru Európskej únie generál Patrick de Rousiers. Témami rokovania boli otázky spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky Európskej únie, angažovanie Ozbroyených síl SR v operáciách krízového manažmentu a možnosti spolupráce členských štátov EÚ v oblasti rozvoja spôsobilostí. Generál de Rousiers sa informoval aj o príprave spoločnej bojovej skupiny krajín V4, deklarovanej na využitie v rámci síl rýchlej reakcie EÚ, ktorá má byť v pohotovosti v prvom polroku 2016. Predseda Vojenského výboru EÚ mal na pôde ministerstva obrany prednášku Spoločná bezpečnostná a obranná politika Európskej únie v kontexte rokovania Európskej rady v decembri 2013. V piatok 27. júna navštívil zmiešané krídlo Sliač. Brigádnym generálom Miroslavom Korba ho oboznámil s históriou, úlohami a poslaním vzdušných síl. Predseda vojenského výboru sa zaujímal aj o výcvik pilotov lietadiel MiG-29.

Generál de Rousiers v Bratislave odpovedal aj na naše otázky.

Pán generál, predsedom Vojenského výboru EÚ ste sa stali v novembri 2012. Môžete teraz, v polčase vášho funkčného obdobia, zhodnotiť svoju prácu a jej výsledky?

Ako predseda Vojenského výboru Európskej únie, najvyššieho vojenského orgánu Rady Európskej únie, reprezentujem náčelníkov generálnych štábov 28 členských krajín. Mojou úlohou je viesť odborné diskusie smerom ku konsenzu, aby sme si mohli ujasniť priority, oblasti záujmu, potreby a spôsobilosti, ktorými môžu prispieť ku kolektívnej obrane, definovaniu spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky, s cieľom spoločne predchádzať konfliktom a riešiť krízové situácie. Európsku dvadsať osmičku tvoria rozličné národy s rôznymi prioritami aj videním sveta a bezpečnostných rizík. Je potrebné diskutovať, vyjasňovať si postoje, stanoviská a dospievať k spoločným rozhodnutiam, prínosným pre celú Európu. Práve v rôznorodosti však väzí naša sila.

Ako vidíte budúcnosť spolupráce EÚ-NATO?

EÚ a NATO sú veľmi odlišné, majú odlišné ciele i prostriedky na ich dosahovanie. No 22 z 28 krajín Európskej únie je aj členom NATO. Výsledkom aj našej práce je veľký pokrok vo vývoji vzťahov a spolupráce EÚ s NATO. Tak ako neexistuje jednotná armáda NATO, nie sú ani ozbrojené sily EÚ. Sú národy, ktoré poskytujú svoje národné armády, techniku a vojenské spôsobilosti. Členské krajiny zodpovedajú za rozhodovanie, reálnu silu, bezpečnosť i perspektívy. Rozhodujú o tom, či bezpečnosť bude záležitosťou jednotlivých národov, alebo spoločnou vecou EÚ a NATO. Takže otázka nestojí či NATO, alebo EÚ, ale ako budeme spolupracovať. Robíme tak v misii EUFOR ALTHEA, ISAF, ale aj v boji proti pirátstvu v oblasti Afrického rohu. Neznamená to však, že na posilnení spolupráce EÚ a NATO nás ešte nečaká veľa práce.

Obranné rozpočty krajín EÚ vinou finančnej krízy poklesli, čo negatívne zasiahlo aj rozvoj vojenských spôsobilostí. Je princíp EÚ združovať a zdieľať (pooling and sharing) riešením tohto problému?

Myslím, že združovanie a zdieľanie je idea inšpirovaná ekonomickou situáciou. Možno nie je riešením, ale celkom určite

ke mu otvára cestu. Môže, ale niekedy nemusí viesť k finančným úsporám. No podľa mňa nie je len otázkou optimalizácie a úspor, ale predovšetkým vecou spolunáležitosti, spolupráce a solidarity. Je daná poznaním nevyhnutnosti spolupráce jednotlivých európskych krajín, lebo iba spolu môžeme byť silnejší. Tá spolupráca sa ponúka na báze vojenského školstva, výcviku i vyzbrojovania. Jej význam je i v utváraní budúcnosti a príprave na ňu.

Európska rada v záveroch z decembra 2013 zdôraznila potrebu kvalitnej a inovatívnej priemyselnej základne na zlepšenie konkurencieschopnosti európskeho obranného priemyslu. Čo pre to môže urobiť vojenská komunita?

Všetko vyplýva z ochoty a odhodlania spolupracovať. Európska dvadsať osmička je rôznorodá, členské krajiny majú rôzne vnímanie sveta, rôzne ciele a zámery nielen na poli obrany, ale aj národných ekonomík a politiky zamestnanosti. Priemysel ako taký nie je možné obmedzovať či ovplyvňovať silou. Je možné postupovať len diskusiami, ujasňovaním si blízkych stanovísk, spoločných priorít. Tak obranných, ako napríklad aj environmentálnych, ekonomických a sociálnych. Nejde teda len o identifikáciu hrozieb a rizík, ale aj kľúčových odvetví, rozvoja technológií. To si vyžaduje predovšetkým odhodlanie rozvíjať zdieľanie cieľov, investícií, pracovných doktrín a koncepcií.

Zhovárал sa: Miloš Ščepka

USA vyslali do Bagdadu ďalších 200 vojakov

Spojené štáty vyslali začiatkom júla do Bagdadu ďalších 200 vojakov, ktorí majú zaistiť ochranu amerických objektov a postarať sa o bezpečnosť tamojšieho medzinárodného letiska. Posilnili tak 170-členný americký kontingent, ktorý bol vyslaný do Iraku v predchádzajúcich týždňoch. Vojaci majú k dispozícii aj vrtuľníky a mobilný zdravotný tím. Washington rozhodol o nasadení svojich vojakov v Bagdade v situácii, keď povstanci skupiny Islamský štát v Iraku a Levante (ISIL) obsadili v júni tretinu irackého územia. USA vyslali do Iraku aj 300 vojenských poradcov. Prezident Obama však zdôraznil, že americké ozbrojené sily sa v Iraku nezapoja do priameho boja. Ponechal otvorenú možnosť cieľených vojenských úderov s tým, že USA zintenzívnia spravodajskú činnosť v Iraku a chcú vytvoriť spoločné operačné centrá s Iračanmi v Bagdade a na severe krajiny.

Foto: U. S. Department of Defense

Ruskí námorníci preberajú Vladivostok

Asi 400 ruských námorníkov pristevalo 30. júna do prístavu Saint-Nazaire v západnom Francúzsku, aby sa zaškolili na používanie obojživelných vrtuľníkovej výsadkárskej lode triedy Mistral. Dve lode tohto typu Francúzsko do konca roka dodá Rusku, ktoré ich zaradí do svojej vojnovnej flotily. V súvislosti s krízou na Ukrajine Spojené štáty a niektorí európski partneri vyzývajú Francúzsko, aby prehodnotilo kontrakt v hodnote 1,2 miliardy eur. Francúzsko tieto návrhy odmieta s tým, že zrušenie zmluvy by spôsobilo väčšie škody Parížu ako Moskve. Lode Mistral sú prvé veľké zbrane zahraničnej výroby, ktoré Moskva zakúpila po rozpade Sovietskeho zväzu. Môžu niesť až 16 vrtuľníkov ako Ka-50/52s, štyri pristávacie člny, až 70 vozidiel vrátane 40 tankov a 450 vojakov. Prvá loď Vladivostok by mal výrobca dodať v poslednom štvrtroku tohto roka. Druhá, Sevastopol', má byť dokončená a dodaná do roku 2016.

Foto: TASR

Najväčšie námorné cvičenie na svete

V okolí Havajských ostrovov sa 27. júna začalo námorné vojenské cvičenie, na ktorom sa do 1. augusta zúčastnili námorníctva približne dvoch desiatok krajín. Manévry The Rim of the Pacific (RIMPAC) sú najväčším námorným cvičením na svete. Niektoré plavidlá začali s manévrami už počas cesty. Deväť lodí z Bruneja, Číny, Singapuru a Spojených štátov sa plavili spoločne z Guam na základňu v Pearl Harbor. Veliteľ americkej lode USS Chosin kapitán Patrick Kelly povedal, že plavidlá precvičovali komunikáciu, manévrowanie a streľbu. Došlo tiež k personálnym výmenám. Čína vyslala na cvičenie RIMPAC svojich pozorovateľov už v roku 1998, ale doteraz sa jej lode na ňom nezúčastnili.

Krym nesmie rozdeliť Európu

Generálny tajomník NATO Anders Fogh Rasmussen 2. júla v Berlíne pred stretnutím ministrov zahraničných vecí Ukrajiny a Ruska k bojom na Ukrajine varoval, že v Európe sa vytvárajú nové deliace línie: „Činy Ruska ohrozujú mier a bezpečnosť, ktoré sme vybudovali po páde Berlínskeho múru. Nik si neželá návrat Európy k studenej vojne. Nemôžeme mať nové deliace línie naprieč kontinentom.“ Po rokovaní s nemeckou kancelárkou Angelou Merkelovou vyzval Rusko na zmenu kurzu a začatie procesu obnovovania stratenej dôvery. Nemecko pozvalo ministrov zahraničných vecí Ukrajiny a Ruska Pavla Klimkina a Sergeja Lavrova na konzultácie, ktoré by viedli k obnoveniu vzájomnej dôvery a vyústili do trvácneho prímeria na východe Ukrajiny. Berlín pozval aj šéfa francúzskej diplomacie Laurenta Fabiusa. Merkelová a Rasmussen hovorili aj o zabezpečeniach pre členské krajiny NATO, ktoré susedia s Ukrajinou.

Japonsko skoncovalo s pacifizmom

Kabinet japonského premiéra Šinzóa Abeho prijal 1. júla rezolúciu rušiacu zákaz nasadzovania armády za hranicami krajiny, ktorý pre japonskú armádu platil od druhej svetovej vojny. Ide o dramatický odklon od povojnového pacifizmu, ktorý je zároveň politickým víťazstvom konzervatívneho premiéra. Abe svoj postoj zdôvodňuje zhoršujúcou sa bezpečnostnou situáciou vrátane mocenského vzostupu Číny, ako aj raketového a jadrového ohrozenia zo strany Severnej Kórey. Zmeny rozšíria vojenské možnosti Japonska, pretože rezolúciou sa ruší zákaz práva na tzv. „kolektívnu sebaobranu“ či pomoc spriatelenej krajine, ktorá sa stala terčom útoku. Prijatím dokumentu sa tiež zmierňujú obmedzenia účasti Japonska na mierových operáciách vedených OSN.

Chemické zbrane likvidujú na mori

Nákladná loď USA MV Cape Ray naložená stovkami ton sýrskych chemických zbraní vyplávala 2. júla z talianskeho prístavu Gioia Tauro, v rámci poslednej fázy medzinárodného úsilia zlikvidovať zásoby sýrskych chemických zbraní. Na otvorenom mori budú odborníci po štyri mesiace neutralizovať chemikálie pomocou špeciálneho zariadenia, ktoré sa nachádza na palube. Počas likvidácie by nemali uniknúť do mora ani do ovzdušia žiadne jedovaté látky. Výsledné odpadové produkty budú uskladnené na súši v skládkach nebezpečného odpadu.

TECHNIKA

NOVINKY • TRENDY • VÍZIE

Rýchlejšie ako zvuk

Pred vyše desiatimi rokmi dolietalo nadzvukové dopravné lietadlo Concorde. Idea rýchlej leteckej dopravy však nezomrela.

Vo sfére bojových lietadiel so striedavými úspechmi pokračuje vývoj nadzvukových prostriedkov s motormi scramjet, ale predstava nadzvukových dopravných lietadiel je stále lákavá aj pre ozbrojené sily. Popri spoločnosti Lockheed Martin pracuje na projekte dopravného lietadla rýchlejšieho ako zvuk aj americká vesmírna agentúra NASA v spolupráci s Boeingom. Peter Coen, vedúci projektu Speed High, povedal: „Najvýznamnejšou

prekážkou je zmiernenie supersonického tresku, vysoké emisie a veľká spotreba paliva.“

Vedci z NASA pri experimentoch v aerodynamickom tuneli zistili až 140 rôznych supersonických treskov vznikajúcich pri prechode na nadzvukové rýchlosti. Pokúšajú sa ich čo najviac utlmiť, pričom sa opäť presvedčili, že naozaj najlepším dizajnom je stroj so štíhlym trupom, ostrým špicatým nosom

a šípovými alebo deltovými krídlami. Na aerodynamický tresk vplýva aj uloženie motorov a tvar vstupu vzduchu do nich. Nádejne vyzerá možnosť uložiť motory nad krídla, aby tresk pôsobil smerom nahor. S tým sa však spája mnoho ďalších problémov, takže nástupca Concordov na oblohe pravdepodobne nezahrmí skôr ako o pätnásť rokov.

Foto: NASA/Boeing

Povstalecké pancierové vlaky

Myšlienka spojzduť Pancierový vlak Štefánik vznikla pred niekoľkými rokmi. Prišli s ňou pracovníci Múzea SNP v Banskej Bystrici a nadšenci z Klubu historickej techniky zo Zvolena. Zapáčila sa aj ďalším partnerom a po spoločných rokovaníach sa začali rekonštrukčné práce na vozňoch.

Spojzdenú súpravu sme zostavili z vozňov rôzneho pôvodu – originálov i replík. Z dvoch pôvodných vozňov bolo možné jednoznačne identifikovať len tankový, pochádzajúci z Improvizovaného pancierového vlaku Štefánik (IPV-I). Do jeho podoby sme sa snažili po všetkých stránkach upraviť aj oživenú súpravu. Celý projekt preto nesie názov Pancierový vlak Štefánik. Vlak bol predstavený verejnosti koncom augusta 2009 a symbolicky zavŕšil oslavy 65. výročia Slovenského národného povstania.

Tank na koľajniciach

Po vypuknutí Povstania pociťovala 1. československá armáda na Slovensku nedostatok ťažkých zbraní, najmä tankov. Prišlo sa preto k stavbe improvizovaných pancierových vlakov, ktoré sa počas druhej svetovej vojny pomerne dobre osvedčili. Stávalo sa podľa predvojnového československého predpisu. Súprava bola na základe skúseností nemeckej, sovietskej a aj slovenskej armády doplnená o tankové vozne. Povstalecký pancierový vlak mal predstavený plošinový vozeň, za ním delový a guľometný vozeň, a samozrejme, parnú lokomotívu. Tankové vozne boli zaradené pred a za lokomotívou, prípadne na koniec súpravy.

Dielne slovenských železníc vo Zvolene na stavbu týchto vozňov použili vagóny radu Vd a VI. Na zástavbu do tankových vozňov určili nepojazdné tanky Škoda Lt vz. 35. Pancierový vlak IPV-I Štefánik (veliteľ npor. Anton Tököly, neskôr kpt. František Adam) mal tri tankové vozne, z toho jeden záložný. Vlak IPV-II Hurban (veliteľ kpt. Martin Ďuriš-Rubanský) mal tiež tri tankové vozne. Posledný IPV-III T. G. Masaryk (veliteľ kpt. Ján Kukliš) mal štyri tankové vozne, z toho dva záložné. Delový a guľometný vozeň boli po konštrukčnej stránke podobné. Vznikli z dvojsových vozňov radu U na

prepravu uhlia. Do vozňa bola vstavaná drevená konštrukcia, medzery boli vysypané štrkom a doplnené oceľovými doskami slúžiacimi ako obrnenie. Delový vozeň mal vo svojej výzbroji jeden 8 cm kanón vz. 5/8, dva ťažké guľomety a slúžil aj ako veliteľský. Guľometný vozeň mal vo výzbroji päť ťažkých guľometov a slúžil pre zástupcu veliteľa vlaku. Ako ťažné vozidlo bola použitá opancierovaná lokomotíva radu 320.2.

Štefánik, Hurban, Masaryk

Rozkaz na stavbu pancierového vlaku Štefánik bol vydaný už 4. septembra 1944.

Stavba prebiehala v dielňach Slovenských železníc vo Zvolene. Prvý vlak Štefánik bol hotový v rekordnom čase 14 dní, druhý Hurban dokonca za jedenásť. Vráťane tretieho Masaryka boli vlaky postavené spolu za päť týždňov. Do bojov zasiahli ako prvé vlaky Štefánik a Hurban začiatkom októbra 1944. Štefánik pri Starej Kremničke a Hurban pri Čremošnom. Zatiaľ čo Štefánik poväčšine operoval na juhozápadnom úseku frontu v rámci III. taktickej skupiny (Zvolen – Hronská Dúbrava, Zvolen – Krupina), Hurban bol nasadzovaný v rámci bo-

jov na trati Harmanec – Čremošné a Brezno – Červená Skala. Masaryk bol nasadený koncom októbra do ťažkých obranných bojov na trati Brezno – Červená Skala. V posledných dňoch odporu povstaleckej armády boli vlaky sústredené do priestoru Harmanec – Uľanka, kde ich posádky opustili a po porážke Povstania sa stali korisťou nemeckej armády. Do dnešných dní sa zachoval len tankový vozeň IPV-I Štefánik a guľometný vozeň pochádzajúci pravdepodobne z IPV-II Hurban.

Znovuzrodenie vlaku

Vozne pancierového vlaku Štefánik boli pred jeho rekonštrukciou vystavené ako nepojazdné exponáty na rôznych miestach. Guľometný vozeň bol vystavený v skanzene ťažkých zbraní pri Múzeu SNP v Banskej Bystrici. Tankový vozeň bol vystavený vo vstupných priestoroch areálu ŽOS Zvolen, a. s. Na zostavenie oživej súpravy IPV bolo potrebné doplniť lokomotívu, plošinový a delový vozeň. Pôvodný delový vozeň z pancierových vlakov sa nezachoval. Na sprevádzkovanie pancierového vlaku Štefánik sa použila replika delového vozňa postaveného pre nakrúcaní filmu „Deň ktorý neumrie“ a na repliku plošinového vozňa zasa vagón od KHT Zvolen. Do dnešných dní sa nezachoval na Slovensku ani jeden rušeň radu 320.2. Na prezentáciu obnoveného pancierového vlaku Štefánik sa preto použil parný rušeň 422.0108. Pred začiatkom opravy bola vykonaná technická prehliadka a určený nevyhnutný rozsah opravy každého vozňa. Samotná preprava vozňov do depa prebehla v sobotu 20. júna 2009. Rekonštrukčné práce sa museli rozvrhnúť na dlhšie obdobie. Prvá časť rekon-

štrukčných prác bola zameraná na opravy vozňov a druhá na obnovu ich vojenských nadstavieb.

Štefánik púta pozornosť

Oživenie pancierového vlaku Štefánik prinieslo neočakávaný úspech. V roku 2009 vlak navštívilo asi 40 000 ľudí. Pokračovanie v projekte malo symbolický význam, pretože v roku 2010 sme si pripomenuli 65. výročie oslobodenia Slovenska a skončenia druhej svetovej vojny. Počas projektu sme sa snažili umiestniť rekonštrukcie bojov práve do miest, kde pancierové vlaky počas Povstania naozaj bojovali. Prvou veľkou ukážkou bola rekonštrukcia nasadenia vlaku pri obci Stará Kremnička v roku 2009. Vďaka vhodným podmienkam sa podarilo tieto „boje“ umiestniť priamo

na miesta, kde sa bojovalo na prelome septembra a októbra 1944. V roku 2010 sme v tomto trende pokračovali a najväčšia ukážka sa uskutočnila pri obci Dobrá Niva, kde IPV-I zasiahol do bojov v októbri 1944. Ďalšie menšie ukážky „vlaku v boji“ prebehli v rámci železničiarских prezen-tačných akcií po celom Slovensku. Boli to podujatia ako Preteky parných rušňov Grand Prix vo Zvolene, Prebúdzanie Katky v Košiciach, či Rendez v Bratislave. Ďalšou podobnou akciou bola ukážka vlaku na národných leteckých dňoch v Piešťanoch a na Sliači.

Od začiatku projektu bolo našou úlohou zachovať Pancierový vlak Štefánik pre budúce generácie. Aj z tohto dôvodu mal projekt vzdelávací charakter, vďaka čomu sa nám podarilo vyškoliť viac ako 120 lektorov z radov študentov. Za obdobie päť rokov videlo Štefánik viac ako 250-tisíc návštevníkov, za ktorými vlak precestoval vyše 2 000 kilometrov po koľajniciach Slovenskej republiky a 3 000 kilometrov po európskych cestách. V tomto roku sa pancierový vlak stáva súčasťou osláv 70. výročia Slovenského národného povstania.

**Text: Ing. Dalibor Lesník,
PhDr. Marian Uhrin, PhD.**

Múzeum SNP Banská Bystrica

Foto: Múzeum SNP Banská Bystrica, TASR

Najnovšou americkou akvizíciou pilotovaného bojového lietadla je lietadlo elektronického boja EA-18G Growler (Frľoš). Jeho zákazníkom je letectvo vojenského námorníctva a námornej pechoty.

Lietadlá kategorizované v americkej vojenskej terminológii ako AEA (Airborne Electronic Attack) slúžia na potlačenie protivzdušnej obrany protivníka SEAD (Suppression of Air Defenses) a ničenie prostriedkov protivzdušnej obrany protivníka DEAD (Destruction of Air Defenses). V americkej vojenskej mašinérii predstavujú mimoriadne dôležitý a zodpovedný komponent. Keď americké vzdušné sily USAF v júni 1998 vyradili zo svojej výzbroje posledný naozaj špecializovaný elektronický stroj EF-111A Raven, stratili takpovediac spôsobilosť na širokospektrálne elektronické rušenie. Lietadlá konštrukčného radu F-16CJ a F-16 CCIP s limitovanou spôsobilosťou misií SEAD/DEAD nemožno vnímať ako skutočne plnohodnotné platformy tohto určenia. V tomto čase zostali lietadlá EA-6B Prowler z výzbroje leteckých útvarov amerického vojenského námorníctva a námornej pechoty jedinými typmi vysoko špecializovaných bojových lietadiel, spôsobilých súčasne realizovať elektronické rušenie aj ničenie prostriedkov PVO protivníka v ozbrojených zložkách Spojených štátov amerických.

V čase svojho vzniku bolo lietadlo EA-6B Prowler nepochybne unikátnou konštrukciou so širokými možnosťami, ale aj s limitmi danými konštrukciou nielen samotného lietadla – nosiča aparatury a tak-

tiež konštrukciou a spôsobilosťami elektronickej výzbroje. Okrem veku lietadiel a ich celkového malého počtu sú hlavnými nedostatkami konštrukcie lietadla EA-6B Prowler jeho malá letová rýchlosť, potreba pokrytia širšieho pásma elektromagnetického spektra a neschopnosť pôsobiť reálne celokruhovo.

Najnovšie nadzvukové bojové lietadlo EA-18G Growler na elektronický boj kombinuje dvojmiestne lietadlo – nosič F/A-18F Super Hornet Block II a aparaturu pre elektronický prieskum a boj, ktorá vznikla ako ďalší vývoj systému ICAP III (Impro-

ved Capability III) v súčasnosti prevádzkovaného na strojoch EA-6B Prowler. Velenie amerického vojenského námorníctva vybralo stroj EA-18G Growler ako náhradu dosluhujúcich jestvujúcich konštrukcií v decembri 2003, keď podpísalo s firmou Boeing päťročný kontrakt na systémový vývoj a predvedenie nového elektronického bojového lietadla.

Hlavným dodávateľom subsystému AEA pre EA-18G Growler je spoločnosť Northrop Grumman. Prvá bojová jednotka vyzbrojená novými strojmi deklarovala operačnú spôsobilosť v októbri 2009. Už

Model lietadla EA-18G s dvojicou rušiacich kontajnerov NGJ predstavila spoločnosť Raytheon na výstave Farnborough International Airshow 2014

EA-18G Growler

Lietadlo pre elektronický boj

na konci roka 2010 boli prvé stroje v stave začiatkovej bojovej dislokácie a ich reálnou bojovou premiérou bolo nasadenie v operácii Odyssey Dawn v marci 2011 nad územím Líbye. V máji tohto roku spoločnosť Boeing dodala stý kus lietadla EA-18G Growler americkému vojenskému námorníctvu. Súčasné prefinancované objednávky na lietadlá Super Hornet a Growler sú naplánované do konca roka 2016. Celkový počet vyrobených lietadiel EA-18G Growler pre americké vojenské námorníctvo a námornú pechotu dosiahne 135 kusov. Prvým zahraničným zákazníkom je Austrália, ktorá v polovici roka 2014 objednala 12 strojov EA-18G Growler. Ak výrobcovia dokážu vybojovať aj výrobu ďalších 22 strojov EA-18G, ktoré požaduje US Navy (ale zatiaľ na ne nie sú v rozpočte

zdroje), výroba tejto konštrukcie bude pokračovať do roka 2017.

Elektronické bojové vybavenie strojov EA-18G predstavuje moderný palubný radar AN/APG-79 s anténovou jednotkou s aktívne skenovaným elektronickým radom AESA (Active Electronically Scanned Array), zameriavacia stanica ALQ-218(v)2 s aparátúrou v nose lietadla v priestore pre kanón a anténovými súpravami v kontajneroch na koncoch krídla (hlavný vizuálny rozpoznávací znak EA-18G oproti pôvodnej konštrukcii), rušiaci systém ALQ-99 zahŕňajúci jeden kontajner na rušenie nízkych pásiem a dva kontajnery na rušenie vysokých pásiem a systém zamerania a rušenia spojovacích prostriedkov ALQ-227. Z raketovej výzbroje lietadlo nesie dve protiradiolokačné riadené strely

AGM-88 HARM pre misie DEAD a dve protiletadlové raketové riadené strely AIM-120C AMRAAM slúžiace na sebaobranu. Lietadlo EA-18G Growler disponuje celkovo siedmimi pylónmi a dvoma uzlami na zavesenie výzbroje. Práve kontajnerizovaný rušiaci systém ALQ-99 predstavuje pre stroj EA-18G v súčasnosti jeden z limitujúcich faktorov. Preto sa pracuje na novom rušiacom systéme NGJ (New Generation Jammer), ktorý umožní lietadlám EA-18G viesť činnosť s väčším výkonom v celom rozsahu letových rýchlostí a s celokruhovým pokrytím širšieho elektromagnetického spektra. Kontrakt na vývoj a dodanie systému NGJ získala spoločnosť Raytheon.

Text a foto: Miroslav Gyűrösi

Slávne bitky histórie

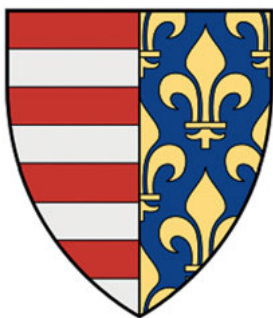
Rozhanovce

Pri dedine Rozhanovce neďaleko Košíc sa v piatok 15. júna 1312 odohrala najväčšia rytierska bitka na území Uhorska od vpádu Mongolov (Tatárov) v roku 1241. Stretla sa tu armáda uhorského kráľa Karola I. Róberta s vojskom odbojných hornouhorských feudálov Omodejovcov z rodu Aba, ktorých podporoval najväčší uhorský magnát Matúš Čák Trenčiansky.

Uhorsko po Arpádovcoch

V roku 1301 smrťou kráľa Ondreja III. vymrel po meči uhorský panovnícky rod Arpádovcov. Na svätostefanskú korunu si robili nároky nemeckí Habsburgovci, neapolskí Anjuovci i dolnobavorskí Witeltsbachovci. História sa však „zamotala“ a v roku 1301 malo Uhorsko zrazu dvoch kráľov! S podporou pápeža sa ním v máji 1301 v Ostrihome stal Karol Róbert z Anjou, syn neapolského korunného princa a po matke vnuk rímsko-nemeckého cisára Rudolfa I. Habsburského, víťaza bitky na Moravskom poli z roku 1278. Vysoká uhorská šľachta zasa ponúkla trón iba 12-ročnému synovi českého kráľa Václava II. a vnukovi slávneho Přemysla Otakara II., kto-

Anjouovský erb so symbolikou Uhorska i Francúzska

rý neslávne skončil práve na Moravskom poli. Princa Václava ako Ladislava V. korunovali v auguste 1301 v Stoličnom Belehra-de (Székesfehérvár) a usadil sa v Budíne. V roku 1302 na mesto zaútočil Karol Róbert, ale neuspel. Pápežský legát kardinál Bocassino nato uvalil na Budín cirkevnú kľatbu. Vzápätí Ladislavov biskup dal do kľatby všetkých Anjuovcov a dokonca i pápeža Bonifáča VIII.

V roku 1304 prišiel Ladislavovi na pomoc otec Václav II., ktorý už bol aj poľským kráľom. Po vpáde habsburského vojska na južnú Moravu však obaja ustúpili do Čiech a vzali so sebou aj uhorské korunovačné klenoty. V roku 1305 Václav II. zomrel a jeho dedič Ladislav, už ako nový český kráľ Vác-

lav III. pochopil, že trom kráľovstvám vládnuť nedokáže. Preto postúpil uhorský trón vzdialenému príbuznému vojvodovi Ot-tovi III. z rodu Wittelsbachovcov, ktorý si ho však udržal len dva roky. Sotva sedemnástročného Václava III. v roku 1306 zavraždili v Olomouci, a tak päť rokov po Arpádovcoch vymreli po meči i českí Přemyslovci. Na synode v Pešti v novembri 1308 uhorskí magnáti napokon za kráľa definitívne zvolili Karola I. Róberta.

Uhorskí magnáti

Karol Róbert sa stal kráľom najmä vďaka obratnej diplomacii pápežského legáta kardinála Gentilisa. O tom, že by ho uhorská najvyššia šľachta rešpektovala, nemôže byť ani reči. Podporovali ho iba dva mocné rody Šubičovcov a Baboničovcov, pre ostatných

Zobrazenie bitky pri Rozhanovciach v stredovekej kronike

bol prekážkou v rozširovaní majetkov na úkor zemianstva, strednej šľachty, cirkvi i kráľovských miest, čo sa im predtým dарило. Najväčším kráľovým oponentom sa stal Matúš Čák Trenčiansky, ovládajúci vtedy už 12 uhorských stolíc a 30 hradov. Hoci v mladosti na Moravskom poli viedol uhorskú ľahkú jazdu proti Přemyslovi Otakarovi II., nezabudol, že práve vnuk tohto veľkého českého kráľa Ladislav V. mu udelil do léna tri hornouhorské stolice – Trenčiansku, Nitriansku a Komárňanskú.

Ďalším veľkým nepriateľom Karola Róberta boli Abovci, starý rod dominujúci na severovýchode dnešného Slovenska, ktorý mal záujem o majetky spišských kráľovských miest aj Košíc. Osud sa naplnil v septembri 1311, keď košickí mešťania zabili Omodeja Abu, zakladateľa omodejovskej vetvy Abovcov, bývalého krajiniského sudcu a uhorského palatína. Ten najskôr podporoval Ladislava V., potom prešiel ku Karolovi Róbertovi, ale stále sa sporil s Košicami. Po jeho smrti sa Karol Róbert rozhodol zlomiť moc celej odbojnej rodiny. Odhľal Omodejovým šiestim synom z dedičstva Abovskú a Zemplínsku stolicu a vynútil si od nich sľub vernosti. Prchli šľachtici (nazývaní podľa otca Omodejovcami) však boli stále dosť bohatí na to, aby sľub kráľovi považovali iba za formalitu a protivili sa mu. Prvým krokom malo byť dobytie kráľovského mesta Košíc, v záujme čoho nadviazali spojenectvo s Matúšom Čákom Trenčianskym.

Zbrane, zbroj a taktika

Bitka pri Rozhanovciach sa udiala iba dva roky pred bitkou pri škótskom Bannock-

kburne (1314), zbrane, zbroj i taktika v rámci vojenstva vrcholného feudalizmu v nich boli podobné. Vtedajší rytieri, jadro vojsk, sa odievali do krúžkových košiel a nohavíc, na ktorých sa už začali objavovať plátové prvky na zlepšenie ochrany krku, pliec, lakťov i kolien. Ťažké hrncové prilby sa hore čoraz viac zužovali do kužeľa, čím sa nielen odľahčovali, ale aj lepšie odrážali úder smerujúce na hlavu. Na nich rytieri nosili tzv. klenot – plastické heraldické symboly svojich rodov a rovnakú dvojzrnmernú heraldiku mali i na gambesonoch, plášťoch bez rukávov, ktoré si navliekali na zbroj. V tom čase sa však najmä v pechote začali objavovať i ľahšie kónusové prilby bez ozdôb, ktoré kryli zátylok a líca, ale tvárovú časť mali otvorenú. Kompromisom medzi nimi a hrncovými prilbami boli prilby so sklopnou ochranou tváre, používané najmä ťažkou jazdou.

V prvom kontakte, pri útoku v rovných líniiach alebo v klinových formáciách „svine“ či „kanca“, rytieri používali asi 3,5 m dlhé kopije, ktoré po zrážke odhodili a tasili jednoručné meče s čepeľou širokou asi 5 cm a dlhou i jeden meter. V individuálnych súbojoch, na ktoré sa bitky po úvode vždy rozpadli, k slovu prišli i bojové sekery, kladivá a palcáty. V tomto období sa už začali objavovať i dvaapoldručné meče s čepeľou dlhou až 120 cm, tzv. bastardy, s ktorými zdatní rytieri mohli bojovať zo sedla i jednou rukou, ale najúčinnnejšími sa stali, keď prišli o kone. Vtedy v boji s nepriateľskými pešíakmi takým mečom narábali oboma rukami a mali oveľa väčšie šance ubrániť sa.

Bitka pri Rozhanovciach

Keď Karolovi I. Róbertovi v roku 1310 v Stoličnom Belehrade nasadili na hlavu svätoštefanskú korunu, rozhodol sa zraziť konečne uhorským magnátom hrebienok. Začal Matúšom Čákom Trenčianskym, ktorého zbavil titulu palatína, načo pán Váhu a Tatier zaútočil na Budín a hoci ho

Uhorský kráľ Karol I. Róbert na dobovej miniatúre

nedobyl, vyraboval príľahlé kráľovské a cirkevné majetky. Kráľ odpovedal vpádom na Matúšovo územie, ale veľa nedosiahol. Po zabití Omodeja Abu v nasledujúcom roku jeho synovia žiadali kráľa o pomoc, ale ten mal už oligarchov dosť a odňal Omodejovcom okrem Abovskej a Zemplínskej stolice i banské mesto Gelnica a správu nad Spišským a ďalšími kráľovskými hradmi. Museli sa vzdať i všetkých nárokov voči Košiciam a bez povolenia kráľa nesmeli stavať ani ďalšie hrady.

V marci 1312 Omodejovci vydrancovali okolie kráľovského mesta Blatný Potok a potom sa stiahli na Šarišský hrad, ktorý hájil Demeter Balaša. Hrad totiž obľahlo kráľovské vojsko, ale keď sa Karol Róbert dozvedel, že sa k nemu zo západu blíži asi 1 700 peších kopijníkov a ťažkých jazdcov Matúša Čáka a od Košíc oddiely Omodejovcov, obliehanie zrušil a stiahol sa k Levoči.

Spojené vojsko Čákovcov a Omodejovcov, ktorého silu presne nepoznáme, využilo kráľov ústup a začalo obliehať Košice. To Karol Róbert nemohol akceptovať a vyrazil mestu na pomoc. Na mieste nadvládajúcej bitky pri rieke Toryse neďaleko Rozhanoviec sa mu však ušla nevýhodnejšia pozícia v údolí, zatiaľ čo vojsko veľmožov obsadilo úpatie protiľahlej vyvýšiny.

Omodejovci vyrazili proti stredu kráľovskej zostavy s cieľom zabiť kráľa obklopeného jeho rytierskou družinou. Podcenili však krídla, a to sa im vypomstilo. Na pravom krídle kráľovského vojska kontingent rádu johanitov, skutočných vojenských profesionálov tých čias, rýchlo odrazil útok a keď sa kráľ ocitol v smrteľnom nebezpečenstve, vzal ho pod ochranu. Na ľavom krídle rovnako udatne útok Omodejovcov odvrátili oddiely kopijníkov spišských Sasov a košických mešťanov.

Epilóg

V epicentre boja pri Rozhanovciach padli Demeter Balaša, Aba Pekný, dvaja zo šiestich synov Omodeja Abu Mikuláš a Dávid i ďalší významní bojovníci vzbúrencov a ich vojsko sa rozpadlo. Spoločlivé údaje o stratách v tejto bitke nemáme, ale je isté, že bola začiatkom konca anarchie rozpútanej magnátskymi rodmi v Uhorsku vrcholiaceho stredoveku. Kráľ Karol I. Róbert, ktorý vládol do roku 1342, postupne oklieštil moc všetkých veľmožov, dokonca i tých, ktorí mu pomáhali získať trón, a z histórie úplne vymazal rod Omodejovcov. Matúša Čáka si však nikdy úplne nepodrobil. Ten zomrel prirodzenou smrťou 18. marca 1321 v Trenčíne.

Pol'sko chce nové vrtuľníky

Pol'sko chce svoje bojové vrtuľníky Mi-24 nahradiť tridsiatimi modernjšími strojmi niektorého zo svetových výrobcov. Pôvodne plánovalo výberové konanie na rok 2018, ale udalosti na Ukrajine sú dôvodom na urýchlenie celého procesu. Obstarávanie sa pravdepodobne začne už v prvom polroku budúceho roka. Do úvahy prichádzajú štyri typy vrtuľníkov. Najmenšie, najľahšie (a najskromnejšie vybavené aj vyzbrojené) AW129 Mangusta taliansko-britskej spoločnosti AgustaWestland či jeho turecký derivát T-129 ATAK od spoločnosti TAI s cenou do 25 miliónov dolárov za kus. Tiger európskeho výrobcu Airbus Helicopters môže vyjsť na 45 miliónov, predstavuje však špičkový stroj s optimálnou výbavou. A napokon AH-64E Guardian amerického Boeingu (na obrázku), absolútna špička s cenou viac ako 50 miliónov.

Foto: Boeing

Rusko modernizuje Grač

Ruské letectvo ráta s bojovými lietadlami Suchoj Su-25 najmenej do konca desaťročia. Pravda, nevyhnnú sa modernizácii. Konkrétne na verziu Su-25SM3, ktorá má mať trojnásobne vyššiu bojovú efektivitu ako pôvodný nemodernizovaný stroj. Modernizácia zahŕňa všetky zdokonalenia verzií SM a SM2, ku ktorým pridáva nový kombinovaný satelitný navigačný systém Glonass/GPS s možnosťou programovania koncového bodu na mape s presnosťou 10 m. Aj bez optickej viditeľnosti a podpory pozemných služieb umožní pilotovi pracovať autonómne a s veľkou presnosťou. Prvé modernizované Su-25SM3 už od vlaňajška pôsobia v leteckých jednotkách Južného vojenského okruhu.

Foto: OKB Suchoj

Izraelské bezpilotné pre Švajčiarsko

Staršie izraelské bezpilotné lietadlá IAI/Ruag Ranger (ADS95) chce švajčiarske ministerstvo obrany nahradiť modernými Hermes 900 MALE (Medium Altitude Long Endurance) spoločnosti Elbit Systems takisto z Izraela, ktorá ich už predala aj do Mexika, Kolumbie, Brazílie a Chile. Hoci počet lietadiel nie je známy, celková cena švajčiarskej zákazky by mala dosiahnuť štvrt miliardy švajčiarskych frankov, pričom prvé drony by mali byť k dispozícii v roku 2017 a posledné v roku 2020. Cena zahŕňa aj riadiace centrá operátorov, servis, náhradné dielce, školenia a logistiku. Bepilotné lietadlá nebudú niesť žiadnu výzbroj, určené budú na spravodajské a prieskumné účely. Hermes 900 dokáže prepravovať náklad do hmotnosti 250 kg, vytrvať vo vzduchu 36 hodín a možno ho riadiť na vzdialenosť 250 km. Švajčiarske stroje však budú vybavené zariadením pre satelitnú komunikáciu, ktoré rozšíri ovládateľnosť až na 1 000 kilometrov.

Podzvukový s nadzvukovými

Ruská tlačová agentúra RIA Novosti informovala, že v roku 2019 by sa mal uskutočniť prvý let prototypu nového ruského ďalekonosného bombardéra PAK-DA (Perspektivnyj Aviacionnyj Komplex - Dal'nej Aviacii). Do služby v ozbrojených silách bude zaradený v roku 2023. Lietadlo vyvíja korporácia leteckých výrobcov OAK (Objedinnonaja Aviaostroitel'naja Korporacija), konkrétne Tupolev a KAPO. Hoci verejnosť podobu lietadla nepozná, jeho dizajn je už hotový a začala sa aj výroba niektorých častí prototypu. Podľa indícií bude PAK-DA podzvukový, s konštrukciou typu lietajúceho krídla, poniesť však nové presne navádzané hypersonické zbrane. O lietadlo javí veľký záujem Čína.

Bilancia nehôd amerických UAV

Denník Washington Post informoval, že od roku 2001 havarovalo v rôznych krajinách sveta viac ako 400 veľkých amerických bezpilotných lietadiel. Z analýzy 50 000 strán správ o nehodách dronov vyplýva, že havarovali pre technické poruchy, zlyhania ľudského faktora, vinou zlého počasia alebo z iných príčin. Najviac dronov havarovalo v Afganistane (67), USA (47) a Iraku (41). Havárie 194 strojov boli označené ako závažné, keďže došlo k ich poškodeniu alebo zničeniu. Škody spôsobené týmito haváriami sa odhadujú na dva milióny dolárov. Mnohým katastrofám sa riadiacim pilotom podarilo zabrániť doslova v poslednej sekunde alebo vďaka šťastnej náhode, uviedol denník. Washington Post do bilancie nezahrnul drony, ktoré v zahraničí v sledovanom období nasadila CIA. Tá údajne disponuje 30 bezpilotnými lietadlami, ktoré na diaľku ovládajú armádni piloti.

Žihadlo pre dopravné vrtuľníky

Stredné vojenské dopravné vrtuľníky dokáže premeniť na bojové stroje novinka od izraelskej spoločnosti Duke Airborne Systems – výklopná zbraňová stanica s 25 mm rýchlopalným kanónom Bushmaster s kadenciou 500 výstrelův za minútu a zásobou do 2 000 nábojov. V prípade potreby sa zbraň vyklopí z nákladného priestoru pomocou robotických ramien a pripevní na dokovacia doska pod trupom vrtuľníka. Zbraň má odmer $\pm 210^\circ$ a námer $+5^\circ$ až -85° . Zameriavacie puzdro je umiestnené nad kanónom. Vežu ovláda člen posádky alebo výsadku diaľkovo prostredníctvom tabletu. Zariadenie s hmotnosťou 500 kg zaberie $1,2 \times 1,2 \times 1,3$ m v nákladnom priestore. Konštruktéri rátajú so súpravou protizávaží, ktorá vrtuľníku dokáže stabilizovať ťažisko. Celá inštalácia si nevyžaduje zásadnejšie úpravy vrtuľníkov.

Tradície leteckých útvarov

Mnohé útvary vzdušných síl sa môžu pochváliť bohatou tradíciou siahajúcou desiatky rokov do minulosti. Niektoré priamo či nepriamo nadväzujú na svojich predchodcov, ešte z obdobia bojov na frontoch druhej svetovej vojny. Iné sú pomenované po slovenských vojenských historických osobnostiach.

Zmiešané krídlo generálmajora Otta Smika Sliach

História krídla siaha do roku 1937, keď pri vtedajšej obci Hájniki v blízkosti usadlosti Tri Duby vzniklo rovnomenné letisko. Významnú úlohu zohralo v čase SNP. Operovala z neho kombinovaná letka slovenskej armády a 1. čs. stíhací letecký pluk. V roku 1949 vznikol letecký pluk. Po roku 1968 boli na letisku dislokované sovietske letecké jednotky. V roku 1991 sa na nimi uvoľnené letisko presunula 81. stíhacia letka s lietadlami MiG-21, ktorá bola vtedy prvou bojovou leteckou jednotkou na území Slovenska. Neskôr sídlil na letisku 1. stíhací letecký pluk. Od 28. augusta 2002 nesie základňa meno jedného z najúspešnejších československých stíhačov druhej svetovej vojny, generálmajora Otta Smika. Osvedčil sa aj ako veliteľ 127. britskej stíhacej perute.

Od 1. januára 2006 plní krídlo úlohy v rámci NATINADS. Jeho primárnym poslaním je zabezpečovať nepretržitú obranu a ochranu vzdušného priestoru Slovenska a vzdušného priestoru Aliancie. Krídlo disponuje lietadlami MiG-29 a L-39. Stíhačky MiG-29 tvoria základ vzdušných síl Slovenska. Prešli modernizáciou, boli vybavené modernými komunikačnými prostriedkami a systémami kompatibilnými s technikou NATO. MiG-29 je vyzbrojený vstavaným 30 mm kanónom GŠ-30L. Stroj môže niesť na troch závesníkoch pod každým krídlom najrôznejšie varianty riadených striel vzduch-vzduch, laserom navádzané strely vzduch-zem, či konvenčné bomby. L-39 je dvojmiestne prúdové lietadlo na základný a pokračovací výcvik pilotov, umožňujúce jednoduchý prechod na bojové lietadlo MiG-29. Je určené na ni-

čenie pozemných a pomaly letiacich vzdušných cieľov, prípadne na vedenie vzdušného prieskumu.

Dopravné krídlo generála Milana Rastislava Štefánika Kuchyňa

Prvé zmienky o prítomnosti leteckých útvarov sú z obdobia rokov 1922 a 1924. V roku 1939 územie okupovalo nacistické Nemecko a postupne letisko i priľahlý výcvikový priestor využívala nemecká armáda. V období rokov 1945 až 1989 bola na území letiska postupne vytvorená výcviková základňa letectva, zabezpečujúca plnenie bojového výcviku pre takmer všetky letecké útvary čs. armády. Po roku 1993 tu bol stíhací bombardovací pluk, neskôr dopravné krídlo.

V roku 1999 bolo podpísané memorandum o porozumení o využívaní leteckej strelnice útvarmi leteckých síl USA v Európe. Znamená okrem iného výcvik amerických jednotiek s využitím cvičnej munície a s výcvikom v navigačných letoch. Americká strana zabezpečila rozšírenie kapacity leteckej strelnice montážou moderného vyhodnocovacieho zariadenia. Poslaním dopravného krídla je zabezpečenie taktickej leteckej prepravy osôb, materiálu a výzbroje, výpomoc v plnení úloh leteckej pozemnej pátracej služby a plnenie úloh pozemnej pátracej záchrannej služby. Krídlo disponuje touto leteckou technikou: L-410 (niekoľkými verziami malého dopravného lietadla, najnovším prírastkom sú lietadlá L-410 UVP E20), a stredným dopravným lietadlom An-26.

Vrtuľníkové krídlo generálplukovníka Jána Ambruša Prešov

Na letisku Prešov 23. novembra 1992 vznikli 4. letecká základňa a 4. vrtuľníkový pluk. Neskôr bol pluk transformovaný na základňu. Odvtedy letecká základňa prešla ďalšími reorganizačnými zmenami až po súčasné vrtuľníkové krídlo. Prezident SR udelil 31. októbra 2003 útvaru čestný názov Letecká základňa generálplukovníka Jána Ambruša po prvom československom veliteľovi 312. čs. stíhacej perute RAF.

Hlavným poslaním vrtuľníkového krídla je poskytovanie pátracej a záchrannej služby na území SR, plnenie úloh národného a medzinárodného krízového manažmentu s dôrazom na prepravu osôb i materiálu, uskutočňovanie prieskumu, lokalizácia a likvidácia požiarov. Krídlo má k dispozícii stredné transportné dvojmotorové vrtuľníky Mi-17, časť z nich v úprave pre leteckú pátra-

ciu a záchrannú službu. V posledných rokoch ich posádky často zasahovali pri hasení požiarov najmä v hornatých oblastiach Slovenska (Vysoké a Nízke Tatry, Slovenský raj), zasahovali pri ničivých povodniach a ďalších prírodných katastrofách. Príslušníci prešovského krídla plnili úlohy aj v zahraničných operáciách. Ich účasť v operácii SFOR na území Bosny a Hercegoviny od septembra 2002 do decembra 2003 bola vôbec prvým zahraničným pôsobením slovenských vzdušných síl v operácii pod velením NATO. Prešovčania plnili úlohy spoločne s holandskou vrtuľníkovou jednotkou. Ich ďalšou medzinárodnou skúsenosťou bolo plnenie úloh v operácii KFOR v Kosove od decembra 2007 do júna 2008. Najčerstvejšie skúsenosti z plnenia úloh v medzinárodnom prostredí získali príslušníci krídla od februára do júna 2009 vo vojenskej operácii EUFOR – ALTHEA v Bosne a Hercegovine.

Protiletadlová raketová brigáda brancov Tobruku Nitra

História útvaru siaha do druhej svetovej vojny. V novembri 1940 bol vytvorený 11. čs. peší prapor. Najskôr plnil úlohy v Sýrii, potom sa presunul do Tobruku, kde s britskými jednotkami bránil tento dôležitý prístav. V máji 1945 jednotka ako súčasť 1. čs. samostatnej obrnenej brigády prekročila československú hranicu pri Chebe. V novembri 1950 vznikol 11. protiletadlový oddiel v Plzni, v septembri 1958 bol útvar premiestnený do Stříbra. V roku 1991 bol protiletadlový raketový pluk redisolokovaný do posádky Nitra. Neskôr bol reorganizovaný na 36. protiletadlovú raketovú brigádu, ktorej súčasťou sa stal protiletadlový raketový oddiel, vyzbrojený v tých časoch jedným z najmodernejších PLRK S-300 PMU. Mobilný protiletadlový raketový systém je určený na obranu dôležitých objektov štátu pred hromadným útokom prostriedkov vzdušného napadnutia. Okrem neho disponuje brigáda aj protiletadlovým raketovým komplexom 2K12 M3 KUB, určeným na ničenie lietadiel, leteckých riadených striel, vrtuľníkov a ostatných vzdušných cieľov lietajúcich v malých a stredných výškach. Jeho obsluhu v poslednom období viackrát s výborným hodnotením splnili úlohy bojových strelieb na strelnici v Poľsku na pobreží Baltského mora.

Prezident SR rozkazom zo 7. februára 2011 prepožičal útvaru čestný názov Protiletadlová raketová brigáda brancov Tobruku.

Text a foto: Jozef Žiak

Generál Markus by bol spokojný

Jednému z najvyťaženejších útvarov ozbrojených síl, michalovskému mechanizovanému práporu v roku 2007 zapožičal prezident SR čestný názov Mechanizovaný prápor generála Mikuláša Markusa. Jeho príslušníkov to motivuje aj zaväzuje.

Veliaci poddôstojník práporu štábný nadrotmajster Jozef Antolík pripomína: „Od roku 2005 sme komplexne pripravili, vycvičili a vyslali do operácií medzinárodného krízového manažmentu 11 rotácii organických jednotiek. Ako prví na Slovensku sme boli v druhej polovici roka 2009 pripravení na nasadenie v rámci bojovej skupiny EÚ (Česko-Slovenskej). V súčasnosti sme v pohotovosti ako deklarovaná mechanizovaná práporová skupina. Z obdobia 2009 – 2015 sme na jej čele práve polovicu času, teda tri a pol roka.“

Úspešní doma i v zahraničí

Útvar plní v súčinnosti s jednotkami prešovskej mechanizovanej brigády aj ďalší záväzok SR voči medzinárodnému spoločenstvu. Podľa požiadaviek veliteľa EUFOR je až do 31. decembra v plnej pohotovosti, pripravený plniť úlohy v operácii ALTHEA na území Bosny a Hercegoviny.

Len nedávno sa príslušníci druhej mechanizovanej rotý pod velením kapitána Petra Tvarušku vrátili z Lešti. Hodnotiaci tím veliteľa Pozemných síl OS SR ich pod dohľadom monitorov NATO z Grécka a Bulharska certifikoval ako jednotku rýchlej reakcie NATO pre rok 2015 (NRF)

Generál Mikuláš Markus

Narodil sa v roku 1897 v Málinci. V rokoch prvej svetovej vojny po absolvovaní školy dôstojníkov v zálohe pôsobil na ruskom a talianskom fronte. Vojnu skončil v hodnosti poručíka. V roku 1919 sa stal príslušníkom čs. armády. Pôsobil v pešom pluku v Lučenci, neskôr v Jihlave, Olomouci a v Banskej Bystrici. Po vzniku Slovenského štátu velil likvidujúcej sa 10. divízii a škole dôstojníkov pechoty v zálohe. Od novembra 1939 pôsobil ako veliteľ pluku vo Zvolene. Dva razy s ním bol na východnom fronte. Už ako plukovník prevzal v roku 1944 velenie nad 1. divíziou oblasťou v Trenčíne, kde sa spoznal s podplukovníkom Jánom Golianom. V máji 1944 odišiel plukovník Markus s 1. divíziou na východné Slovensko. V polovici mája 1944 nadviazal spojenie s partizánskym oddielom Čapajev, ktorý tam operoval, neskôr s oddielom Alexander Nevský. Obom pomáhal dodávkami zbraní. V polovici júla 1944 vydal so súhlasom generála Augustína Malára rozkaz jazdeckému oddielu 2, aby sa vysunul až do poľského mesta Dukla a nadviazal styk s Červenou armádou. Zapojenie príslušníkov Východoslovenskej armády do SNP sa nepodarilo realizovať. Nemci začali jej útvary odzbrojovať. Plukovník Markus bol vtedy vo Svidníku. Vydal divízii rozkaz na odpor. Prvého septembra uskutočnil útok na Nemcami obsadený Bardejov a podarilo sa mu oslobodiť zajatých slovenských vojakov. Zhromaždil štáb a asi 1 500 vojakov svojej divízie, s ktorými týždeň bojoval proti Nemcom. Potom vydal rozkaz na prechod na povstalecké územie. Tam po generálovi Malárovi prebral velenie IV. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku. Bránil v ústupových bojoch hornú Nítru. Neskôr prevzal velenie III. taktickej skupiny, s ktorou koncom októbra 1944 ustúpil do hôr v priestore Poľany.

Po druhej svetovej vojne bol veliteľom zboru v Trenčíne. Povýšili ho na divízneho generála. V roku 1949 bol penzionovaný, podobne ako mnohí slovenskí dôstojníci. Pracoval ako plánovač lesného závodu v Liptovskom Mikuláši. Zomrel 31. januára 1967 v Ružomberku.

2015). Veliaci poddôstojník roty nadrotmajster Adrián Macko má s mnohými príslušníkmi jednotky bohaté skúsenosti z operácie ISAF v Afganistane. Konštatuje, že rotné taktické cvičenie i celá operácia s krycím názvom Sparta potvrdili pripravenosť jeho rotu aj podporných zložiek na prípadné nasadenie. S veliacim poddôstojníkom prvej čaty rotmajstrom Alexandrom Šipošom boli neraz v útvarovej sieni tradícií, ktorá mapuje všetko, čo útvar dosiahol. Čestné miesto v nej má aj generál Mikuláš Markus a jeho odkaz. „Počas druhej svetovej vojny pôsobil v blízkom okolí miesta dislokácie nášho útvaru,“ poznamenal štábný nadrotmajster Antolík.

Poslednou výzvou bola Sparta

Ani najbližšie mesiace si Michalovčania neodpočinú. Veliteľ práporu podplukovník Ľubomír Rapco im na spoločnom nástupe po ukončení cvičenia Sparta oznámil, že už v septembri sa s najväčšou pravdepodobnosťou znova vrátia do výcvikových priestorov. Tentoraz ako účastníci medzinárodného cvičenia krajín V4. „Budeme sa snažiť aj na tomto cvičení čo najlepšie splniť úlohy a dodržať vernosť odkazu generála Markusa. Pozorujem aj na nových profesionálnych vojakoch, ktorí prichádzajú k nášmu útvaru, že tento odkaz ich motivuje. Vedia, že prišli k práporu, ktorý má bohatú históriu,“ spokojne konštatuje nadrotmajster Macko.

Text a foto: Jozef Žiak, nadporučík Michal Vajda

Najkrajší muž je vojak

Na Tyršovom námestí v Bratislave sa 13. júna 2014 konalo finále mužskej súťaže krásy – Mister Manhunt 2014. Titul najkrajšieho muža Slovenska 2014 získal študent 2. ročníka Akadémie ozbrojených síl v Liptovskom Mikuláši voj. Adam Bardy. Vybratý bol prevažne „ženskou porotou“ spomedzi 10 mužov, ktorí postúpili do súťaže z celej SR. Ako víťaz bude Slovensko reprezentovať na celosvetovej súťaži Manhunt International v Pekingu.

Súťaž Manhunt International vznikla v r.1993 a je najdlhšie fungujúcou súťažou mužskej krásy. Azda aj preto, že jej podstatou je hodnotenie komplexnej osobnosti muža, jeho pozitívneho myslenia a zdravého spôsobu života a nielen hodnotenie fyzickej krásy a zdatnosti. Študent voj. Adam Bardy okrem vysokoškolského štúdia (študuje manažment vojenskej organizácie), realizuje v Akadémii ozbrojených síl i vojenský program a požadované výkony telesnej zdatnosti vojaka si dopĺňa v posilňovni školy, venuje sa fitness, bojovým umeniam, behu a plávaniu. Ako sám dodáva: „Vojenská vysoká škola, kde študujem druhým rokom, prispela tiež k tomu, že som túto súťaž vyhral“.

Text a foto: hg

- Operácie medzinárodného manažmentu, pôsobenie príslušníkov OS SR v misiách NATO a EÚ, aktuálne otázky bezpečnosti doma a vo svete boli hlavnými témami konverzačného jazykového kurzu organizovaného Jazykovým inštitútom v Liptovskom Mikuláši v termíne od 9. do 27. júna. Príslušníci jednotlivých síl a Vojenskej polície precvičovali konverzáciu v anglickom jazyku prostredníctvom panelových diskusií s učiteľmi Jazykového inštitútu i zahraničným lektorom.

- V priestoroch vodného cvičiska Ontário - Biele brehy sa od 26. mája do 20. júna 2014 konal praktický výcvik kurzu obslúh pásového samohybného súlodia GSP 55, ktoré slúži na prepravu tankov, samohybných diel a pásových vozidiel do hmotnosti 52 ton. Na záver frekventanti kurzu zložili skúšky a získali preukaz obsluhy ženijných, stavebných a cestných strojov.

- V júni sa konali vo vojenských útvaroch spoločensko-vedné semináre na tému Vojenský priebeh Slovenského národného povstania. Pre príslušníkov VÚ 1115 Ružomberok, VÚ 3333 Zvolen a VÚ 3030 Zvolen ich zabezpečili zamestnanci Oddelenia výchovných a kultúrnych činností Personálneho úradu OS SR Liptovský Mikuláš. Súčasťou seminárov bola výstava výtvarných diel významných slovenských a českých autorov s tematikou SNP z Depozitára predmetov kultúrnej hodnoty OS SR.

- V dňoch 25. - 26. júna viedol kynológ útvaru Vojenskej polície Prešov rtm. Peter Macko udržiavací výcvik psovodov a služobných psov Vojenskej polície spoločne s oddelením kynológie Okresného riaditeľstva Policajného zboru (OR PZ) Svidník. Psovodi a služobné psy cvičili hliadkovanie, detekciu výbušnín a drog.

- V dňoch 23. - 27. júna viedli inštruktori Práporu výcviku kurz COLPRO 300 v 11. mpr. Martin. Absolvovalo ho 51 profesionálnych vojakov. Naučili sa výstavbu a obsluhu zariadenia umožňujúceho plnenie operačných úloh v kontaminovanom prostredí. Išlo o vôbec prvý výcvik, pri ktorom sa navzájom postavili a prepjli tri systémy COLPRO 300, čím vznikol prostriedok kolektívnej ochrany pre pôsobenie vojsk v operáciách s celkovou kapacitou 360 osôb. Cieľom bolo vycvičiť obsluhu prostriedkov kolektívnej ochrany v rôznych situáciách nielen pre potreby OS SR, ale aj pre civilný sektor.

- V priestoroch Centra výcviku a kynológie Vojenskej polície vo Vlkanovej sa 24. a 25. júna uskutočnil tretí ročník súťaže výjazdových skupín útvarov Vojenskej polície. Súťažili dvojčlenné výjazdové tímy z útvarov Vojenskej polície z Prešova, Banskej Bystrice i Bratislavy, aj s pomocou psovoda so psom. Už po tretí raz vyhrala výjazdová skupina útvaru Vojenskej polície Bratislava v zložení veliteľ kapitán Štefan Pokus a kriminalistický technik nadrotmajster Jozef Minčev. Ten bol vyhlásený aj za najlepšieho kriminalistického technika Vojenskej polície.

- V pondelok 30. júna sa vo vojenskom areáli Bratislava – Vajnory uskutočnil slávnostný nástup pri príležitosti podriadenia Veliteľstva posádky Bratislava do priamej podriadenosti náčelníka Generálneho štábu OS SR. Na slávnosti sa zúčastnili veliteľ Síl výcviku a podpory OS SR plukovník Martin Stoklasa a 2. zástupca náčelníka generálneho štábu generálmajor Pavel Macko. Podplukovník Roman Grnáč odovzdal velenie Čestnej stráže OS SR podplukovníkovi Walterovi Teimlovi a stal sa zástupcom veliteľa Veliteľstva posádky Bratislava. Odchádzajúci veliaci poddôstojník VeP-BA šbnrtm. Helmut Polin odovzdal funkciu šbnrtm. Gabrielovi Zeleiovi.

Ohnivý koncert

V priestoroch Centra výcviku Lešť sa koncom júna ozývalo dunenie delostreleckých výstrelov a rakiet. Prvá palebná batéria michalovského samohybného delostreleckého oddielu spoločne s čatou raketometov rožňavského raketometného oddielu práve plnila úlohy bojových školských streľieb.

Raketometná čata pod velením poručíka Maroša Šoltésa plnila palebné úlohy z raketometov RM 70/85 Modular. Cieľom bolo precvičiť všetky činnosti pri manipulácii s muníciou a plnení bojových školských streľieb, získať praktické návyky pri plnení palebných úloh a zdokonaľiť vybraných profesionálnych vojakov v oblasti streľby a riadenia paľby delostreleckých jednotiek.

Úspešné Modularity

Najlepšie si počínal veliteľ raketometu číslo 3 rotný Marek Jáchimec. Raketometry boli vo vyčkávacom priestore. Na signál zaujali palebné postavenie. Poručík Šoltés bol spo-

kojný. Jeho podriadení zvládali všetky časové normy. A splnili aj palebnú úlohu. Rotný Jáchimec, ktorý zažil ešte staršie raketometry Grad, si svoju zbraň pochvaľuje. „V kabíne je viac pohodlia, väčšia rýchlosť zamierenia, jednoduchšie ovládanie. Počítač počíta pred streľbou prvky a my máme viac času na splnenie palebnej úlohy,“ poznamenáva. Spokojný je s raketometom aj jeho vodič slobodník Róbert Szárka.

O niečo ďalej vo výcvikovom priestore plní strelecké úlohy zo samohybných 155 mm

kanónovej húfnice vzor 2000 Zuzana prvá palebná batéria samohybného delostreleckého oddielu. Veliaci poddôstojník 1. palebnej čaty rotmajster Milan Hamlík je s jednotkou v priestore bojového rozmiestnenia palebnej batérie priamo vo vyčkávacom priestore prvej palebnej čaty. Skryté pod stromami a krovím. V tomto priestore čakajú na vydanie palebných úloh. Odtiaľto robia výjazdy do palebných postavení. „Z nich plníme palebné úlohy. Sú rôzneho typu. Väčšinou ide o podporu pozemných vojsk na vyžiadanie.

a tak, ako to bolo aj dnes, prvým výstrelom ho zasiahne. Za optimálnych podmienok sa dá veliteľ dela kvalitne pripraviť za rok. Aj keď jedna vec je obsluhovať delo, to zvládne. Ale musí byť pripravený riešiť rôzne technické záležitosti, poruchy,“ zdôrazňuje veliteľ palebnej batérie.

Maturita delostrelca

A o niečo neskôr, keď po splnení ďalšej palebnej úlohy spokojne pozoruje rýchly odchod Zuzán z uvedeného priestoru, dodáva, že aby vedel veliteľ dela správne reagovať, na to už treba väčšie skúsenosti. Byť zžitý s technikou. A nezabúdať, že splnenie palebných úloh závisí od dobrej tímovej práce celej osádky. Od toho, či si každý jej člen splní svoje úlohy. „Moje prvé streľby zo Zuzany boli v roku 2001 na cvičení Modrá línia,“ spomína kapitán Lapin. Dodáva, že najzložitejšou palebnou úlohou a zároveň akousi delostreleckou maturitou je plnenie úlohy salvovým efektom. „Vtedy sa strieľa tak, že z dela sa vystrelia tri-štyri výstrely do rôznej výšky, ktoré dopadnú na cieľ v jednom okamihu. Veliteľ musí správne laborovať muníciu. Posledné sekundy pred

Dnes budeme plniť individuálne palebné úlohy. Dostaneme pokyn zaujať palebné postavenie, počas neho dostaneme palebnú úlohu. Strieľal som zo Zuzany už veľakrát. Som pri nej od roku 2000. Je to dobrý pocit. Zbraň je dobrá, kvalitná, veľmi presná. Našou veľkou devízou je aj rýchlosť. Rýchlo prídeme, vystrelíme a zasa rýchlo odídeme. Protivník nemá možnosť reagovať,“ s hrdosťou na svoju zbraň konštatuje rotmajster Hamlík.

Najradšej jazdí v blate

Veliteľ 4. palebného družstva rotný Ivan Ištók dodáva, že počas strelieb v kabíne Zuzany prakticky necítiť tlaky či zvuk pri výstrele. So svojím vodičom desiatnikom Jozefom Svobodom a ďalšími dvoma členmi osádky, časovačom a nabíjačom, napäto čakajú na signál na zájazd do palebného postavenia. Desiatnik Svoboda ešte ako vojak základnej služby jazdil v bývalej delostreleckej brigáde v Jelšave na starých nákladiakoch PV3S. Preto vie oceniť komfort Zuzany. Možno trochu paradoxne pre laikov vyhlási, že najviac si užíva jazdu, keď

je blato. Lebo vtedy sa nepráši, má teda lepší prehľad o teréne a trase presunu a v takomto počasí tak netrpia ani nápravy vozidla...

Veliteľ prvej palebnej batérie kapitán Jozef Lapin pozorne sleduje počínanie svojich podriadených. Jeho batéria bola minulý rok spoločne s rožňavskou raketometnou čatou certifikovaná v rámci práporovej skupiny. Momentálne sa nachádza vo fáze stand-by. Tieto streľby sú vlastne precvičením a udržaním získaných spôsobilostí. Lebo tie nie sú navždy dané. „Navyše prichádzajú k nám aj noví profesionálni vojaci, ktorí sa potrebujú zacvičiť,“ hovorí kapitán Lapin. Patrí medzi tých delostrelcov, ktorí boli pri zavádzaní Zuzán do ozbrojených síl. Pracuje na nich už 19 rokov. Spomína, že zažil ešte ich predchodkyňu Danu.

„Prechod na Zuzany priniesol mnoho dobrehého. Aj keď je to zložitejší systém. Veliteľ musí ovládať počítač. Ale keď sa to naučí, zbraň sa mu odvdáči väčšou presnosťou. To je silná stránka Zuzany. Keď sú zadané správne údaje, delo si vypočíta prvky na cieľ

výstrelom je každý napätý. Všetci čakajú na prvý výstrel. Keď dopadne do priestoru cieľa, atmosféra sa upokojí.

Zástupca veliteľa oddielu a zároveň riadiaci strelieb major Stanislav Šraga sumarizuje: „V priebehu strelieb húfnic s redukovaným strelivom sme vystrelili 100 kusov 155 mm nábojov CvRd a 112 kusov 122 mm rakiet JROF z raketometov. Obe jednotky splnili dovedna 13 palebných úloh. S výsledkami strelieb som spokojný. Medzi najlepších patrila veliteľ dela rotný Ivan Ištók. Rovnako sme preverili činnosť vyčlenených dôstojníkov a poddôstojníkov pri riadení paľby a príprave na streľby. Prehľadli si vedomosti o pravidlách streľby a riadení paľby pozemného delostrelectva. Zároveň sme precvičili aj súčinnosť palebnej čaty raketometov s palebnou batériou samohybných kanónových húfnic v priestore bojového rozmiestnenia pred plnením palebných úloh, počas neho a po ňom.“

Text a foto: Jozef Žiak

Úcta nie je formalita

Zákonom o protifašistickom odboji a z decembra minulého roka a dodatkom k dohode o spolupráci medzi rezortom obrany a Slovenským zväzom protifašistických bojovníkov (SZPB) z 20. marca 2014 štát vyjadril úctu a vďačnosť tým, ktorí bojovali proti nacizmu a protifašistické povedomie rozvíjajú aj v súčasnosti.

70 ^{SNP}

„Schválenie Zákona č. 487/2013 o protifašistickom odboji, postavení a pôsobnosti Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov je dôležité najmä preto, lebo našu organizáciu takpovediac vyčleňuje zo skupiny bežných občianskych združení a dnes naše spoločenské postavenie zodpovedá zásluhám v boji proti nacizmu a činnosti v súčasnosti,“ oceňuje predseda SZPB Pavol Sečkář. „Slovenská republika v zákone uznáva nezávislé postavenie SZPB a poskytuje mu pomoc pri plnení úloh vrátane každoročného finančného príspevku. Zákon definuje aj úlohy SZPB s dôrazom na pravdivé informovanie a vysvetľovanie histórie boja za národné oslobodenie proti fašizmu,“ dodáva bývalý predseda SZPB a súčasný prezident Zväzu vojakov SR Tomáš Švec.

Dôležitý odkaz mladým

SZPB má viac ako 21-tisíc členov (z nich je 18 500 platiacich). Je jednou z najväčších občianskych organizácií na Slovensku. Výnimočným ho však nerobí počet

členov, ale poslanie. „17. júla 2013 sme podpísali dohodu s Ministerstvom školstva vedy, výskumu a športu SR, ktorej základ tvorí naša súčinnosť pri spoločnom postupe vzdelávania mladej generácie v duchu protifašistických tradícií nášho štátu,“ otvára dôležitú tému P. Sečkář. Základné organizácie SZPB, ktorých je na Slovensku 665, uzatvárajú v mieste svojho pôsobenia a v okolí dohody so školami. Protifašisti prichádzajú medzi školákov a študentov na besedy, chodia s nimi uctiť si miesta bojov a otvárajú témy, ktoré by inak boli len okrajové či celkom nepoznané. „Je to mimoriadne dôležité, pretože v nedávnej minulosti sa odkaz Povstania dostával do zabudnutia, a to, bohužiaľ, aj vinou niektorých politikov,“ s dávkou znechutenia už len mávne rukou nad tými, ktorí napríklad v 90. rokoch iniciovali premenovanie bratislavského Mosta SNP, našťastie len dočasné. „Sústreďujeme sa na mladšie generácie a je dôležité, že od roka 2003 máme zmenené stanovy tak, že do SZPB môže vstúpiť každý občan Slovenska od

18 rokov, ktorý sa chce podieľať na plnení našich cieľov.“

Status vojnových veteránov

Je dôležité, že účastníci národného boja za oslobodenie, a to z východného aj západného frontu, ako aj partizáni, ktorí bojovali so zbraňou v ruke, majú od roka 2003 i štatút vojnového veterána. Zákon č. 463 z dielne rezortu obrany riešil postavenie aj účastníkov vojenských operácií a mierových misií po roku 1993. „Veteráni z druhej svetovej vojny majú nárok využívať na základe svojho zdravotného stavu ambulantnú alebo ústavnú starostlivosť v rezortných zdravotníckych zariadeniach,“ uvádza vedúci oddelenia vojnových veteránov MO SR Dušan Juhás. V zmysle zákona im možno poskytovať v zariadeniach rezortu obrany aj rekreačnú či kúpeľnú starostlivosť. Samozrejme, viaceré ďalšie kompetencie k nim majú takisto iné rezorty, napríklad ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. Spomeňme, že zákon č. 285/2009 o poskytovaní príspevku účastníkom ná-

rodného odboja za oslobodenie a vďovám po týchto osobách priznal priamym účastníkom odboja mesačný príspevok 20 eur k dôchodku a vďovám či vďovcom po nich polovicu. Netreba závidieť, v Čechách majú títo bojovníci od roka 2005 mesačný príspevok 2 500 českých korún (vdovy či vdovci polovicu). „Priamych účastníkov odboja máme v evidencii SZPB približne 1 700, ale takmer každým dňom niekto z nich odchádza,“ smutne konštatuje P. Sečkář. Odbojáři dostali od štátu aj viacero jednorazových príspevkov. V roku 2002 im za 12 mesiacov protinacistického boja vyplatili 80-tisíc slovenských korún, za aspoň tri mesiace to bola polovica (v Čechách v roku 2001 bol obdobný príspevok za rok odboja 120-tisíc českých korún). Statočnosť, obetavosť a odvaha sú hodné oveľa viac.

Tendencia je dobrá

„Ak budem porovnávať pozornosť štátu voči protifašistickým bojovníkom aj k postaveniu organizácií, ako je náš SZPB, najmä vďaka posunom v poslednom období sme na tom približne tak ako v Českej republike a isto o niečo lepšie ako naši partneri v bývalom východnom bloku,“ hodnotí P. Sečkář. Vie síce, že odbojárov v niektorých západných krajinách štát v istých oblastiach podporuje viac, no súčasná tendencia u nás je pozitívna. Ako príklad uvádza rezort obrany. „V spomenutom dodatku k dohode o spolupráci s rezortom obrany z marca tohto roka, ktorú som podpísal s ministrom Martinom Glváčom, si môžeme dohodnúť veľa vecí priamo v posádkach s veliteľmi útvarov. Netreba už ku každej veci, aj drobnosti, žiadať súhlas ministerstva,“ uviedol. Ide napríklad o pomoc pri organizácii spomienkových osláv, pri úprave pamätníkov či pri popularizácii národných a vojenských dejín. V oblasti popularizácie vojenských dejín P. Sečkář oceňuje aj spoluprácu s Vojenským historickým ústavom. „Veľký úspech mali naše výstavy o SNP a národnom odboji, ktoré sme predstavili vo Varšave, Berlíne, Kyjeve či Minsku,“ dodá. Oceňuje, že poltucet z 35 oblastných organizácií našlo „strechu nad hlavou“ po dohode s veliteľmi vo vojenských budovách. „Samozrejme, za energie platíme sami.“

Príprava novej koncepcie

Ako už v Obrane avizovala generálna riaditeľka Sekcie ľudských zdrojov MO SR Eleonóra Kišová, rezort pripravuje novú koncepciu starostlivosti o vojnových veteránov. V zmysle programového vyhlásenia vlády by mala byť prijatá už budúci rok. Bude sa týkať aj bojovníkov proti fašizmu. Zaslúžia si to.

Text: Pavol Vitko

Foto: Ivan Kelement

Smútok statočných žien

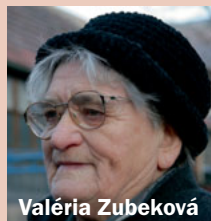

Gizela Benčová

„Keď fašisti skončili s vyvražďovaním, ešte pred vypálením chalúp chodili rabovať a z nášho domu zobrali aj chlieb, ktorý mamička predchádzajúcu noc napiekla pre partizánov,“ smutne povedala pri spomienke na 21. január 1945 pani Valéria Zúbeková, rod. Mesiariková z povstaleckej obce Kľak. Nacisti tam v „krvavú nedeľu“ vyvraždili 84 ľudí.

Smrť v plameňoch

Mesiarikovci mali šťastie. Bývali na samom konci dediny. „Keď mamička počula ráno z dolného konca strieľať Nemcov, všetky štyri deti nás ratovala a skryli sme sa na kraji lesa. Otec aj s ostatnými chlapmi boli v horách u partizánov,“ dodala. Valéria mala 11 rokov, najmladší brat nemal ani rok. Schovali sa v hľbokej ceste v snehu. V strachu a premrznutí tam prečkali až do zotmenia. Nevedeli, akým zverstvám boli vystavení starci, ženy a deti. „Večer, keď Nemci odišli z doliny, zišli sme do Ostrého Grúňa a prichýlili nás u Debnárovcov,“ pokračovala. Aj Ostrý Grúň bol pritom z väčšej časti vypálený a Nemci tu vyvraždili 64 ľudí. „Na druhý deň ráno som s ujom Martinom Tadianom, našim starostom, ktorý medzitým zišiel z hôr, odišla do Kľaku hľadať príbuzných.“ Vraždenie, ktoré naplánoval štáb jednotky Edelweiss, informovaný domácimi pomáhačmi, presiahlo ich najhroznejšie predstavy. „Ako prvú som našla 16-ročnú sesternicu Anku. Mala strašné popáleniny a hoci sa ešte vládala vyplaziť z plameňov, zomrela,“ spomenula pomedzi slzy pani Valika, ktorá pracovala v reštaurácii a vychovala dve deti. Až po chvíli vládala dodať: „Ujo hneď potom našiel obhorenú hlavu svojej 6-ročnej dcéry, tiež Valérie. Nacisti mu zabili aj 8-ročného syna Jozefa, 15-ročnú dcéru Máriu, 39-ročnú manželku Máriu a 65-ročnú matku.“ Pani Valéria sa neskôr vydala do rodiny Zúbekovcov. Tí bývali zväčša na dolnom konci Kľaku a Nemci ich zavraždili spolu 22. Najmladší Kamil mal 5 mesiacov.

Valéria Zúbeková

Zabíjanie bezbranných

Na spomienkovom stretnutí za obete, ktoré položili počas druhej svetovej vojny životy v obciach Kľak a Ostrý Grúň, sme sa tento rok stretli aj s pani Gizelou Benčovou, rodenou Kotrlécovou. Z rodín Kotrlécovcov Nemci zavraždili sedem ľudí. Najmladšia Júlia mala dva roky. Tiež rodina pani Gizely bývala na hornom konci, čím unikli prvej vlne vraždenia. „Keď fašisti vyvraždili dolný koniec, nahnali ľudí z horného konca do stredy dediny pred kaplnku. Stáli sme už v radoch na zastrelenie. Zbrane mali odistené.“ Chvíle smrteľnej úzkosti si pani Gizela veľmi dobre pamätá. Mala 14 rokov. Jej sestra mala 13, brat 15. „Mamka si nás v strašnom strachu veľmi silno objala, aby sme zomreli spolu.“ Vtedy však miestny farár Rudolf Klucha, ktorý nechcel vystúpiť z radu tých, ktorí boli určení na popravu, vyjednal s veliteľom vražedného komanda chvíľu, aby sa ženám, deťom a starcom prihovril a požehnal ich pred prichádzajúcou smrťou. Ten moment im napokon zachránil život. Práve vtedy totiž prišla nemecká motospojka s rozkazom zastaviť vraždenie, obec vypáliť a zvyšných občanov z obce vyhnáť. „Tie chvíle ostali najstrašnejšie v mojom živote. Ako len mohli zabíjať bezbranných?“

Pani Benčová, ktorá pracovala ako ekonomka na obecnom úrade a má tri deti, veľmi dobre vie, aké zverstvá napáchal fašizmus. Aj preto je dodnes v obci predsedníčkou miestnej organizácie Slovenského protifašistických bojovníkov. Podľa starostu Kľaku Ľuboša Haringa je symbolické, že práve ona sprevádza návštevy a školské výlety, ktoré si do doliny povýše Žarnovice prichádzajú pripomenúť Povstanie, partizánov a tragédiu obcí Kľak aj Ostrý Grúň.

Text a foto: Pavol Vitko

Povstanie na Pohode

Festival Pohoda na trenčianskom letisku aj tento rok potvrdil, prečo je najväčším a najospevovanejším široko-d'aleko.

Výborní interpreti (za všetkých spomeníme perfektných headlinerov Kraftwerk s 3D show, Travis alebo Suede), zaujímavé sprievodné akcie, v rámci ktorých priniesol Marian Gáborík Stanleyho pohár, a tisíce spokojných návštevníkov.

Ministerstvo obrany sa zúčastnilo na Pohode nielen tak, že organizátorom poskytlo areál trenčianskeho letiska. Spolu s Vojským historickým ústavom a Múzeom SNP v Banskej Bystrici sme pripravili výstavu historických fotografií zo Slovenského národného povstania aj diskusiu s generálplukovníkom v. v. Jánom Husákom, čestným predsedom Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov a účastníkom SNP. Druhým diskutujúcim bol generálny riaditeľ Múzea SNP Stanislav Mičev.

„Nestalo sa, že by vojenský stan s výstavou zívaj prázdnotou. No a beseda, keď stovky ľudí zaplnili Vysegrad Stage, sa končila potleskom postojáčky,“ s uspokojením konštatoval Martin Horňák, zodpovedný za rezortné akcie.

Priamo na Pohode sme sa zaujímali aj o to, čo účastníci festivalu vedia o SNP. Kládli sme im tieto otázky:

1. Viete, kedy sa začalo Slovenské národné povstanie?
2. Viete, v ktorom meste na Slovensku bolo Povstanie vyhlásené?
3. Aký bol prínos SNP pre Slovensko?
4. Ktoré mená – napríklad vojakov, generálov – sa so SNP spájajú?

V odpovediach mohli uviesť aj vekovú kategóriu, vzdelanie a región, z ktorého pochádzajú. Čo si teda „pohodári“ myslia o SNP?

Foto: Ivan Kelement, KO

Lenka Imrišková, VŠ, Trenčín

1. 1944
2. Banská Bystrica
3. Bojovali za oslobodenie
4. Golan

Traja chrobáci, 26-35, stred

1. 29. augusta 1944
2. Banská Bystrica
3. To, že sme sa oslobodili.
4. Dubček

Lucia Staveková, 15-25, východ

1. 1944
2. Banská Bystrica
3. Slovensko pomohlo víťaznej armáde.
4. Golan

Alan Majerník, 36-45, VŠ, západ

1. 1944
2. Banská Bystrica
3. Je to jednoznačný prínos, pretože sa predstavitelia štátu postavili na protifašistickú stranu.
4. Golan

Lucia, 15-25, SŠ, stred

1. August 1944
2. Banská Bystrica
3. Že sa ľudia zapojili, išli za svojím cieľom.
4. Mená si nepamätám.

Martin Brodanský, 15-25, SŠ, západ

1. 29. augusta 1944
2. Banská Bystrica
3. Myslím si, že to aspoň urýchlilo ukončenie vojny, ale nezlepšilo reputáciu.
4. Husák

70 SNP

Vladimír Hucík, 46-55, SŠ, stred

1. Nevie, ale niekedy sme sa to učili.
2. BB
3. Prvýkrát sme sa vojensky ukázali ako štát
4. generál Viest

Lenka Zavadzková, 15-25, VŠ, Bratislava

1. 1944
2. Banská Bystrica
3. Ublížilo mnohým, neviem povedať prínos.
4. Vojakov neviem

Pavol Veselský, 46-55, VŠ, Bratislava

1. 29. augusta 1944
2. Banská Bystrica
3. Ja si osobne myslím, že nebol prínos, ale niektorí ľudia hovoria, že možno niečo, ale je to vec názoru.
4. Nie

Vlado, 46-55, VŠ, stred

1. 29. augusta 1944
2. Banská Bystrica
3. Nás v škole učili samé hlúposti, nie som historik, tak mi to neprislúcha hodnotiť, ale myslím, že je dobré, ak ľudia bojujú za to, čomu veria.
4. Golan, Viest, kapitán Dabač... ale to už je z literatúry, to som čítal

Lukáš, 26-35, východ

1. 1944
2. Banská Bystrica
3. Podpora boja armády Slovákov štátu.
4. Golan, Viest, Husák, bratia Veselovci

ŠTYL

KULTÚRA • ZÁBAVA • VOĽNÝ ČAS

V znamení významných výročí

Sú najmasovejším leteckým podujatím roka a každoročne priťahujú pozornosť desaťtisícov návštevníkov. Vysokou úrovňou organizácie a účasťou svetovej špičky si vybudovali povesť najprestížnejšej leteckej udalosti na Slovensku. Medzinárodnými leteckými dňami SIAF 2014 bude žiť Letecká základňa Sliač a Letisko Sliač posledné dva augustové dni.

„Každoročne stúpajúca úroveň Medzinárodných leteckých dní na Sliači je pre nás záväzkom, aby sme v roku významných jubileí pripravili pre nadšencov a milovníkov lietania skutočne hodnotný program. Oficiálne pozvanie sme adresovali 20 štátom. Sme presvedčení, že v roku, keď si pripomíname 70. výročie Slovenského národného povstania a 10. výročie vstupu Slovenska do Severoatlantickej aliance, veľa významných zahraničných hostí potvrdí svoju účasť na MLD SIAF 2014,“ povedal veliteľ Vzdušných síl OS SR brigády generál Miroslav Korba.

Riaditeľ MLD SIAF 2014 a Slovenskej leteckej agentúry Hubert Štoksa dodal: „Letecké dni sú spojené s pripomenutím najvýznamnejšej udalosti v dejinách Slovákov – Slovenského národného povsta-

nia. Medzinárodné letecké dni na Sliači sa vyprofilovali na najväčšie podujatie organizované na Slovensku. Pre nás, organizátorov, je to záväzok a za celý prípravný a realizačný štáb môžem už teraz sľúbiť, že urobíme všetko, aby sme udržali vysoko nastavenú latku.“

Hostami SIAF 2014 budú členovia Škandinávskej leteckej šou, Baltické včely či Demo team Kráľovských holandských vzdušných síl. Armádu ČR bude reprezentovať jednomotorové bojové lietadlo JAS-39 Gripen, bojové podzvukové lietadlo Aero L-159 ALCA aj bojový vrtuľník Mi-24. Milovníci letectva sa môžu tešiť na dolnoplošník PC-7 Pilatus z Rakúska, Belgicko predstaví viacúčelový vrtuľník Agusta A109, z Českej republiky už tradične súkromne prileť vojenské prúdové

cvičné lietadlo Aero L-29 Delfín, maďarské vzdušné sily predvedú Jas 39 Gripen a Švédsko sa bude prezentovať lietadlom Saab 340 AEW&C. Chýbať nemôže legendárny maďarský pilot Zoltán Veres či maďarská nadácia Goldtimer s Lisunovom Li-2. Do čias dávno minulých nás preniesie aj RetroSky Team z Košíc. Slovenská letecká skupina Očovskí Bačovci oslávi na SIAF svoju 33. sezónu.

Vo finále SIAF 2014 budú opäť udelené prestížne ceny Smik Trophy. Slovenská letecká agentúra ako hlavný organizátor má na tento rok pripravených množstvo prekvapení, o ktorých bude verejnosť informovať prostredníctvom stránky www.siaf.sk, sociálnych sietí Facebook, Twitter a Instagram.

Foto: SIAF

2 0 1 4

Letné kino na cestách

Kočovné letné kino Bažant Kinematograf vstúpilo 28. júna do dvanástej sezóny. Dva retroautobusy na ceste Slovenskom navštívia do 8. septembra 34 slovenských miest od Malaciek až po Humenné. Prinesú nám trpkú komédiu Juraja Nvotu eŠteBák, drámu Fair Play českej režisérky Andrey Sedláčkovej a tri tituly zo súčasnosti: českú komédiu Okresný prebor, politickú frašku Kandidát a netradičnú komédiu Tigre v meste. Kinematograf predstaví aj kolekciu piatich animovaných titulov z dielne mladých slovenských tvorcov vrátane ceneného filmu Pandý Matúša Vizára. Súčasťou je letná scéna na petržalskom nábřeží v Bratislave od 15. júla do 21. augusta. Informácie o filmoch, rozpis trás kinobusov a podrobný program nájdete na www.kinematograf.sk

Celebrity v Povstaní

Sedemdesiate výročie SNP si pripomenie RTVS v programoch Jednotky a Dvojky vyše desiatimi filmami. V auguste uvedú filmy Keby som mal pušku (2.8.), Keby som mal dievča (10. 8.), Život na úteku (17. 8.), Chod' a nelúč sa (24. 8.). Ďalej uvidíme snímky Kapitán Dabač, Prerušená pieseň, Vlčie diery a Deň, ktorý neumrie. V deň výročia SNP televízia uvedie v premiére novú drámu režiséra Miloslava Luthera Krok do tmy.

K novým programom, ktoré RTVS pripravuje pri príležitosti 70. výročia SNP, patrí miniséria Moje Povstanie. Pre verejnoprávnú televíziu ju nakrúca spoločnosť Sebik.tv a režisér Jonáš Karásek, ktorý nedávno debutoval hraným filmom Kandidát.

Vizuálne aj obsahovo pútavé snímky chcú zmapovať Povstanie prostredníctvom osudov konkrétnych mladých ľudí. Sériu bude zahŕňať šesť krátkych filmov s dĺžkou približne 4 až 6 minút. RTVS by šesticu krátkych diel mala zaradiť v období výročia SNP na sklonku augusta.

Nakrúcalo sa prevažne v exteriéroch. V jednotlivých filmoch účinkujú aj neherci, ktorí sú však mladým divákovi známi z iných oblastí. V snímkach sa tak objavajú Majk Spirit, boxer Tomi Kid, tenistka Dominika Cibulková či speváčka Celeste Buckingham, ktorá si v jednom zo skutočných príbehov zahrá učiteľku Máriu.

Foto: Peter Chvostek

FILM

Expendables 3

Legendárna partia žoldnierov opäť v akcii! Sylvester Stallone, Harrison Ford, Antonio Banderas, Mel Gibson, Arnold Schwarzenegger a ďalšie hviezdy v pokračovaní úspešnej série. Tentoraz sa dostanú do konfliktu s Conradom Stonebanksom (Gibson), ktorý kedysi s Barneyom Rossom (Stallone) celú partičku Expendables založil. Neskôr si začal privyrábať obchodom so zbraňami a tak ho Barney chcel odstrániť. Stonebanks však smrť len nafingoval a vrátil sa po pomstu. Ďalej hrajú Jason Statham, Antonio Banderas, Jet Li, Wesley Snipes, Harrison Ford aj Arnold Schwarzenegger. O réžiu sa postaral Patrick Hughes.

VIDEO

Všetci moji blízcí

Slovenský režisér Matej Mináč nakrútil svoj celovečerný hraný debut pred pätnástimi rokmi. Vo fiktívnom príbehu židovskej rodiny počas druhej svetovej vojny oživa hrdinstvo skutočného človeka – britského obchodníka Nicholasa Wintona, ktorý s nasadením vlastného života zachránil pred tragickou smrťou v nacistických likvidačných táboroch 669 židovských detí. Film, v ktorom účinkujú poprední českí a slovenskí herci (Josef Abrhám, Jiří Bartoška, Libuše Šafránková, Marián Labuda, Tereza Brodská, Ondřej Vetchý, Ladislav Chudík a ďalší), sa k nám v predvečer výročia SNP dostáva na DVD v remasterovanej podobe.

Foto: Paulína Ščepková

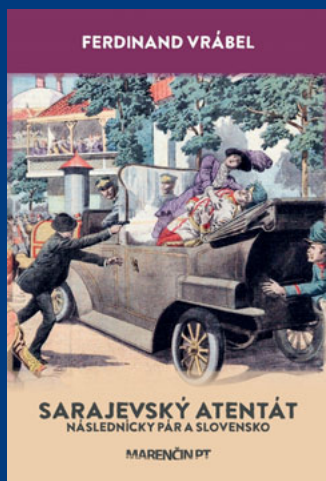

Uprising 2014

Bratislavský Uprising Reggae festival sa počas siedmich rokov existencie prepracoval medzi najzaujímavejšie podujatia svojho druhu široko-ďaleko. Od 21. do 23. augusta budú na bratislavské Zlaté piesky lákať štyri hudobné pódia, cinema zóna, workshopy, futbal, capoeira, joga, graffiti, streetart, U-rampa a tiež možnosť kombinovať koncerty s kúpaním či vodnými športmi. Predovšetkým však hudba – reggae, dancehall, ska, hip-hop, dubstep, drum&bass, balkan či elektro-swing. A interpreti: Shaggy, Jimmy Cliff, KRS-One, The Skatalites, Dub FX, Collie Buddz, Raphael, Junior Kelly, Mary Chin a mnoho ďalších. Vo štvrtok s pamätným dátumom 21. augusta festival otvorí hviezdami nabitý špeciálny Opening Day.

KNIHA

Sarajevský atentát

Pri príležitosti stého výročia tragických udalostí, ktoré navždy zmenili svet, prišlo vydavateľstvo Marenčin PT s knihou slovenského historika Ferdinanda Vrábela (nar. 1948) Sarajevský atentát – Následnícky pár a Slovensko. Témou 168-stranovej publikácie je život a tragický koniec rakúsko-uhorského následovníka trónu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželky grófky Žofie Chotkovej, vojvodkyne z Hohenbergu, no aj ich vzťah k Slovensku a Slovákom. Autor sa opiera o štúdium pôvodných dokumentov, tlače, memoárov súčasníkov a odbornej literatúry. Text je doplnený citátmi z dobovej tlače (aj slovenskej) a ďalšími pôvodnými textami.

AUGUST

VOJENSKÝ HISTORICKÝ KALENDÁR

1. august

1914 Nemecko vypovedalo vojnu Rusku

1944 Vo Varšave sa začalo povstanie (trvalo do 2.10.)

3. august

1849 posledná víťazná bitka uhorskej revolúcie – bitka pri Komárne

1914 Nemecko vyhlásilo vojnu Francúzsku a začalo inváziu do Belgicka

4. august

1914 Veľká Británia vyhlásila vojnu Nemecku

6. august

1914 Rakúsko-Uhorsko vyhlásilo vojnu Rusku.

1944 Do Moskvy priletela delegácia ilegálnej SNR (K. Šmidke, pplk. M. Ferjenčík)

10. august

1664 Vo Vašvári bol podpísaný mier potvrdzujúci zisky tureckých vojsk z operácií v roku 1663. Do ich rúk sa dostali aj Nové Zámky.

11. august

1914 Francúzsko vypovedalo vojnu Rakúsko-Uhorsku

12. august

1914 Veľká Británia vyhlásila vojnu Rakúsko-Uhorsku. Začala sa ofenzíva rakúsko-uhorskej armády proti Srbsku na riekach Sáva a Drina.

1944 Na Slovensku bol vyhlásený výnimočný stav

13. august

1849 Pri obci Világoš (Rumunsko) zbor honvédov pod velením Arthura Görgeia kapituloval pred ruským generálom F. Vasilievičom Rüdigerom

14. august

1919 Petržalku obsadili československé vojská

20. august

1944 Spojenci bombardovali rafinériu v Dubovej

23. august

1914 Japonsko vyhlásilo vojnu Nemecku a začalo zberať nemecké kolónie na Ďalekom východe. Rakúsko-Uhorsko vypovedalo vojnu Japonsku.

1914 Vznikla rota Nazdar, prvá dobrovoľnícka jednotka Čechov a Slovákov vo Francúzsku, ako súčasť Cudzineckej légie

1939 Nemecko a ZSSR podpísali zmluvu o neútočení

25. august

1944 Nemecké vojská v Paríži kapitulovali

26. august

1619 Začala sa prvá výprava sedmohradského kniežaťa Gabriela Betlena (na obrázku)

27. august

1944 Partizáni 1. partizánskej brigády M. R. Štefánika spolu s vojakmi martsinskej posádky zajali nemeckú vojenskú misiu vracajúcu sa z Rumunska a na druhý deň ju postrelali.

28. august

1944 Bulharsko uzavrelo prímerie so Spojencami

29. august

1944 Vypuklo Slovenské národné povstanie

30. august

1914 Prvý nemecký nálet na Paríž

31. august

1944 Československá exilová vláda v Londýne vyhlásila jednotky slovenskej armády na povstaleckom území za 1. ČSA

Zostavila: Mária Stanová, VHÚ

VAŠE STAROSTI... ...NA NAŠU HLAVU

V predvečer spomienkových osláv 70. výročia Slovenského národného povstania sa priam núka otázka: ako máme postupovať, ak sme presvedčení, že poznáme vojnového veterána, ktorý by si zaslúžil oceniť preukázané zásluhy medailou alebo vyznamenaním?

Na ocenenie výkonu štátnej služby alebo záslužného činu profesionálneho vojaka, obetavosti pri odstraňovaní následkov živelných pohrôm, technologických havárií, pri záchrane životov alebo majetku veľkého rozsahu alebo plnenia úloh podľa osobitných predpisov možno profesionálnemu vojakovi udeliť vojenské medaily a vojenské odznaky, ktoré sú zriadené zákonom č. 346/2005 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov ozbrojených síl Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Vojenské medaily a vojenské odznaky sa delia na stupne a triedy v závislosti od miery zásluh a možno ich udeliť aj vojakom cudzích ozbrojených síl, občanovi alebo cudzincovi, ktorí sa významným spôsobom podieľali na spolupráci s Ozbrojenými silami Slovenskej republiky.

Vojenskú medailu alebo vojenský odznak možno udeliť na návrh príslušného veliteľa, náčelníka alebo riaditeľa; návrh môže podať aj štatutárny orgán občianskeho združenia s profesijným vzťahom k Ozbrojeným silám Slovenskej republiky príslušnému vedúcemu služobného úradu, oprávnenému udeliť vojenskú medailu alebo vojenský odznak.

Vojenské medaily a vojenské odznaky sa udeľujú pri významných výročiach Slovenskej republiky, pri významných výročiach a príležitostiach zväzkov, útvarov, jednotiek, úradov a zariadení Ozbrojených síl Slovenskej republiky, pri iných významných príležitostiach podľa rozhodnutia ministra obrany Slovenskej republiky alebo náčelníka Generálneho štábu Ozbrojených síl Slovenskej republiky, v priebehu mierovej pozorovateľskej misie alebo vojenskej operácie za obetavé plnenie úloh alebo za záslužný čin, pri skončení vyslania do mierovej pozorovateľskej misie alebo vojenskej operácie, pri skončení vyslania na humanitárnu pomoc, pri skončení zabezpečovania úloh spojených s humanitárnou pomocou alebo v priebehu humanitárnej pomoci za obetavé plnenie úloh alebo za záslužný čin.

plk. Ing. Tomáš SZALAI

vedúci oddelenia personálnej politiky a odmeňovania
Sekcia ľudských zdrojov MO SR

Klamlivé e-maily

Vraciame sa k téme, ktorá nás neprestáva trápiť. Klamlivé e-maily, spamy, phishing...

E-mailom dostaneme ponuku/otázku/varovanie/dokument/účet, ktoré nás nabádajú niečo urobiť, nejako reagovať.

Podstata je stará ako ľudstvo samo a vždy rovnaká. Kto-

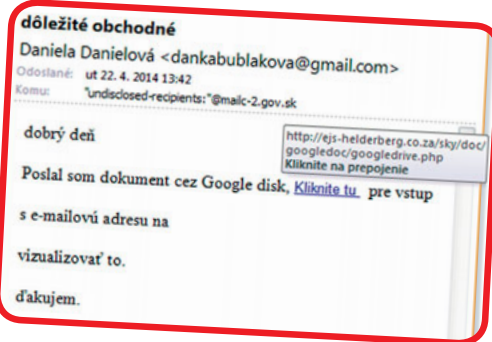
si sa tvári ako niekto iný a čaká, že si to nevšimneme. Príkladom môžu byť výzvy o tom, že ste prekročili limit pošty a musíte sa prihlásiť do svojho účtu, inak vás systém zablokuje. Naša rezortná dátová sieť funguje inak a nikto nikdy nebude od vás chcieť e-mailom, aby ste sa niekam nahlásili. Naši technici nepotrebujú vaše heslo a údržba vášho účtu prebieha automaticky.

Iným príkladom môže byť nevyžiadany dokument. Neznáma osoba nám posielala neznámy súbor. Skúsme nepodľahnúť zvedavosti a neklikať, nepokúšajme sa ho otvoriť. Na obrázku vidíme, že odkaz na Google disk je v skutočnosti odkaz na adresu niekde v Južnej Afrike. Stačí kurzor myši presunúť na odkaz a NEKLIKNÚŤ. Po sekunde či dvoch sa objaví celý odkaz a my si môžeme pozrieť, kam by sme sa to vlastne doklikali. Napríklad na obrázku je to adresa .co.za, ktorá je v Južnej Afrike.

Posledným príkladom sú účty za telefón, ktoré sa k nám nedávno dostali. Vodafone je celkom seriózna firma, a preto sa ľudia zvyknú zamyslieť. No skôr by bolo logickejšie zamyslieť sa nad tým, prečo by nemecká firma posielala účty Ozbrojeným silám Slovenskej republiky. Najpravdepodobnejšie vysvetlenie je, že odosielateľom nebol Vodafone.

Takže ešte raz niekoľko rád ako sa vyvarovať falošným poplachom: overiť si odkiaľ e-mail prišiel (neznámy človek je podozrivý), pozrieť sa kam vlastne smeruje odkaz v správe (Facebook má facebook.com, Google má google.com, stačí použiť zdravý rozum) a posledná rada je zamyslieť sa, či e-mail, ktorý sme dostali, je aspoň trochu logický.

Text: kpt. Peter Garaj

**ZVÄZ VOJAKOV
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

pozyva
slovenských vojakov, ich rodinných príslušníkov
a turistov
na

**Medzinárodný vojenský výstup
na KRIVÁŇ – XIX. ročník
23. augusta 2014**

HORÁM ZDAR !

Poznámka:
Odchod účastníkov

- z Troch Studničiek – do 08.00 hod.
- zo Štrbského Pleša (liečebný dom SOLISKO) – do 08.00 hod. (samostatne po turistických značkách)

Prosíme účastníkov, aby sa obuli a obliekli na podmienky Vysokých Tatier.
Účastníci výstupu obdržia:

- * na vrchole účastnícky list s vrcholovou pečiatkou,
- * korešpondenčný lístok v areáli Štrbského Pleša s možnosťou odoslania prostredníctvom „poľnej pošty OS SR“

MILITARY ENGLISH

SNU: The Small War

70^{SNP}

Pripravila Nadežda Kochmanová • Foto: VHÚ - VHA

Although the Slovak National Uprising (SNU) has been exaggeratedly (and romantically) portrayed as an act of heroism undertaken by the non-combatant Slovak population; from the military point of view it was a classic example of the guerrilla warfare defined as “a method of combat by which a smaller group of combatants attempts to use its mobility to defeat a larger, and consequently less mobile, army”. As history teaches us, no guerrillas – including the SNU and various other resistance movements during WWII – could survive for long in combat with dedicated military units, the sheer numbers, supreme armament and better training of which make them superior to largely untrained – although fervent – freedom fighters.

No wonder the diminutive “-illa” was added to the Spanish word “guerra” that translates as “war”. Guerrilla warfare thus means “small war tactics”, denoting not only the size of the resistance troops compared to the opposing force but also the manner in which the war is made. In the SNU the guerrilla fighters (“the partisans”) used the terrain to draw out German troops to mountainous passes and ravines to ambush them; performed acts of sabotage on railroads, bridges, depots and other parts of the German logistical train; and sowed disobedience among the population.

In this, the SNU was no different from many other resistance movements that sprung up like mushrooms in the countries occupied by the Nazis during World War II: the Polish Home Army, Yugoslav Partisans, Bulgarian NOVA, French resistance, the Italian Maquis, ELAS in Greece, etc. However, the guerrilla warfare tactics employed by the resistance fighters were only successful in favorable geographical conditions (rugged terrain, sparsely populated areas); in flat, open areas, such as France, the partisans were no match for the regular German army troops.

The important part of the SNU was the relationship between the partisans on the one side and the civil population on the other. Contrary to popular belief (heavily supported by the propaganda of the time) the locals were not unified in supporting the partisans: although many were providing shelter, supplies, intelligence and recruits, others – especially those that had to face repercussions from the Nazis – were less enthusiastic and often informed on the whereabouts of their compatriots. There are some documented cases, in which partisans forcefully requisitioned goods and food, as well as com-

mitted acts of violence against civilians not willing to cooperate or those classified as “enemies.”

An interesting fact: although many a thesis and white papers were written on the role the SNU played in the liberation of Slovakia and how the partisans helped disrupt the Nazi war machine, thus enabling the Red Army to march victoriously from the east, there is a surprising lack of studies on the motivation and political orientation of the partisans, much less of their social and economical background. For example: how did the recruits that came from poor families interact within the partisan groups with professional soldiers or those that came from richer families? And to what extent did the political views of the respective partisan leaders shape their activities on the given territory? Very often, the guerrilla fighters activities harbor a political agenda that extends far beyond the goal of the military war of liberation and aims towards the establishment of a new political order. Had the SNU been led by nationalists instead of the communists, the outcome might have been different...

From the military point of view the significance of the Slovakian National Uprising was to bind further German units into occupation duties, reducing available troop strength at the front. In the context of the Slovak history, the SNU marked the end of one chapter and the beginning of another – clearly setting the way to our own sovereignty and statehood.

GLOSSARY

- **bind** [baɪnd] – zaviazať, zadržovať; • **consequently** [ˈkɒnsɪkwəntli] – takže, následne; • **exaggeratedly** [ɪɡˈzædʒəreɪtɪdli] – prehnane; • **fervent** [ˈfɜːvənt] – zápalistý, horlivý; • **forcefully requisitioned** [ˈfɔːsfɒli ˌrekwiːzɪʃənd] – násilne zabratý, zabavený; • **harbor** [ˈhɑːbə] – skrývať; • **ravines** [ˈrəːviːnz] – rokliny; • **rugged** [ˈrʌɡɪd] – drsný, ťažko preniknuteľný; • **sowed** [səʊd] – zasievali; • **sparsely** [ˈspɑːsli] – riedko; • **statehood** [ˈstɜːthʊd] – štátnosť..

mjr. Mgr. Marek
Ignacik, PhD.
dekan EPS na veliteľstve
vzdušných síl Zvolen

DUCHOVNÉ SLOVO

Domáca cirkev

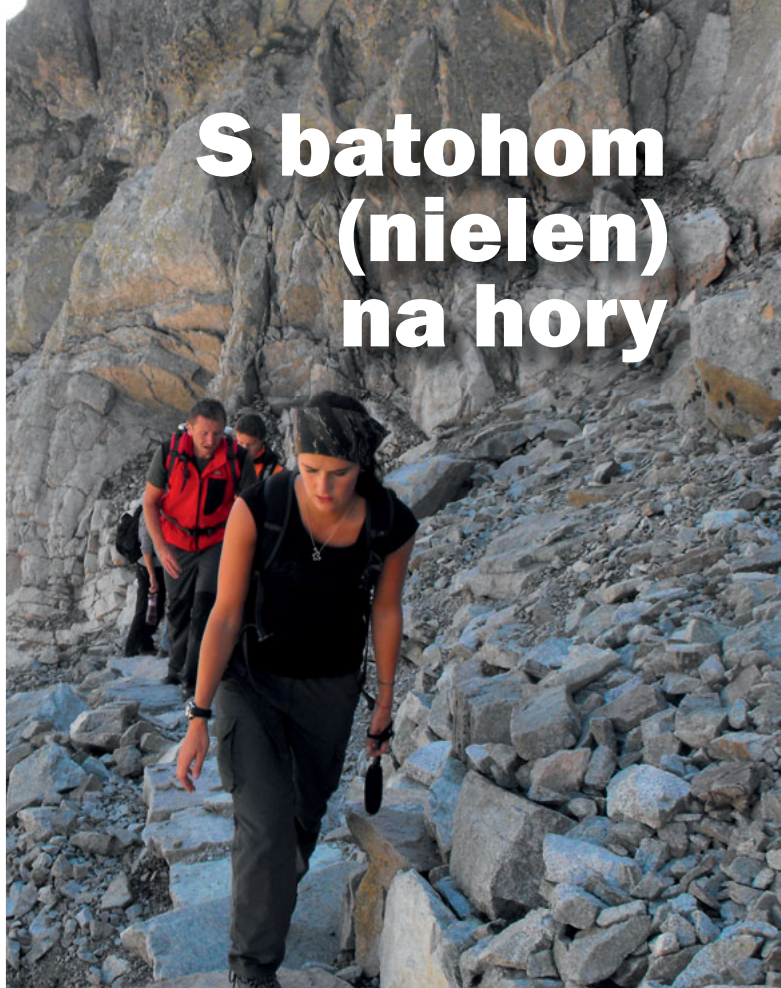
Otcovia a matky sú Bohom požehnaní rodičia a ochranovia svojich detí. A tak, ako za seba, sú zodpovední aj za ne. Je preto našou povinnosťou teraz v tomto svete, v ktorom panuje osamelosť, márnosť, zhon, zmätok, ľahostajnosť, znepokojujúca neistota a zlomyseľnosť zvýšiť svoje úsilie a námahu pri výchove detí.

Dnes často matka prelieva mnoho, mnoho slz nad svojimi deťmi. Akú neznesiteľnú ťarchu a bolesť znáša jej srdce, keď vidí svoje deti, ako odvrhujú dobré a vedome si vyberajú zlé? Matka sa začína modliť, prosí Boha o pomoc, no nedostáva ju. Prečo? Lebo nie je možné na Boha klásť to, čo sme povinní robiť my. Sme to práve my rodičia, ktorí sú povinní starať sa o deti, zasievať do ich srdiečok dobré semená viery a bázne pred Bohom. A potom ich starostlivo pestovať, vychovávať a chrániť pred nepriazňou zlých vplyvov. Musíme vynaložiť námahu a duchovné vypätie. Neustále myslieť na svoje deti a na svoju zodpovednosť za ne pred Bohom.

Otcovia a matky, vedzte, že nemôžeme byť spasení len my, bez našich detí. Čo od svojich detí môžeme očakávať, keď naša starostlivosť bude ohraničená iba úsilím o ich nasýtenie a zaodetie? A kto urobí ostatné? Ulica? Škola? Netreba zabúdať ani na to, že slová cudzieho človeka, dokonca čestného, síce pôsobia na myseľ dieťaťa, no slovo matky sa priamo dotýka jeho srdiečka, a slovo a príklad otca dieťaťa dávajú silu a energiu na zosobňovanie.

Naša starostlivosť musí spočívať v tom, aby sme im vštepovali kresťanské poznanie, boli im príkladom celým svojím životom. Prenikajme do života dieťaťa, poznajme jeho myšlienky, o všetkom sa s ním rozprávajme. Neustále si pripomínajme svoju zodpovednosť za svoje deti a pamätajme na slová svätých mužov: „Kde nakloníš malý stromček, tam bude rásť. Nová nádobka bude voňať podľa toho, čím ju naplníte, teda či tekutinou špinavou čo zapácha, alebo tekutinou čistou a príjemne voňavou.“ Aby sme kvôli svojim deťom neplakali, aby sme neplakali nad sebou a nad nimi, keď vyrastú, aby sa naše terajšie slzy nestali počiatkom budúcich; nevykonávajme Božie dielo, ktorým výchova detí bezpochyby je, lajdácky a povrchné.

S batohom (nielen) na hory

Pešia turistika je jednou z najobľúbenejších a najdostupnejších športových aktivít určenou pre najširšie spoločenské masy. Rôznorodosť, pestrosť a členitosť našej krajiny umožňuje nájsť terén vhodný naozaj pre každého.

Výber trasy závisí len od vašej výkonnosti, veku, zdravotného stavu, času, počasia, prípadne technického vybavenia. Turistické výlety je možné podnikáť z pohodlia hotelovej izby, ale na viacdennú túru s prenocovaním v stane alebo pod širákom budete spomínať vďaka intenzívnejším zážitkom omnoho dlhšie.

Oficiálna turistická sezóna vo Vysokých Tatrách sa začína 15. júna otvorením chodníkov po pravidelnej sezónnej uzávere. No turistika sa dá praktizovať na Slovensku v podstate všade, nielen v Tatrách. Mierna zima s minimom snehovej pokrývky aj vo vyšších polohách umožnila podnikáť výlety už od začiatku roka. Aj vo vašom okolí sa určite nachádza dosť zaujímavých miest, ktoré ste ešte nenavštívili, prípadne stoja za opakovanú návštevu. Inšpiráciu na výlet získate od známych, z internetu, prípadne si nalaďte rádio, pozrite televíziu, prelistujte časopisy. Alebo začnite priamo spoznávaním našich deviatich národných parkov. Boli ste už v každom z nich? Pieniny, Poloniny, Slovenský kras, Slovenský raj, Muránska planina, Malá a Veľká Fatra či najznámejšie – Národný park Nízke Tatry a Tatranský národný park.

Zábava na vlastných nohách

Turistika nemusí byť obmedzená len na presuny z bodu A do bodu B. Možno si ju spestriť ostatnými sprievodnými činnosťami, ako je zber liečivých rastlín, lesných plodov a húb, fotografovanie flóry a fauny. Pomocou fotopušíek možno získať kvalitné a zaujímavé zábery zo života zveri na pomerne veľké vzdialenosti. Dobrodružnejšie povahy so záujmom o poľovníctvo sa môžu zúčastniť na jar na toku hlucháňov a na jeseň na pozorovaní jelenej ruje. Pravdaže, za rešpektovania určitých zásad a pri čo najmenšom rušení zveri. Aj pre tých kondične najmenej vybavených či zdravotne oslabených je možné spojenie turistiky a kultúry pri návšteve hradov,

zámkov a zrúcanín. Atraktívne sú aj návštevy jaskýň, prírodných pamiatok, rezervácií a novovznikajúcich náučných chodníkov. Navyše je to vhodný, nenásilný spôsob ako zapojiť do pohybovej činnosti deti.

S bežnou prechádzkou v prírode máme skúsenosti všetci. Vyššiu úroveň poznatkov a vybavenia si už vyžaduje horská a vysoko-horská turistika, najmä ak je viacdenná. Preto vám ponúkame určitý manuál na zbalenie základnej výbavy, ktorá by nemala chýbať v batohu uchádzača o vážnejšiu túru.

Čo so sebou?

- ☐ **Batoh:** na jeden deň postačí 35-litrový, na viacdňovú túru treba aj 80-litrový
- ☐ **Doklady:** poistenie na hory, karta poistenca, preukaz totožnosti
- ☐ **Záchrana:** mobil (s náhradnou batériou), nôž, zápalky, píšťalka, pevná šnúra 10 m, mapa 1 : 25 000, čelová lampka, termofólia, lekárnička, lieky, ktoré užívate, kompas (GPS)
- ☐ **Prenocovanie:** karimatka, spací vak, stan (celta, bivačovacie vrece)
- ☐ **Obutie:** pevná turistická obuv, náhradné ponožky
- ☐ **Oblečenie:** spodná bielizeň, termo tričká, fleeciová (polarteková) bunda, dlhé nohavice, membránová vetrovka, pršíplášť (pončo), návleky na nohy, pokrývka hlavy (šatka), rukavice, okuliare
- ☐ **Stravovanie:** termoska, pohár, príbor, otvárač konzerv, fľaša, voda, jedlo
- ☐ **Hygiena:** zubná kefka, pasta, toaletný papier, vreckovky, mydlo, krém na opaľovanie, pomáda, vrecká na odpad
- ☐ **Doplňkový výstroj:** teleskopické palice, fotoaparát, ďalekohľad, pero, papier.

Množstvo nesenej vody prispôsobíme hodnoverným informáciám o možnosti doplnenia pitnej vody. Počas teplého a suchého obdobia radšej odnesieme nejaký liter navyše, ako by nám mal chýbať vinou vyschnutého alebo znečisteného prameňa. Od profilu trasy závisí aj množstvo nesenej stravy. Pri viacdňových pobytoch mimo civilizáciu si treba jedálny lístok podrobne zostaviť už doma. V prípade stravy na viacdňovú turistiku je dôležité zohľadňovať okrem chuti nutričnú hodnotu a v neposlednom rade aj výslednú hmotnosť potravín. Jednoducho povedané – výlet na Kriváň sa dá v ideálnom počasí absolvovať aj v jednom tričku s fľašou vody v jednej a celozrnnou tyčinkou v druhej ruke. Pri päťdňovom prechode hrebeňom Nízkych Tatier v nepriazni počasia a v krízovej situácii oceníte každú drobnosť z nášho zoznamu, aj keď dovtedy len zbytočne zvyšovala hmotnosť vášho batoha. Mnoho závisí, samozrejme, aj od vašich doterajších skúseností a schopnosti improvizovať.

Nezabudnite tiež na:

- ☐ naštudovanie trasy túry vrátane výškových profilov
- ☐ možnosti núdzového ústupu z trasy
- ☐ dôležité telefónne čísla pre prípad potreby privolať pomoc
- ☐ zopakovanie zásad poskytnutia základnej prvej pomoci: vyvrtnutie kĺbu, zlomenina, krvácanie, uštipnutie, uhryznutie
- ☐ spravenie postupov správania v krízovej situácii: búrka, víchrica, hmla, strata orientácie, rozdelenie členov skupiny
- ☐ zohľadnenie schopností, kondície a skúseností najslabšieho jedinca skupiny
- ☐ dostatočnú časovú rezervu, oznámenie času a miesta štartu a cieľa cesty tretej osobe
- ☐ naplánovanie túry tak, aby sa štít (vrchol) dosiahol predpoludním, búrky hrozia najmä popoludní.

V poslednom období sa neutešene rozrastá skupina ľudí, ktorí túlanie po prírode nahrádzajú bezcieľným trávením celých víkendov v nákupných centrách. Nezaradte sa medzi nich. Nečakajte ani na ideálne počasie, ale naplánujte si turistický výlet už na budúci víkend.

Text a foto : nrtm. PaedDr. Bc. Miroslav Štubňa, telovýchovný pracovník vrtuľníkového krídla Prešov

PSYCHOLÓG RADÍ

kpt. Martin Bittner

Neverme tomu

Vytvoriť zbierku rodičovských rád a ponaučení, tak ako sme si ich zapamätali, by bolo nielen zaujímavé, ale aj poučne bolestivé. Zozbierané „múdrosti“ ako napríklad „drž ústa a krok“, „nehas čo ťa nepáli“ alebo „smrádok, ale teplučko“ mohli byť situačne vhodné a účelné, ale to ešte neznamená, že sú univerzálne – pravdivé vždy a všade.

Je zarážajúce, koľko bystrých a moderne rozmýšľajúcich ľudí podporuje myšlienky a životné filozofie, ktoré podkopávajú ich vlastné šťastie a oslabujú duševnú pohodu nielen im, ale aj ich priateľom a rodinám. Ak sa vydáte na výlet nesprávnym smerom, pravdepodobne sa stratíte. A rovnako je to so životnou cestou. Okolo nás je toľko nezmyselných a chybných informácií, že nájsť tú správnu „cestovnú mapu“ je umenie. Výsledkom je, že sa odkláňame na bočné chodníčky, ktoré sú v skutočnosti slepými uličkami. Nevedú nikam. Ustrnieme v schémach, ktoré vytvárajú napätie, úzkosť, pocity viny a zármutok. Ich zdrojom sú chybné presvedčenia, ktoré spôsobujú zbytočné emocionálne problémy. Myslenie typu všetko alebo nič, nadmerná generalizácia, nálepkovanie, pochybné značkovanie a zveličovanie problémov predstavujú len tie najvypuklejšie kognitívne skreslenia, ktoré si často neuvedomujeme. A poniektorí sa držia svojho chybného myslenia už len z princípu. Lenže keď sa spýtame: „Naozaj veríte, že veci sú buď dobré, alebo zlé; čierne, alebo biele; správne, alebo nesprávne a že neexistujú výnimky, stredné cesty alebo sivé miesta?“ väčšina uzná, že život podlieha kontinuite a uvedomíme si svoje absolutistické myslenie. Žijeme v 21. storočí a je načase pozrieť sa na vlastné toxické presvedčenia, ktoré môžu mať nebezpečné a deštruktívne následky. Ako premýšľame, tak sa tiež cítime a konáme. Nájdime a dôkladne pouvažujme nad každou našou škodiaceou myšlienkou, a namä jej celkom prestaťme veriť.

Bitka na Piave

a rozpad rakúsko-uhorskej armády

Českí a slovenskí
legionári na Piave

Boje na talianskom fronte pokračovali aj v roku 1918. Po porážke pri Caporette v októbri 1917 sa talianske vojská stiahli za riekú Piavu. Na jar 1918 začalo Rakúsko-Uhorsko pripravovať novú ofenzívu, na ktorú sústredilo 60 divízií. V rámci nich boli nasadené aj jednotky s prevahou Slovákov (napríklad 71. peší pluk a 72. peší pluk). Na talianskej strane bolo postavených spolu 56 divízií – z toho dve francúzske, tri anglické a jedna československá legionárska.

Rakúsko-uhorská ofenzíva na Piave sa začala 15. júna 1918 o 2. hodine a 50. minúte ráno plynovými granátmi a delostreleckou paľbou. Aj napriek tomu, že pred útokom začala voda v rieke po prudkých dažďoch stúpať, podarilo sa rakúsko-uhorským jednotkám prekonať riekú a preniknúť do talianskej obrany. Najurputnejšie boje prebiehali o vrch Il Montello a o predmostie na úseku Ponte di Piave, kde bojovali aj Slováci zo 71. trenčianskeho a 72. bratislavského pešieho pluku. Dňa 18. júna 1918 napriek týmto úspechom dosiahlo útočné úsilie svoj vrchol. Situácia sa zhoršovala najmä po tom, čo prívalová vlna zničila väčšinu vybudovaných mostov. Počas nasledujúcich dní sa jednotky vyčerpali, a preto 23. júna vydalo velenie rozkaz stiahnuť sa do východiskových pozícií za riekou. Keďže mosty cez rozvodnenú riekú boli poškodené, väčšina rakúsko-uhorskej pechoty sa prevážala na pontónoch. Neúspech tejto ofenzívy spolu s neúspešnou ofenzívou nemeckých vojsk na západnom fronte vo Francúzsku znamenal koniec nádejí Nemecka a Rakúsko-Uhorska na víťazstvo vo vojne.

Poslednou fázou bojov na talianskom fronte bola ofenzíva vojsk Dohody, ktorá sa začala 24. októbra 1918 a smerovala k mestu Vittorio Veneto a odtiaľ k rakúsko-uhorským hraniciam. Spolu s krízou v monarchii, ktorá sa blížila k svojmu rozpadu, sa však v tomto čase začal aj postupný rozklad rakúsko-uhorskej armády. Uhorské jednotky – predovšetkým vojaci 27. pešej divízie a 38. honvédskej pešej divízie – odmietali ďalej bojovať a žiadali, aby boli odvelené späť do Uhorska. Vzbu- ra sa rýchlo rozšírila aj na ostatné jednotky. Tie začali nakoniec sťahovať do tyla a nahradzovať ich rakúskymi jednotkami. V priebehu niekoľkých dní tak jednotky Dohody porazili rakúsko-uhorskú armádu, ktorej vojaci sa rozutekali alebo padli do zajatia. V tejto situácii požiadalo rakúske velenie 29. októbra 1918 o prímerie, ktoré podpísalo 3. novembra vo Villa Giusti pri Padove.

V tom čase však rakúsko-uhorská monarchia ako štát už neexistovala.

Text: Jana Zaťková, VHÚ

Foto: VHÚ

Augustín Malár generál II. triedy, veliteľ Armádneho veliteľstva

(18. 7. 1894 Reitern pri Goseirne,
Rakúsko – pravdepodobne koniec
marca 1945 KT Flossenbürg)

V rokoch 1906 – 1914 študoval na Gymnázium v Skalici a na Evanjelickom lýceu v Šoporni. V septembri 1914 začal študovať na Bratislavskej teologickej akadémii. Za svoje politické prejavy bol zatknutý a odsúdený na sedem mesiacov. V máji 1915 bol odvedený v maďarskom Köszegu a 8. mája prezentovaný v 72. pešom pluku v Bratislave. Ako veliteľ čaty bol odvelený na ruský front, kde sa zúčastnil na bojoch pri Gorodišči. Ako praporčíka ho v apríli preložili do 64. pešieho pluku na taliansky front. Desiateho októbra 1916 padol do talianskeho zajatia. Vo februári 1918 vstúpil do československých légii a 13. februára bol povýšený na poručíka. Od 24. mája 1918 bol veliteľom čaty v 33. československom streleckom pluku vo Foligne. V decembri 1918 sa vrátil do vlasti a zúčastnil sa na bojoch o Slovensko proti jednotkám Maďarskej republiky rád. Po vzniku slovenského štátu prevzal velenie VI. zboru v Spišskej Novej Vsi a povýšili ho na plukovníka. Ako veliteľ 3. divízie sa zúčastnil na ťažení proti Poľsku v septembri 1939. Dňa 27. 11. 1941 prevzal velenie nad Rýchlou divíziou a 2. 1. 1942 bol povýšený na generála II. triedy. Od septembra 1942 bol vojenským a leteckým atašé v Berlíne. V máji 1944 ho vymenovali za veliteľa Armádneho veliteľstva v Prešove. V auguste 1944 začal spolupracovať s ilegálnou SNR a súhlasil, že v prípade Povstania jeho divízie prejdú na stranu povstalcov. Vypuknutie Povstania 29. 8. 1944 považoval za predčasnú. Nemci jeho divízie odzbrojili, Malára zatkli a uväznili. V januári 1945 ho previezli do koncentračného tábora Flossenbürg, kde ho pravdepodobne v marci 1945 popravili.

Fototurbolet

Lietadlo L-410 FG je hornoplošný, samonosný jednoplošník, celokovovej konštrukcie, s dvoma turbovrtuľovými motormi, určený na letecké snímkovanie pomocou leteckých kamier. Jeho výsledkom sú letecké snímky vo forme negatívov a diapozitívov, ktoré sú využívané ako rýchle informačné prostriedky (topografické mapy) uľahčujúce prieskum. Zároveň poslúžia ako podklad rôznych projektových prác zameraných na údržbu a budovanie vojenských objektov.

Na tento účel sa v ČSĽA a neskôr aj v Armáde SR využívalo lietadlo L 410 FG s výrobným číslom 841203. Bolo vyrobené v LET Kunovice a po ukončení vojenských skúšok bolo v apríli 1984 odovzdané zástupcom československého letectva.

V Hradci Králové a v Piešťanoch

Do apríla 1992 plnilo úlohy vo VÚ 9681 Hradec Králové. Vzápätí bolo odovzdané do LOT Trenčín na prvú generálnu opravu. Potom lietadlo v máji 1993 prevzali príslušníci leteckého pluku Piešťany. Posledný let absolvoval stroj 18. októbra 1998. Celkovo lietadlo vykonalo 1 177 vzletov a nalietalo 1 051 hodín. Po ukončení životnosti (bez motorov a vrtúľ, ktoré boli neskôr namontované) ho 19. decembra 2002 odovzdali do Vojenského historického múzea v Piešťanoch. Návštevníci múzea si môžu „efgéčko“ pozrieť v jeho vonkajšej expozícii.

V roku 1974 bola z projektovaných špecializovaných verzií lietadla L-410A ako prvá vyrobená aerofotografická verzia s označením L-410AF a pomenovaná Aerofoto pre Maďarsko. V pilotnej kabíne na ľavej strane bolo sedadlo pilota a na pravej strane sedadlo rádiooperátora, pred ktorým bol otvor pre vstup do kabíny navigátora. Z tohto dôvodu bola palubná doska s prístrojmi

na kontrolu chodu motorov len pred pilotom. Čelo lietadla pred pilotnou kabínou bolo rozšírené, zvarené z rúrok, zasklené a vytváralo ideálne podmienky pre prácu navigátora. Hlavnou činnosťou navigátora bolo navedenie pilota na smer zhotovovania snímok a udržiavanie lietadla v kurze.

Čelný podvozok bol pevný a nedal sa zatvoriť. V strednom priestore trupu sa nachádzali dve letecké kamery, ktoré boli upevnené zvislo na stojanoch na podlahe kabíny a objektívy mali nasmerované k zemi cez otvory v poľahu lietadla. Mali ručne odsúvateľné prachotesné záklopy. Ďalší otvor bol určený pre optický zameriavač kamier. Kamery obsluhovali dvaja členovia osádky. Na bokoch trupu sa nachádzali otvory na snímkanie panoramatických fotografií. Na ľavej strane boli skrinky pre fotogrametrický materiál. V zadnej časti trupu sa nachádzali otvory pre zástavbu dvoch bočných kamier na šikmé snímkovanie a tmavá komora.

Pre domácu armádu i na export

Dovtedy sa v ČSĽA na vzdušné snímkovanie využívalo 9 lietadiel Av-14 (Il-14P), ktoré boli v rokoch 1967 až 1968 v závode Aero Vodochody upravené na fotogrametrický špeciál Av-14 FG. Postupne sa im končila životnosť, preto si československé vojenské letectvo objednalo 7 lietadiel L-410 FG. Pri ich výrobe využili skúsenosti s lietadlami L-410AG a L-410 UVP, ktoré boli od roku 1982 upravované na základe požiadaviek zahraničných zákazníkov.

Takto upravené lietadlá dodávali do NDR, Maďarska a Bulharska. Zástavba umožňovala montáž leteckých kamier LMK- 30 pre zvislé a šikmé snímkovanie, vyrobených vo východonemeckej firme Zeiss. Vytvárali letecké snímky formátu 23 x 23 cm. Boli vybavené zariadením, umožňujúcim zhotovovať snímky aj v malých výškach. Prvým prevzatým lietadlom bol v roku 1984 stroj s výrobným číslom 841203 (je v piešťanskom múzeu) s vrtuľami V 508 D a motormi M 601 D s výkonom 533 kW, ktoré majú zvýšenú životnosť. Ostatných 6 lietadiel L-410 FG bolo vyrobených v nasledujúcom roku. Po rozdelení ČSFR zostalo päť lietadiel vo výzbroji českej armády a lietadlá s výrobnými číslami 841203 a 851521 vo výzbroji Armády SR.

V súčasnosti slovenské vzdušné sily prevádzkujú z uvedenej verzie jedno lietadlo. Letecké kamery LMK-30 v ňom boli nahradené jednou kamerou švajčiarskej výroby RC 30 Leica.

Technické parametre

rozmary:	
rozpätie	19,479 m
dĺžka	14,457 m
výška	5,83 m
hmotnosť:	3 725 kg
vzletová hmotnosť:	5 800 kg
maximálna rýchlosť:	380 km/h
cestovná rýchlosť:	360 km/h
dostup technický:	6 000 m
dolet:	1 150 km
osádka:	5 osôb

Text: Mgr. Peter Kadlec
VHÚ-VHM Piešťany
Foto: Miroslav Mihálik

Lietaadlo L 410 Fg s výrobným číslom 841203 zo zbierok Vojenského historického múzea Piešťany